

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Kristýna Obermajerová

**Specifické problémy sociologického výzkumu
týrání zvířat a návrh jejich řešení**

Diplomová práce

Praha 2017

Autor práce: **Bc. Kristýna Obermajerová**

Vedoucí práce: **PhDr. Martin Cejp, CSc.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

OBERMAJEROVÁ, Kristýna. *Specifické problémy sociologického výzkumu týrání zvířat a návrh jejich řešení*. Praha, 2017. 145 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra sociologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Martin Cejp, CSc.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá problematikou sociologického výzkumu týrání zvířat. V jejím rámci jsou identifikovány základní problémy, se kterými se tento výzkum musí vyrovnávat, tyto jsou detailně popsány a následně je navrženo řešení v podobě vytvoření nového výzkumného nástroje. Následně je učiněn pokus o validizaci tohoto nově vytvořeného výzkumného nástroje, jsou shrnuty jeho nedostatky i přednosti a je provedena diskuse dalšího možného výzkumu v této oblasti.

V teoretické části práce je problém týrání zvířat představen nejdříve v historickém kontextu a následně je představeno shrnutí základních problémů sociologického zkoumání tohoto fenoménu. Závěrečná kapitola této části se zabývá otázkou etických aspektů výzkumu týrání zvířat. V metodologické části je představen postup rozvržení provedeného výzkumu, proces tvorby nového výzkumného nástroje a jsou zde popsány použité metody a přístupy. V analytické části jsou pak shrnuty poznatky získané v rámci kognitivních rozhovorů, které byly provedeny za účelem validizace nově vytvořeného výzkumného nástroje. Jsou diskutovány přínosy a limity nového nástroje a jsou učiněny návrhy na další pokračování ve výzkumu této problematiky.

Abstract

This diploma thesis deals with the issue of sociological research on animal abuse. It identifies the basic problems that this research has to deal with, these problems are described in detail and a solution is proposed in the form of the construction of a new research tool. Subsequently, an attempt is made to validate this newly created research tool, its weaknesses and strengths are summed up and further possible research in this area is discussed.

In the theoretical part of the thesis, the problem of animal abuse is introduced in the historical context first, and then a summary of basic problems of sociological exploration of this phenomenon is presented. The final chapter of this section addresses the issue of ethical aspects of animal abuse research. The methodological part presents the design of the research, the process of construction of a new research tool and the methods and approaches used. The analytical part summarizes the knowledge obtained during the cognitive interviews that were conducted in order to validate the newly created research tool. The benefits and limitations of the new instrument are discussed and proposals are made to continue the research on this issue.

Klíčová slova

týrání zvířat, násilí na zvířatech, výzkumné nástroje, škály, kognitivní rozhovory, validizace

Keywords

animal abuse, animal cruelty, research tools, scales, cognitive interviews, validation

Rozsah práce: 204 947 znaků od úvodu po závěr (kromě vložených tabulek a vzorců)

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 16. 5. 2017

Kristýna Obermajerová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu této diplomové práce, PhDr. Martinu Cejpmu, CSc., za jeho laskavost a vstřícnost a za všechny jeho moudré a podnětné rady, kterými mě inspiroval a motivoval k další práci. Velké poděkování patří paní překladatelce Boženě Melicharové, za její pečlivost a ochotu při diskuzích nad překladem. Za účast na výzkumu také znovu děkuji všem respondentům, kteří mi věnovali svůj čas. Závěrem děkuji mojí mamince, za neúnavné čtení všech verzí této práce a za její neuvěřitelnou podporu v každém okamžiku mého studia, a všem mým blízkým, kteří mi pomáhali, byť se někteří této chvíle nedožili.

INSTITUT SOCIOLOGICKÝCH STUDIÍ

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Předpokládaný název práce:

Výzkumné nástroje využitelné pro sociologické zkoumání týrání zvířat

Předběžná struktura a cíle práce:

Ve své diplomové práci se chci pokusit o demonstraci možných způsobů výzkumu týrání zvířat. Toto téma je sociologicky jednak značně neprobádané, ale především je metodologie jeho zkoumání velmi roztržštěná. Byť se jedná o závažný problém současné společnosti, jemuž se zvláště v poslední době dostává výrazné pozornosti jako specifickému druhu trestné činnosti, otázka jakému způsobu sociologického zkoumání jej podrobit, zůstává z velké části nezodpovězená.

Ústředním zájmem předkládaného textu by mělo být představení pilotáží několika výzkumných nástrojů, které by bylo možné použít při zkoumání zmíněného problému. Nejprve bych ráda celý problém teoreticky ukotvila, dále bych představila výzkumy na téma týrání zvířat již provedené a posléze vysvětlila důvody, které mě vedly k úsudku, že by bylo vhodné konkrétní výzkumné nástroje využít v metodologii výzkumu týrání zvířat. Po provedení pilotáží by mělo následovat zhodnocení charakteru dat, která budou získána konkrétními způsoby výzkumu. Každý z představených research designů s sebou navíc do výzkumu týrání zvířat samozřejmě přináší svoje specifické problémy a limity, stejně tak jako výhody a přednosti. Zhodnocení předností a nedostatků bude součástí předkládaného textu.

První část práce tedy bude teoretická. Vymezím v ní ústřední pojem zpracovávaného tématu a představím stručně rešerši literatury, která bude sloužit jako teoretické ukotvení a inspirace pro část práce věnující se konstrukci konkrétních výzkumných nástrojů. Druhá část textu bude věnovaná metaanalýze doposud provedených výzkumů zaměřených na týrání zvířat. Ve třetí části textu se pak zaměřím na návrh několika research designů možných pro aplikaci na téma týrání zvířat, přičemž tyto návrhy budou vycházet jednak ze studia dostupné literatury, z provedené metaanalýzy, a také z osobních zkušeností s výzkumem týrání zvířat. Součástí textu budou také poznatky získané jednotlivými pilotážemi, zvláště se chci zaměřit na typ dat, který budou konkrétní výzkumné nástroje přinášet a také na shrnutí jejich výhod

a nevýhod. Navrženy budou i ty výzkumné postupy, které se následně ukáží jako nerealizovatelné. Právě zhodnocení použitelnosti konkrétních výzkumných nástrojů je zásadní částí celé práce. Na závěr textu bych pak ráda shrnula poznatky získané jednotlivými pilotážemi a také bych ráda navrhla možná řešení případných problémů a komplikací u jednotlivých výzkumných nástrojů použitých v pilotážích.

Velmi předběžná struktura práce vypadá takto:

1. Úvod
2. Teoretické ukotvení tématu
3. Metaanalýza doposud provedených výzkumů
4. Výběr konkrétních výzkumných nástrojů a jeho zdůvodnění
5. Provedení pilotáží jednotlivých nástrojů
6. Charakter dat získaných konkrétními výzkumnými nástroji, jejich podobnosti a odlišnosti
7. Výhody a nevýhody jednotlivých nástrojů, kritické zhodnocení a návrh řešení problému
8. Závěr

Preliminary structure and objectives of the thesis:

In my master thesis I would like to demonstrate possible approaches to animal abuse research. This phenomena is sociologically not well explored and more importantly, the methodology of its research is very fragmented. Although animal abuse is a very serious problem in contemporary society, the question of appropriate sociological research and valuable methodology for this phenomena remains unanswered.

Central issue of this text should be the presentation of pilotings of a few research tools that are theoretically usable for research of said problem. Firstly, I would like to introduce the phenomena theoretically, next I would like to present researches already conducted in this field and then, I would like to explain the reasons that led me to suggesting specific research tools as appropriate ones for usage in animal abuse research methodology. After the pilotings are done, evaluation should follow along with presentation of specific character of data obtained through each of the research tools. Each of the presented research desins has its own problems and limitations, just like it has its advantages. Summary of pros and cons will be a part of the text.

The first part of the thesis will be theoretical. I would like to define the central term and briefly introduce the literature that will serve as inspiration and theoretical consolidation for the part of the thesis in which I'll be constructing specific research tools for animal abuse research. The second part of the text should be dedicated to the meta-analysis of sociological animal abuse researches that were already conducted. In the final, third, part of the thesis I would like to focus on the proposal of a few research designs possibly applicable for animal abuse research. These suggestions will be based on the knowledge gained from available literature, on the results of the meta-analysis and also on personal experience with animal abuse research. The information gained through the pilotings will also be a part of the text, specifically I would like to focus on the type of data gained through each of the research tools and also on the summary of advantages and disadvantages of these tools. In the end of the thesis I would like to summarize and evaluate the knowledge that the pilotings provided. I would also like to suggest possible solutions of eventual problems and complications of used research tools.

Preliminary structure of the thesis:

1. Introduction
2. Theoretical explanation of the phenomena
3. Meta-analysis of animal abuse researches
4. Choosing of specific research tools and justification for this decision
5. Pilotings of suggested research tools
6. Type of data obtained with each of the research tools, their similarities and differences
7. Advantages and disadvantages of used research tools, critical evaluation and suggestions for solution of the problems
8. Summary

Klíčová slova česky: týrání zvířat, násilí na zvířatech, výzkumné nástroje, pilotáž, předvýzkum, metodologie výzkumu, research design

Klíčová slova anglicky: animal abuse, animal cruelty, research tools, piloting, preresearch, research methodology, research design

Předpokládaná metoda zpracování:

Téma bude zpracovááno jak kvantitativními, tak kvalitativními metodami. Jelikož náplní tohoto textu je především pilotáž navrhovaných výzkumných nástrojů, metody výzkumu jsou díky tomu rozličné. Použití různých přístupů a metod ke zkoumání stejného fenoménu by mělo přinést poznatky o tom, jaký přístup je nejpoužitelnější, jakými způsoby je možné zkoumat různé aspekty daného problému, jaká metodologie se ukáže jako nejpřínosnější.

Předběžně očekávám pilotování některých z následujících research designů:

1. dotazníky zkoumající zkušenosti a postoje k týrání zvířat u mladých lidí (pilotáž dotazníků na vyšším stupni základních škol a nižším stupni víceletých gymnázií)
2. sekundární analýza webových stránek (internetová databáze pet-abuse.com shromažďující informace o týrání zvířat v mezikontinentálním měřítku; nelegální stránky deviantních skupin sloužící jako platforma pro výměnu zkušeností a názorů s týráním zvířat)
3. dotazníkové šetření a rozhovory se zaměstnanci a majiteli útulků pro zvířata, organizací na ochranu zvířat, ligami za práva zvířat, apod.
4. hloubkové rozhovory se ženami v azylových domech (mají / nemají zkušenost s týráním zvířat, výzkum souvislostí mezi různými druhy týrání)
5. rozhovory s obecními úřady a veterináři na vesnicích (díky systému „každý zná každého“ jsou vesničtí veterináři informovanější o případech týrání než pražští, navíc se informace ve vesnicích snadno šíří; plánuji navázat osobní kontakt s několika veterináři a pozdější uplatnění metody sněhové koule pro získání dalších respondentů)
6. uplatnění sekundární analýzy (studium dokumentů Policie ČR, extrakce informací z policejních statistik, obsahová analýza)
7. provedení výzkumu metodou dotazníkového šetření, případně F2F rozhovorů, ve věznicích a nápravných zařízeních (u tohoto research designu však neočekávám velkou úspěšnost, jelikož bude pravděpodobně problematický již první krok, tedy získání povolení k provedení výzkumu ve vězení, chci se však alespoň pokusit pilotáž uskutečnit)

Navržených research designů je zde uvedeno více, než bude v diplomové práci uplatněno. Jsem přesvědčená, že některé se ukáží jako nemožné či jen velmi obtížné

proveditelné a budu nucena od nich ustoupit. Na tomto místě je třeba zdůraznit, že se jedná o posouzení možných výzkumných postupů, tedy i těch, které se nakonec ukáží jako nerealizovatelné.

Při pilotáži mě především bude zajímat, jaký druh dat poskytne konkrétní uplatněná metoda, jakou přesnost do zkoumání přinese a jaké pomůže odhalit poznatky, které ostatní metody nepřinášejí. Jak jsem zmínila výše, součástí práce pak bude zhodnocení použitých postupů, jejich výhod a nevýhod a navržení vhodného postupu, které bude založeno na získaných poznatcích.

Součástí textu bude také metaanalýza provedených výzkumů zaměřených na týrání zvířat, která bude předcházet provedení pilotáží a bude teoretickou i metodologickou oporou pro praktickou část této práce.

Původní součástí diplomové práce také bylo ověření reliability škál užívaných k měření postojů k týrání zvířat v zahraničí, ovšem vzhledem k nemožnosti učinit mezinárodní srovnání, jsem se rozhodla tuto problematiku do diplomové práce nezařadit, ale věnovat se jí separátně.

Předběžná rešerše literatury:

- ARLUKE, Arnold, Carter, LUKE. 1997. „Physical Cruelty toward Animals in Massachusetts, 1975 – 1990.“ *Society & Animals* [online] 5 (3): 195 – 204 [cit. 5. 5. 2014] Dostupné z: <http://www.animalsplatform.org/assets/library/358_s533.pdf> ISSN 1063-1119
- ARLUKE, Arnold, Eric MADFIS. 2014. „Animal Abuse as a Warning Sign of School Massacres: A Critique and Refinement.“ *Homicide Studies* [online] 18 (1): 7 – 22 [cit. 27. 10. 2014] Dostupné z: <<http://hsx.sagepub.com/content/18/1/7>> ISSN 1088-7679
- ASCIONE, Frank R. 1998. „Battered Women’s Reports of Their Partners’ and Their Children’s Cruelty to Animals.“ *Journal of Emotional Abuse* [online] 1 (1): 119 – 133 [1. 11. 2014] Dostupné z: <http://www.vawnet.org/Assoc_Files_VAWnet/BWpetCruelty.pdf> ISSN 10926798
- ASCIONE, Frank R., Claudia V. WEBER a David S. WOOD. 1997. „The Abuse of Animals and Domestic Violence: A National Survey of Shelters for Women Who Are Battered.“ *Society and Animals* [online] 5 (3): 205 – 218 [cit. 6. 3. 2014] Dostupné z: <http://www.vachss.com/guest_dispatches/ascione_1.html> ISSN 1063-1119
- BEIRNE, Piers. 2002. „Criminology and Animal Studies: A Sociological View.“ *Society & Animals* [online] 10 (2): 381 - 386 [cit. 31. 3. 2015] Dostupné z: <http://www.animalsandsociety.net/assets/library/476_s1048.pdf> ISSN 1063-1119
- DADDS, Mark R. et al. 2004. „Measurement of Cruelty in Children: The Cruelty to Animals Inventory.“ *Journal of Abnormal Child Psychology* [online] 32 (3): 321 –

334 [cit. 8. 4. 2015] Dostupné z:

<<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=75b21ab3-8437-4aa3-8834-8cee9d3ed6f3%40sessionmgr113&vid=0&hid=107>> ISSN 1573-2835

- DALY, Beth, Larry L. MORTON. 2008. „Empathic Correlates of Witnessing the Inhumane Killing of an Animal: An Investigation of Single and Multiple Exposures.“ *Society & Animals*. 16 (3): 243 – 255 [cit. 5. 4. 2015] Dostupné z: <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=e584a268-0645-493f-8e4a-57272baa2ceb%40sessionmgr113&vid=0&hid=107>> ISSN 1063-1119
- FLYNN, Clifton P. 1999a. „Animal Abuse in Childhood and Later Support for Interpersonal Violence in Families.“ *Society & Animals* [online] 7 (2): 161 – 172 [cit. 31. 1. 2014] Dostupné z: <http://www.academia.edu/4964419/Animal_Abuse_in_Childhood_and_Later_Support_for_Interpersonal_Violence_in_Families> ISSN 1063-1119
- FLYNN, Clifton P. 1999b. „Exploring the Link between Corporal Punishment and Children’s Cruelty to Animals.“ *National Council on Family Relations* [online] 61 (4): 971 – 981 [cit. 6. 8. 2013] Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/354017>> ISSN 0022-2445
- FLYNN, Clifton P. 2000. „Why Family Professionals Can No Longer Ignore Violence Toward Animals.“ *Family Relations* [online] 49 (1): 87 – 95 [30. 10. 2014] Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/585705>> ISSN 0197-6664
- FLYNN, Clifton P. 2001. „Acknowledging the "Zoological Connection": A Sociological Analysis of Animal Cruelty.“ *Society & Animals* [online] 9 (1): 71 – 87 [cit. 31. 1. 2014] Dostupné z: <http://animalsplatform.org/assets/library/430_s915.pdf> ISSN 1063-1119
- FRASCH, Pamela D. 2000. „Addressing Animal Abuse: The Complementary Roles of Religion, Secular Ethics, and the Law.“ *Society & Animals* [online] 8 (3): 331 – 348 [cit. 19. 3. 2015] Dostupné z: <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=b116603f-08ce-443f-9e94-9bd54ed34cfd%40sessionmgr198&vid=0&hid=107>> ISSN 1063-1119
- FROST, Randy O., Gary PATRONEK, Elizabeth ROSENFELD. 2011. „Comparisons of Object and Animal Hoarding.“ *Depression and Anxiety* [online] 28 (10): 885 – 891 [cit. 15. 3. 2015] Dostupné z: <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=dea435c-34f1-42c2-b2ca-24a0a99a953f%40sessionmgr110&vid=0&hid=107>> ISSN 1091-4269
- HENRY, Bill C. 2004. „Exposure to Animal Abuse and Group Context: Two Factors Affecting Participation in Animal Abuse.“ *Anthrozoös* [online] 17 (4): 290 – 305 [cit. 5. 4. 2015] Dostupné z: <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=620ffb6f-bfee-4e74-abf3-fa6841de320f%40sessionmgr113&vid=0&hid=107>> ISSN 1753-0377

- HENRY, Bill C. 2004. „The Relationship between Animal Cruelty, Delinquency, and Attitudes toward the Treatment of Animals.“ *Society & Animals* [online] 12 (3): 185 - 207 [cit. 4. 11. 2014] Dostupné z: <https://www.animalsandsociety.org/assets/library/537_s1231.pdf> ISSN 1568-5306
- HENRY, Bill C. 2006. „Empathy, Home Environment, and Attitudes Toward Animals in Relation to Animal Abuse.“ *Anthrozoös* [online] 19 (1): 17 – 34 [cit. 5. 4. 2015] Dostupné z: <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=aa5c0c3e-2229-432f-8f80-cb12a1bb2893%40sessionmgr113&vid=0&hid=107>> ISSN 1753-0377
- HENRY, Bill C., Cheryl E. SANDERS. 2007. „Bullying and Animal Abuse: Is There a Connection?“ *Society & Animals* [online] 15 (2): 107 – 126 [cit. 6. 11. 2014] Dostupné z: <https://www.animalsandsociety.org/assets/library/723_s2.pdf> ISSN 1568-5306
- HENSLEY, Christopher, Suzanne E. TALLICHET, Erik L. DUTKIEWICZ. 2010. „Childhood Bestiality: A Potential Precursor to Adult Interpersonal Violence.“ *Journal of Interpersonal Violence* [online] 25 (3): 557 – 567 [cit. 1. 11. 2014] Dostupné z: <<http://jiv.sagepub.com/content/25/3/557>> ISSN 1552-6518
- HENSLEY, Christopher, Suzanne E. TALLICHET, Erik L. DUTKIEWICZ. 2011. „Examining Demographic and Situational Factors on Animal Cruelty Motivations.“ *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* [online] 55 (3): 492 – 502 [cit. 1. 11. 2014] Dostupné z: <<http://ijo.sagepub.com/content/55/3/492>> ISSN 1552-6933
- HENSLEY, Christopher, Suzanne E. TALLICHET. 2008. „The Effect of Inmates’ Self-Reported Childhood and Adolescent Animal Cruelty Motivations on the Number of Convictions for Adult Violent Interpersonal Crimes.“ *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* [online] 52 (2): 175 – 184 [cit. 1. 11. 2014] Dostupné z: <<http://ijo.sagepub.com/content/52/2/175>> ISSN 1552-6933
- HENSLEY, Christopher, Suzanne E. TALLICHET. 2009. „Childhood and Adolescent Animal Cruelty Methods and Their Possible Link to Adult Violent Crimes.“ *Journal of Interpersonal Violence* [online] 24 (1): 147 – 158 [cit. 1. 11. 2014] Dostupné z: <<http://jiv.sagepub.com/content/24/1/147>> ISSN 1552-6518
- MAHER, Jennifer, Harriet PIERPOINT. 2011. „Friends, Status Symbols and Weapons: The Use of Dogs by Youth Groups and Youth Gangs.“ *Crime, Law & Social Change* [online] 55 (5): 405 – 420 [cit. 31. 3. 2015] Dostupné z: <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=185ce17e-41d5-4c4c-bc5b-b7486052e259%40sessionmgr114&vid=0&hid=107>> ISSN 0925-4994
- MELLOR, David et al. 2009. „Childhood Cruelty to Animals: A Tri-National Study.“ *Child Psychiatry & Human Development* [online] 40 (4): 527 – 541 [cit. 15. 3. 2015] Dostupné z: <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=31995779-2026-4363-bb49-774b9de5e2bc%40sessionmgr112&vid=0&hid=107>> ISSN 0009-398X

- OLESON, Judith C., Bill C. HENRY. 2009. „Relations among Need for Power, Affect and Attitudes toward Animal Cruelty.“ *Anthrozoös* [online] 22 (3): 255 – 265 [cit. 19. 3. 2015] Dostupné z: <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=b684102f-c643-47df-8ded-8272ccce872b%40sessionmgr113&vid=0&hid=107>> ISSN 1753-0377
- PAGANI, Camilla, Francesco ROBUSTELLI, Frank R. ASCIONE. 2007. „Italian Youths‘ Attitudes toward, and Concern for, Animals.“ *Anthrozoös* 20 (3): 275 - 293. ISSN 1753-0377
- PAGANI, Camilla, Francesco ROBUSTELLI, Frank R. ASCIONE. 2010. „Investigating Animal Abuse: Some Theoretical and Methodological Issues.“ *Anthrozoös* 23 (3): 259 – 276. ISSN 1753-0377
- PATRONEK, Gary J., Jane N. NATHANSON. 2009. „A Theoretical Perspective to Inform Assessment and Treatment Strategies for Animal Hoarders.“ *Clinical Psychology Review* [online] 29 (3): 274 – 281 [cit. 19. 3. 2015] Dostupné z: <http://ac.els-cdn.com.ezproxy.is.cuni.cz/S0272735809000087/1-s2.0-S0272735809000087-main.pdf?_tid=475b97c8-ea59-11e4-8040-00000aacb362&acdnat=1429863176_21c9f4594eebc0adc3b60355c3f12565> ISSN 0272-7358
- THOMPSON, Kelly L., Eleonora GULLONE. 2008. „Prosocial and Antisocial Behaviors in Adolescents: An Investigation into Association with Attachment and Empathy.“ *Anthrozoös* [online] 21 (2): 123 – 137 [cit. 15. 3. 2015] Dostupné z: <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=e1d0a57a-185e-465b-b815-47c3ab27de97%40sessionmgr111&vid=0&hid=107>> ISSN 1753-0377
- WONG, Jessica, David MELLOR, Xioayan XU, Ben RICHARDSON. 2013. „Confirmatory Factor Analyses of the Children’s Attitudes and Behaviors Towards Animals Scale in Two Eastern Cultural Contexts.“ *Quality & Quantity* [online] 47 (1): 2569 – 2575 [cit. 8. 11. 2014] Dostupné z: <http://www.researchgate.net/publication/249963632_Confirmatory_factor_analyses_of_the_childrens_attitudes_and_behaviors_towards_animals_scale_in_two_eastern_cultural_contexts> ISSN 1573-7845

Řešitel: Bc. Kristýna Obermajerová

Vedoucí práce: PhDr. Martin Cejp, CSc.

Obsah

1	Úvod	3
2	Teoretická část	6
2.1	Cíle kapitoly a struktura výkladu	6
2.2	Postavení zvířat ve společnosti – pohled do historie	6
2.3	Výzkum týrání zvířat – tři základní problémy	11
2.3.1	<i>Vysvětlení podstaty problému .....</i>	<i>11</i>
2.3.2	<i>Definice .....</i>	<i>13</i>
2.3.3	<i>Výběrový soubor .....</i>	<i>14</i>
2.3.4	<i>Metoda sběru dat a výzkumný nástroj .....</i>	<i>15</i>
2.3.5	<i>Přístupy k řešení problému .....</i>	<i>16</i>
2.3.6	<i>Kritická analýza těchto přístupů .....</i>	<i>25</i>
2.4	Etické aspekty výzkumu týrání zvířat	27
3	Metodologická část	31
3.1	Cíle kapitoly a struktura výkladu	31
3.2	Problém definice	31
3.3	Problém výběrového souboru	31
3.3.1	<i>Metaanalýza .....</i>	<i>31</i>
3.4	Problém metody sběru dat a výzkumného nástroje	43
3.4.1	<i>Využití škál ve výzkumu týrání zvířat .....</i>	<i>44</i>
3.4.2	<i>Tvorba výzkumného nástroje .....</i>	<i>48</i>
3.4.3	<i>Testování validity výzkumného nástroje: Kognitivní rozhovory .....</i>	<i>52</i>
3.4.4	<i>Diskuze použitých metod .....</i>	<i>63</i>
4	Analytická část	66
4.1	Cíle kapitoly a struktura výkladu	66
4.2	Respondenti	66
4.3	Provedení analýzy	68

4.4	Kódování	68
4.5	Obecné poznatky ke kognitivním rozhovorům	69
4.6	Specifické problémy jednotlivých otázek	70
4.7	Obecné problémy dotazníku jako celku	95
4.8	Návrh řešení zaznamenaných problémů	97
4.9	Diskuze přínosu provedeného výzkumu	99
5	Závěr	101
	Summary.....	103
	Použitá literatura a zdroje	104
	Seznam příloh.....	117
	Přílohy.....	119

1 Úvod

Tato diplomová práce se věnuje otázce sociologického výzkumu týrání zvířat. Této problematice, v zahraniční sociologii již značně zavedené a dokonce institucionalizované, se zatím v českém sociologickém prostředí nedostává příliš velké pozornosti. S tím také souvisí absence výzkumného nástroje, který by umožňoval monitorování tohoto fenoménu v českém prostředí.

Sociologický pohled na týrání zvířat je zajímavý hned z několika důvodů. Pokud budeme brát v potaz širší souvislosti, je třeba uvést, že týrání zvířat má souvislost s dalším násilným chováním, jak dokázala řada studií (např. již Felthous 1980, dále Merz-Perez, Heide, Silverman 2001, Arluke, Madfis 2014, Tiplady, Walsh, Phillips 2012, Volant et al. 2008, ale i mnohé další, které budou v dalším textu detailně představeny), a je tedy v zájmu výzkumníků věnovat této problematice patřičnou pozornost, neboť představuje možný nástroj pro odhalování sklonů k agresivnímu chování. Samozřejmě je nemožné říci, že násilí na zvířatech předchází násilí na lidech, je ale faktem, že se jedná o jeden z ukazatelů sklonu k násilnému chování.

Zaměříme-li se na přínosy tohoto konkrétního výzkumu, je třeba zmínit několik jeho aspektů: Prvním je orientace na české jazykové a kulturní prostředí. V české sociologii zatím neproběhl žádný pokus o adaptaci již existujícího či vytvoření zcela nového výzkumného nástroje zaměřeného na týrání zvířat. Proto je pokus o vytvoření takového nástroje a o jeho validizaci přínosem této práce. Druhým je zaměření na dospělou populaci. Většina studií se zatím zaměřuje především na děti, rozšíření zájmu na dospělé však může být zdrojem zajímavých a důležitých poznatků, jelikož prozkoumávání tohoto fenoménu u dospělých může vést ke zlepšení výzkumných nástrojů konstruovaných pro práci s dětmi. Třetím je obecnější zaměření vzniklého výzkumného nástroje, které umožňuje zkoumat širší spektrum souvislostí a příčin vztahujících se k týrání zvířat. Prosté zkoumání, zda má dotázaný nějakou zkušenost s týráním zvířat, případně s jakým druhem, neposkytuje dostatečný prostor pro odhalování jiných zkušeností a případných příčin takového chování. Obecnější konstrukce dotazníku, ve kterém bude věnován prostor také postoji ke zvířatům, zkušenostem s jejich chováním, či strachu z nich, by měla umožnit zasazení problému týrání zvířat do širšího kontextu.

Výzkumným cílem této práce je identifikovat problémy, které sociologický výzkum týrání zvířat doprovázejí a které je třeba v rámci dalšího rozvíjení tohoto tématu odstranit, navrhnout možnosti jejich řešení a pokusit se vytvořit nový výzkumný nástroj pro sociologické zkoumání týrání zvířat, který by umožňoval důkladné studium tohoto fenoménu v českém prostředí.

Výzkumnými otázkami tedy jsou následující:

- Souvisí se sociologickým výzkumem týrání zvířat nějaké konkrétní problémy?
- Je tyto problémy možné řešit? Pokud ano, jakými způsoby?
- Je možné aplikovat nějaké z řešení v českém prostředí?
- Může mít konstrukce zcela nového výzkumného nástroje přínosy?
- Je možné nově navržený výzkumný nástroj doporučit k využití v kvantitativním šetření?

Hypotézy k těmto výzkumným otázkám pak jsou následující:

- Ano, se sociologickým zkoumáním týrání zvířat souvisí konkrétní problémy.
- Ano, dané problémy je možné řešit. S ohledem na povahu zkoumaného tématu bude patrně třeba přizpůsobit především užívaný výzkumný nástroj – očekáváno je využití dotazníkového šetření a konstrukce speciálních škál zaměřených na tuto problematiku.
- Ano, řešení je možné nalézt i pro české prostředí. Jako nejvhodnější přístup se nejspíše ukáže konstrukce nového výzkumného nástroje přizpůsobeného českému prostředí.
- Ano, konstrukce zcela nového výzkumného nástroje může mít výhody a přínosy, které by pouhý překlad již existujícího výzkumného nástroje nepředstavoval.
- Před použitím nového výzkumného nástroje v rozsáhlejších kvantitativním šetření bude nejspíše nutné provést další úpravy, a zcela jistě bude nutné podrobit tento nástroj otestování reliability.

V průběhu výzkumu došlo k odklonu od původně zamýšleného projektu práce. V počátcích bylo plánováno provedení pilotáží několika výzkumných nástrojů vhodných pro použití v rámci sociologického zkoumání týrání zvířat a porovnávání jimi získaných dat, následně však byl tento záměr konkretizován a bylo rozhodnuto o zaměření na využití škál. Tato úprava umožnila získat hlubší a konkrétnější poznatky o možnostech výzkumného nástroje zaměřeného na problematiku týrání zvířat.

Text je rozdělen do tří hlavních částí – teoretické, metodologické a analytické. Všechny tyto tři části jsou dále děleny do kapitol, z nichž každá je zahájena stručným úvodem představujícím informace v kapitole obsažené.

Teoretická kapitola se nejprve věnuje pohledu do historie a zabývá se otázkou postavení zvířat v lidské společnosti. Dále představuje významné studie týrání zvířat a představuje na nich tři základní problémy, se kterými se sociologické zkoumání týrání zvířat musí vyrovnávat. Těmito třemi problémy jsou nedostatečnost definice v jednotlivých studiích, otázka použitého výběrového souboru a dále problematičnost vybrané metody sběru dat a konstrukce odpovídajícího výzkumného nástroje. Teoretickou kapitolu pak uzavírá část textu věnovaná otázce etického aspektu výzkumu týrání zvířat.

Metodologická kapitola je zaměřena především na problém metody sběru dat a výzkumného nástroje. Tento problém je v této práci ústředním a je adresován v analytické části, a proto je mu také věnována největší část kapitoly metodologické. Nejprve je v ní představeno využívání škál ve výzkumu týrání zvířat, jsou zde prezentovány nejznámější a nejužívanější škály, které také byly inspirací při konstrukci nového výzkumného nástroje. Dále je detailně popsán proces tvorby nového výzkumného nástroje, a to jak proces konstrukce nové škály orientované na české prostředí, tak proces překladu kontrolní škály. Největší část metodologické kapitoly je pak věnována problematice testování validity výzkumného nástroje a představení zvoleného přístupu, tedy kognitivním rozhovorům, které byly pro účely validizace využity. V závěru kapitoly jsou pak použité metody diskutovány a je zde zhodnoceno jejich použití.

V závěrečné části textu, tedy v analytické kapitole, jsou shrnuty poznatky získané provedeným výzkumem. Je zde detailně popsán průběh uskutečněného výzkumu, největší část kapitoly pak tvoří konkrétní zjištění týkající se jednotlivých otázek výzkumného nástroje získaná v rámci provedených kognitivních rozhovorů. Pozornost je pak samozřejmě věnována také obecným poznatkům a širším problémům nově vytvořeného výzkumného nástroje, návrhu řešení identifikovaných problémů a zamyšlení nad přednostmi a limity provedeného výzkumu.

2 Teoretická část

2.1 Cíle kapitoly a struktura výkladu

V této kapitole nejprve stručně představím historické pozadí postavení zvířat v lidské společnosti. Touto úvodní částí bych ráda poukázala na skutečnost, že vztahy mezi lidmi a zvířaty vždy byly předmětem zájmu, a že kořeny zkoumání lidsko-zvířecích vztahů sahají do hluboké historie.

Na tento historický úvod navážu teoretickým představením tří základních problémů, se kterými se výzkum týrání zvířat snaží vyrovnat – s některými více a s některými již méně úspěšně. Těmito třemi základními problémy jsou nedostatečnost definice, problematické výběrové soubory a také neporovnatelnost jednotlivých studií prováděných na toto téma, která pramení jednak ze zmiňovaných výběrových souborů, a také z neuceleného přístupu k možným metodám sběru dat a ke konstrukci výzkumných nástrojů vhodných pro zkoumání tohoto problému.

Závěrem se budu v této kapitole věnovat otázce etiky ve výzkumu týrání zvířat. Ta je v oblasti s tímto tématem velmi důležitou součástí výzkumu, kterou není možné opominout.

2.2 Postavení zvířat ve společnosti – pohled do historie

Již od počátku věků se významní myslitelé zabývali otázkou postavení zvířat v lidské společnosti. Názory, ke kterým došli, se v průběhu času proměňovaly a mnohé z nich si výslovně odporovaly. Myšlenky několika z nejvýznamnějších myslitelů bych nyní ráda představila a zmapovala tak stručně historii postavení zvířat ve společnosti a jeho jednotlivé proměny.

Otázkou zvířat a jejich rozumových, případně emocionálních, schopností se zabývali již filozofové ve starém Řecku. Značnou pozornost otázce soužití zvířat a lidí věnoval ve svém díle Pythagoras (570 – 495 př. n. l.), který říká: „*Dokud budou lidé bezcitnými ničiteli nižších žijících bytostí, nikdy nepoznají zdraví nebo mír. Dokud budou lidé masakrovat zvířata, budou zabíjet sebe navzájem. Pravda, kdo zasévá semeno vraždy a bolesti, nemůže sklízet radost a lásku.*“ [Pythagoras in Marshall 2015: 70] Pythagoras je tak jedním z myslitelů, kteří považují vztahy mezi člověkem a zvířaty za určitou reflexi vztahů mezi lidmi. Podobná myšlenka se navrátí o tisíce let později v díle Immanuela Kanta, který se také domníval, že v postoji

ke zvířatům se odráží humanita. Jeho postoj je však mírně odlišný od Pythagorova a dostaneme se k němu detailněji dále v této části práce.

K obratu v chápání postavení zvířat v lidském světě dochází v myšlení Aristotelově (384 – 322 př. n. l.). Ten rozděluje všechny živé bytosti do tří skupin – rostliny, zvířata a lidé. Každé z těchto tří skupin pak přisuzuje různé duševní schopnosti. Rostliny mají duši vegetativní, zvířata senzitivní a lidé racionální. [srovnej Bos 2010: 821 – 822] Ty bytosti, jejichž schopnosti jsou na nižší úrovni, mají sloužit těm s úrovní vyšší. Doslova Aristoteles říká, že *„rostliny existují pro potřeby zvířat a hrubá stvoření pro potřeby lidí – domácí zvířata pro použití a potravu, divoká (nebo většina z nich) pro potravu a další potřeby života jako je oblečení a nejrůznější nástroje. Vzhledem k tomu, že příroda nevytváří nic bez účelu či zbytečně, je nepopíratelnou pravdou že všechna zvířata stvořila pro potřeby člověka.“* [Aristoteles in Marshall 2015: 75] Z uvedené citace je patrné, že Aristoteles o vztahu mezi zvířaty a lidmi nepřemýšlí na jiné úrovni než užitkové – zvířata jsou podle něj zcela jednoznačně určena doslova k použití lidmi.

Zcela opačný postoj zastával Aristotelův současník Diogenes (412 – 323 př. n. l.), podle kterého si byly všechny bytosti rovny, včetně zvířat. Nejedl maso a tvrdil, že pokud jíme maso zvířat, můžeme stejně dobře jíst maso lidí. [srovnej Diogenes in Marshall 2015: 76]

František z Assisi (1182 – 1226) je proslaven pro svou lásku ke zvířatům a pro svou podporu pro spřízněnost nejen se zvířaty, ale obecně se všemi živými bytostmi. [srovnej French 2005: 670] Svoji náklonnost ke zvířatům a zbytku přírody vyjadřoval velmi vášnivě, avšak nikdy se neodklonil od středověkého náboženského učení, které vidělo humanitu jako vrchol hierarchie [srovnej *ibid.*: 671]

K určitému propojení názorů Pythagora a Aristotela dochází v učení Tomáše Akvinského (1225 – 1274), který sice tvrdí, že by zvířata měla být používána jako obyčejné věci, zároveň však neuznává krutost vůči nim. Nejedná se mu však o blaho zvířat, ale o skutečnost, že násilí vůči zvířatům může vést k násilí lidí vůči lidem. [srovnej Barad 1988: 107] I zde je vidět myšlenka odmítnutí krutosti vůči zvířatům kvůli lidem, nikoliv kvůli zvířatům samotným, se kterou se setkáme později u již zmiňovaného Immanuela Kanta.

Právě Akvinského slova o povaze krutosti vůči zvířatům bývají často dramatinována a jejich význam bývá posunován kampaněmi na ochranu zvířat a aktivistickou propagandou. Pravdou však je, že Akvinského postoj vůči zvířatům je složitý a je obtížné jej stručně shrnout, aniž by nedocházelo k posunu významu jednotlivých myšlenek. Podobně problematickou je také doktrína francouzského filozofa René Descarta (1596 – 1650), jehož výrok o tom, že zvířata jsou stroje (*bête-machine*), je v prostředí ochránců zvířat, vegetariánů a dalších aktivistických skupin velmi často připomínáný. Ani Descartův postoj však nebyl tak jednoduše jednoznačný. Zvláště detailně se jednotlivými Descartovými výroky zabýval ve svém textu John Cottingham, který prezentuje sedm základních tezí tohoto významného francouzského myslitele a následně ukazuje, že některé z nich nelze Descartovi vůbec přiřknout. Zmiňovaných sedm základních tezí vypadá takto:

„1. Zvířata jsou stroje.

2. Zvířata jsou automata.

3. Zvířata nemyslí.

4. Zvířata nemají žádný jazyk.

5. Zvířata nemají žádné vědomí vlastního já.

6. Zvířata nemají žádné vědomí.

7. Zvířata nejsou schopna cokoliv cítit.“ [Cottingham 1978: 551]

Právě sedmá teze je často základem pro ostrou kritiku Descartova postoje vůči zvířatům. Cottingham však upozorňuje, že neexistuje důkaz pro to, že tezi o neschopnosti zvířat cokoliv cítit Descartes vyslovil, a že dokonce jsou důkazy pro to, že ji sám považoval za nepravdivou. [srovnej *ibid.*: 552] Zůstává však pravdou, že Descartes se opravdu domníval, že zvířata jsou stroje, že nemyslí a že nemají žádné vědomí. Tímto názorem se zařadil po bok Aristotela, který zvířata také vnímal jako užitkové nástroje pro člověka. V dnešní době však už je takovýto názor v naší společnosti většinou považován za nepřijatelný a překonaný.

V jasné opozici proti Descartově vnímání zvířat stál také John Locke (1632 – 1704), který se domníval, že zvířata jsou schopna cítit bolest a utrpení. Avšak je nutno

podotknout, že hlavní problém krutosti ke zvířatům nespátřoval v samotném utrpení zvířat, ale v brutalitě pachatele, který tímto jednáním podle Locka snižoval svou morálku a schopnost racionálního uvažování potřebného k interakci s dalšími lidmi. [srovnej Baker 2015: 12]

Také David Hume (1711 – 1776) přisuzuje lidskému vztahu ke zvířatům poměrně velkou váhu. Ve své teorii vyjadřuje myšlenku, že lidé zakládají svoje pocity z ostatních na tom, jak se chovají. Zvířata projevují svoje pocity podobně jako lidé, a proto s nimi lidé mohou cítit ve chvílích, kdy zvíře trpí (ale třeba i ve chvíli, kdy zvíře prožívá nějakou slast). Zvířata se chtějí, stejně jako lidé, vyhnout bolesti a utrpení, a právě proto lidé odsuzují ty, kdo zvířatům ubližují. Z Humeova pohledu je tedy morálně špatné dopouštět se na zvířatech zbytečné bolesti či utrpení. [srovnej Gerrek 2004]

Další významný osvícenský filozof Jean Jacques Rousseau (1712 – 1778) zvířatům přisuzuje schopnost cítit, která je pro něj velmi významná. [srovnej Giraud 1985: 6 – 7] Tvrdí, že zvířata mají také svá práva, konkrétně se Rousseau zabývá právem na to, aby s nimi (se zvířaty) lidé zacházeli slušně. Toto pravidlo dokonce zakládá na lidských právech, považuje jej za právo obranné, takové, které limituje svobodu těch, kdo někoho utlačují, ke svévolnému zacházení s jejich oběťmi. [srovnej ibid.: 8]

S Rousseauem se v mnohém shoduje Voltaire (1694 – 1778), který v jednom ze svých textů velmi otevřeně kritizuje názory René Descarta. Ač nejmenuje, vyjadřuje se poměrně ostře na adresu těch, kdo zvířata považují za stroje (základní Descartova teze, již uvedená v předchozím textu). Osoby s takovým názorem Voltaire považuje za chudé na duchu, ochuzené o uvědomění a city. [srovnej ibid.: 5]

Poněkud rozporuplným je přístup ke zvířatům v díle Immanuela Kanta (1724 – 1804). Ten zvířata označuje za pouhé prostředky bez rozumu. [srovnej Korsgaard 2004: 88] Vzhledem k tomu, jak Kant o zvířatech samotných smýšlí, může být poměrně překvapivé, jak se vyjadřuje k tomu, jak by se lidé měli ke zvířatům chovat. Kant se domnívá, že lidé sice mají právo zvířata zabíjet, ale musí tak činit rychle a bezbolestně, zabíjení pro zábavu a ve smyslu sportu Kant odsuzuje. Domnívá se také, že by lidé neměli na zvířatech dělat bolestivé experimenty, pokud mohou být žádané závěry získány bez nich. Zajímavě hovoří také o možnostech využití zvířat při práci – toto schvaluje, avšak pouze v případech, že nejsou zvířata přetěžována. Zdůrazňuje také důležitost našeho vděku vůči pracujícím zvířatům a apeluje

na zachování jejich důstojnosti i v okamžiku, kdy už zvířata nejsou pro člověka užitečná. Tvrdě odsuzuje utracování takových zvířat a upozorňuje, že by taková zvířata měla být opečovávána jako jakýkoliv jiný člen hospodářství. Nicméně, jak už naznačovalo poznání o Kantově vnímání zvířat samotných, není jeho postoj k jejich utrpení motivován jeho čistou láskou k nim, ale spíše vírou, že náš postoj ke zvířatům zrcadlí naši vlastní morálku a že pokud zvířatům ubližujeme, je to nedůstojné pro nás samotné. [srovnej ibid.: 89 – 90]

Jeremy Bentham (1748 – 1832) je v otázce postojů lidí ke zvířatům známý především svým výrokem, publikovaným v roce 1789, ve kterém říká: „*Otázkou není: Dokáží (zvířata – pozn. aut.) přemýšlet? ani Dokáží mluvit?, ale Dokáží trpět?*“ [Bentham in Proctor 2012: 629] Bentham tedy přisuzuje zvířatům schopnost utrpení, a považuje za důležité je utrpení nevystavovat, přestože neumějí mluvit a myslet jako lidé.

Arthur Shopenhauer (1788 – 1860) pak považoval schopnost bytosti trpět za úměrnou její mentalitě. Proto podle něj „nižší“ zvířata, například hmyz, nemohou trpět tolik jako zvířata „vyšší“. Dále argumentuje, že může být akceptovatelné, pokud člověk usmrtí zvíře – bolest, kterou zvíře zakusí, je totiž menší než bolest, kterou by zakusil člověk, pokud by pro něj zvíře nezemřelo jako zdroj obživy nebo třeba i práce. [srovnej Puryear 2017: 8] Zároveň však Shopenhauer jasně stanoví, že existují jisté hranice a odsuzuje lidské chování například v situacích, kdy je zvíře již nepotřebné, nebo při užívání loveckých psů. [srovnej ibid.: 9] Dále zmiňuje také to, že špatné je rozhodně i zneužívání zvířecího utrpení k pobavení. Shopenhauerovou logikou řečeno, míra pobavení je vždy nižší než intenzita zvířecího utrpení v takové situaci, proto člověk v takovýchto situacích pozdvihá své zájmy nad ty zvířecí a právě proto je takové jednání odsouzené. [srovnej ibid.: 11]

Charles Darwin (1809 – 1882) v 19. století významně ovlivnil lidské smýšlení o zvířatech. Často pojednával o jejich schopnosti cítit bolest a adresoval jejich mnohé podobnosti s lidmi. Nepochyboval o tom, že zvířata jsou schopna emocí a prožitků, a to jak podobných, tak i odlišných od těch lidských. Domníval se dokonce, že některá zvířata jsou schopna sebeuvědomění, což byla schopnost do té doby přisuzovaná výhradně lidem. Ukazatele toho, že některá zvířata tuto schopnost opravdu mají, byly od té doby nalezeny u několika druhů, například delfinů, velkých opic či slonů. [srovnej

Proctor 2012: 629] Darwin je považován za prvního vědce, který opravdu systematicky studoval zvířecí emoce. [srovnej Hess, Thibault 2009: 125]

2.3 Výzkum týrání zvířat – tři základní problémy

Tato část mé práce se zaměřuje na otázku problematiky metodologie užitá ve výzkumech týrání zvířat provedených v prostředí současné sociologie. Otázka postavení zvířat v lidském světě je pro současné sociologické bádání stále častěji přitažlivým tématem. I z tohoto důvodu je pozornost mnoha zahraničních sociologů upřena na specifický jev související s lidskou interakcí se zvířaty – tímto jevem je týrání zvířat, především v souvislosti s dalším násilím. Tématu „*animal cruelty*“ a „*animal abuse*“, tedy násilí na zvířatech a týrání zvířat (jedná se o dva pojmy užívané pro identický jev) se od 80. let dostává stále vzrůstající pozornosti. Ve většině textů, které se touto problematikou zabývají, nalézáme poměrně nekompromisní prohlášení o tom, že týrání zvířat jednoznačně souvisí s dalším násilím, případně že je týrání zvířat ukazatelem dalšího násilí, apod. Mnoho autorů o existenci této vazby mezi týráním zvířat a dalším násilím vůbec nepochybuje. V anglickém prostředí se pro označení tohoto jevu vžil výraz „*the link*“ a otázka, zda se jedná o skutečně existující souvislosti nebo zda jsou výsledky výzkumů nevalidní, je předmětem mnoha diskuzí, především v posledních letech.

Je totiž bohužel zcela nepopíratelným faktem, že metodologie užitá ve velké části provedených výzkumů je minimálně problematická. Obtíže začínají už u nejasné definice samotného ústředního termínu – tedy týrání zvířat – a pokračují až k metodám užitým při výběru respondentů a sběru dat.

V této části práce se proto nejprve zaměřím na vysvětlení základních problémů, se kterými se metodologie výzkumů týrání zvířat musí vyrovnat a v metodologické části práce pak na základě tohoto výkladu provedu metaanalýzu několika vybraných studií, na jejímž základě bych ráda navrhla určité řešení této obtížné situace.

2.3.1 Vysvětlení podstaty problému

Výzkumy věnující se problematice týrání zvířat a ve většině z nich jeho další souvislosti s dalším páchaným násilím s sebou přinášejí několik problémů, které se v provedených studiích často opakují. Je samozřejmé, že záleží na povaze

konkrétního výzkumu, nicméně některé problematické části nalezneme ve velké části provedených výzkumů.

Prvním z těchto problémů je častá nedostatečnost definice pojmu týrání zvířat a někdy dokonce její naprostá absence, což je samozřejmě velký problém. O důsledcích nedostatečně vymezené definice budu hovořit dále v textu v kapitole 2.3.6 *Kritická analýza těchto přístupů*. Tento nedostatek je klíčovým problémem především ve studiích založených na self-reportech jejich respondentů, kteří pro poskytnutí validních odpovědí musí mít k dispozici jednoznačnou definici ústředního problému prováděného výzkumu.

Dalším problematickým bodem je pak výběrový soubor, na němž je šetření provedeno. Studie, které se pokouší prokázat existenci souvislosti mezi týráním zvířat a dalším násilím jsou často prováděny na výběrovém souboru, který je vybrán z „extrémního“ základního souboru, tedy ze specifické populace (například se často jedná o vězně, pacienty psychiatrických zařízení, pachatele domácího násilí, sériové vrahy, apod., případně se také v některých případech jednalo o oběti nějaké formy násilí). Tyto specifické populace mohou dobře sloužit jako kontrolní skupina v případě provedení identického výzkumu na populaci, která takto závažné odchýlení od běžných norem nevykazuje, avšak vztahovat výsledky takto provedeného výzkumu na celou populaci je vyloučeno. Dalším problematickým výběrovým souborem, který byl využit v několika studiích, jsou vysokoškolští studenti, pro které bylo vyplnění dotazníku povinnou součástí požadavků ke splnění kurzu. Navíc se často jednalo o studenty psychologických oborů, jejichž znalosti mohou zkreslovat to, jakým způsobem v dotazníku odpovídají.

Posledním esenciálním nedostatkem mnohých výzkumů, který může souviset i s výše zmíněnou metodou výběru, je pak metoda zvolená ke sběru dat a jí odpovídající výzkumný nástroj. Často se jedná o self-reports. Problematika týrání zvířat je ovšem téma značně komplikované a přináší s sebou mnohé problémy, z nichž asi nejnápadnější je sociální desirabilita, která s tímto tématem úzce souvisí a které je třeba se co v nejvyšší možné míře vyvarovat. I tomuto problému se budu detailně věnovat dále v textu.

Nyní přistoupím k podrobnému zhodnocení tří výše zmíněných problémů vyskytujících se u výzkumů, které se věnují týrání zvířat.

2.3.2 Definice

Otázkou nedostatečnosti definice se v tomto projektu nemám v úmyslu primárně zabývat, ale pokud hovoříme o problematické metodologii výzkumů týrání zvířat, je třeba tento bod alespoň stručně představit.

Zamyšlením nad problematičností a nedostatečností definice týrání zvířat se zabývalo mnoho nejrůznějších studií, Pagani, Robustelli a Ascione jich velké množství shrnují ve svém textu zabývajícím se problémy teorie a metodologie volené ve výzkumu týrání zvířat. [srovnej Pagani, Robustelli, Ascione 2010: 260] Zkonstruovat jednoznačnou definici, která jasně určí, co je týrání zvířat a co už není, a která bude všeobecně platná, se zdá být téměř nemožným úkolem. Velký vliv mají nejrůznější sociokulturní vlivy, jak ostatně upozorňují i autoři tohoto kritického textu. [srovnej ibid.: 261] Problémem je definovat vůbec zvířata, jichž se pojem týrání dotýká. Jako opravdu extrémní příklad uveďme psa v kontrastu s mravencem. Je něco jiného šlápnout na mravence a kopnout do hlavy psa. Na tento problém upozorňují i autorky kritické studie týkající se týrání zvířat jako motivačního faktoru pro lidské násilí, když se v textu ptají, jakých zvířat se definice týrání týkají. [srovnej Patterson-Kane, Piper 2009: 593] Dalším problémem je otázka kdo zvířata týrá. Různých forem ubližování zvířatům, zvláště menším druhům, se děti často dopouští. U menších dětí jde o experiment, který nijak nepředznamenává budoucí kriminální chování dítěte. Kde je však ona hranice mezi relativně nevinným experimentem, jehož primárním cílem není zvíře tyranizovat, a úmyslně násilným chováním? Dalším rozměrem je pak situace, kdy zvíře týrá dospělý. Zde už experimentování postrádá smyslu. Ovšem může se jednat o obranu. Základním odlišením mezi ne-týráním a týráním zvířat je hranice akceptovatelnosti určitého jednání společností. Ovšem co je sociálně akceptovatelné chování a co je sociálně neakceptovatelné chování? [srovnej Pagani, Robustelli, Ascione 2010: 261] Opět jde o vnímání ovlivnění společenskými normami. Pokud je skutečně sociokulturní vliv na definici týrání zvířat tak silný, má odůvodnění, aby každá země měla svou vlastní závaznou definici? A je pak vůbec možné srovnávat výzkumy týrání zvířat mezinárodně? Navíc, jednotnost definice v určité zemi či oblasti také není jednoduše dosažitelným cílem. Jinak budou týrání zvířat definovat sociologové, právníci, kriminologové, ochránci zvířat.

Jen v tomto velice krátkém zamyšlení nad definicí zvířat bylo položeno množství otázek, ovšem na většinu z nich neexistuje, a pravděpodobně nikdy existovat nebude, sjednocený názor. Otázka ustálenosti definice otevírá nové úhly pohledu a poznání, že není jednoduché zcela jasně pojmenovat tento jev a určit jeho pevné hranice.

2.3.3 Výběrový soubor

Zkoumat týrání zvířat je obtížný úkol. Z principu se patrně očekává, že většina celé populace nebude mít s kriminálním jednáním tolik zkušeností. Má tedy vůbec smysl dotazovat se lidí, kteří neměli potíže se zákonem, neporušují pravidla a chovají se v souladu s očekávanými normami? Mnohé studie ukázaly, že ano. Lidé se často přiznají, že se určité formy týrání zvířat dopustili, i když nespádají do specifické populace. Například studenti VŠ, z nichž se v různých studiích k týrání zvířat přiznalo 30 % dotazovaných (studie Henry, Sanders 2007 a studie Sanders et al. 2013) a 18 % dotazovaných (studie Henry 2004), děti a mládež mezi 9 a 18 lety věku, z nichž se k týrání zvířat přiznalo 18 % dotazovaných (studie Pagani, Robustelli, Ascione 2007), anebo ženy, které se setkaly s týráním zvířat pasivně, byť s jiným druhem násilí zkušenost neměly. Ve dvou provedených studiích, které zde budou v dalším textu představeny, tuto zkušenost uvedly 4 % (Volant et al. 2008) a 17 % dotazovaných žen (Ascione, Weber, Wood 1997).

Získat nějaký výběrový soubor, na kterém by bylo možné tuto problematiku zkoumat, je velice obtížné. Na jakém výběrovém souboru je vůbec dobré provádět výzkum? Pokud chceme zkoumat souvislosti s dalšími druhy násilí, mělo by se jednat o lidi, kteří se dopustili i jiného násilí, než jen na zvířatech? Nebo bychom měli naopak více sledovat populaci, která není násilná a na tomto základě pak předvídat budoucí vývoj? A jsou vůbec získané informace zatíženy nějakou výpovědní hodnotou, nebo jde jen o strohé zkonstatování?

Autoři věnující se tomuto okruhu výzkumu jsou také na vážkách. Problému volby vhodného výběrového souboru věnuje pozornost i Catherine Tiplady, když ve své knize píše o problému vztažení závěrů ze studie provedené na výběrovém souboru uvězněných kriminálních nebo osob, které žijí v násilné domácnosti. [srovnej Tiplady 2013: 22] Mnoho výzkumů pak navíc ještě neuvažuje vliv lidské paměti, jak lidé sami nevědomě upravují svoje vzpomínky. Je zkrátka velice složité srovnávat jednotlivé provedené výzkumy. Právě toto bude hlavním zájmem dále provedené

metaanalýzy, kde se pokusím několik studií porovnat a odhalit tak, nakolik se díky rozdílným výběrovým souborům, na nichž byly provedeny, odlišují.

2.3.4 Metoda sběru dat a výzkumný nástroj

Povaha výzkumu týrání zvířat hned na začátku vylučuje možnost jakéhokoliv pozorování. Rozhovory jsou také poměrně problematické, obzvláště pokud chce výzkumník zkoumat přímo ty, kdo se týrání zvířat dopustili. Ovšem i ti respondenti, kteří měli zkušenost s násilím na zvířatech zprostředkovanou, nemusí chtít o této zkušenosti hovořit.

Nejčastějším řešením je uplatnění dotazníkového šetření, a to ve formě dotazníku, méně často pak strukturovaného rozhovoru. Často se pak objevují škály, vznikají už dokonce speciálně vytvořené škály například pro měření postojů vůči zvířatům. O této problematice budu detailně hovořit v dalším textu.

Týrání zvířat je téma silně podléhající sociální desirabilitě. Ta zapříčiňuje to, že se respondent vědomě či nevědomě snaží působit jako lepší člověk, než jakým ve skutečnosti je. [srovnej Holtgraves 2004: 161] Týrání zvířat je v závislosti na daném sociálním prostředí považováno za kriminální chování, nebo minimálně za společensky nevíтанé chování, a proto jej respondenti pravděpodobně mají tendenci podhodnocovat, obzvláště ti, kteří jsou dotazováni jako pachatelé takového činu.

Dalším problémem pak je výše zmíněná nedostatečnost definice týrání zvířat, která se sběrem dat souvisí. Zaprvé jde o problém různé konceptualizace uplatňované v různých výzkumech, která vede k nesrovnatelnosti jednotlivých studií, ale dále jde také o nejasnosti samotných respondentů, na co se vlastně výzkumník ptá a jak mají odpovědět. Například šestileté dítě v dotazníku patrně odpoví na otázku: „Ublížil/a jsi v minulosti nějakému zvířeti?“ odpovědí „ano“ i v případě, že zašláplo na chodníku žízalu či brouka. Takovou věc však není možné vyhodnotit jako týrání zvířat. Respondenti musí ve výzkumu jasně rozpoznat, co je týráním zvířat myšleno.

Výzkum cílený na děti s sebou navíc přináší řadu dalších obtíží, ve svém textu o nich hovoří i autoři Pagani, Robustelli a Ascione, kteří říkají, že děti sice odpovídají na položenou otázku, ale jejich odpovědi bývají často idiosynkratické a imaginativní, což znesnadňuje pochopení skutečného smyslu jejich odpovědi. [srovnej Pagani,

Robustelli, Ascione 2007: 280] V českém prostředí je výzkum s dětmi také omezen nutností získat souhlas s výzkumem od MŠMT.

Co nám tedy výzkumy týrání zvířat vůbec říkají? Vysvětlení, které se podle mě blíží pravdě, nabízí ve svém kritickém textu Piers Beirne, který říká, že data získaná výzkumem týrání zvířat nemají vypovídací hodnotu o skutečné situaci tohoto jevu, ale spíše o povaze a citlivosti konkrétního výzkumu a míře ochoty respondentů doznat se self-reportem ke zkušenosti s týráním zvířat. [srovnej Beirne 2004: 43] Z výše uvedeného je jasné, že výzkumy týrání zvířat postrádají metodologickou jednotnost a ucelenost, a díky tomu někdy přináší i výsledky, jejichž výpovědní hodnota nebyla v počátku výzkumu očekávána.

Jak již bylo v textu několikrát zmiňováno, patrně nejlepším řešením problémů výzkumu týrání zvířat je uplatnění dotazníkového šetření a konstruování speciálních škál. Právě proto, že v českém prostředí žádný podobný nástroj neexistuje, o jeho návrh a validizaci se v této práci pokusím.

2.3.5 Přístupy k řešení problému

Nyní přistoupím k představení konkrétních studií, které se s výše zmíněnými problémy určitým způsobem vyrovnávaly, ať již úspěšně, či nikoliv. Kromě obecného představení těchto výzkumů bych ráda osvětlila také metodologické postupy v nich použité. Proto v dalších podkapitolách přistoupím k rešerši, která představí studie zařazené do metaanalýzy a odůvodní tak jejich výběr. Tento krok je nezbytnou podmínkou pro provedení metanalýzy.

2.3.5.1 Výzkumy provedené na specifických populacích

Vězni

Autoři Suzanne Tallichet a Christopher Hensley v jednom ze svých výzkumů dotazovali 261 vězňů, kteří se měli v dotazníku vyjádřit k otázkám vztahujícím se k týrání zvířat a jeho případné souvislosti s dalšími formami násilného chování. [srovnej Tallichet, Hensley 2009: 601] Dotazníky byly distribuovány všem vězňům mužského pohlaví ve dvou zařízeních se střední ostrahou a v jednom s nejvyšší ostrahou. Celkem bylo oslovených vězňů 2 093, zúčastnit se výzkumu rozhodlo 261. Návratnost tedy byla 12,5 %, což je na vězeňské prostředí poměrně dobrý výsledek, jak uvádí autoři. [srovnej Hensley, Tallichet 2008: 179] Týrání zvířat se nějakým způsobem dopustilo celkem

112 z nich. [srovnej ibid.: 180; Hensley, Tallichet 2009: 153] Toto číslo se blíží skoro polovině, konkrétně tuto zkušenost uvedlo 43 % z dotazovaných vězňů.

Na tento výzkum navázali tito autoři o několik let později, když provedli podobné zkoumání na 180 vězních, výzkum však určitě nebyl reprezentativní, neboť vězni mohli bez problému účast na výzkumu odmítnout. Dotazníky byly distribuovány všem vězňům v jednom zařízení se střední ostrahou a v jednom s nejvyšší ostrahou, obě zařízení byla mužská. Celkem bylo osloveno 1 800 vězňů, z nichž s účastí na výzkumu svolilo 180. Návratnost tak činila 10 %. [srovnej Hensley, Tallichet, Dutkiewicz 2011: 495] Skoro 60 % z dotázaných (N = 103) se dozvalo k tomu, že v dětství týralo zvířata. [srovnej ibid.: 497] Jedná se opět o poměrně vysoké číslo. Více jak polovina vězňů v minulosti týrala zvířata. O výsledky z tohoto výzkumu se pak autoři opírali ještě v jiných studiích. [srovnej Hensley, Tallichet, Dutkiewicz 2009: 252; Hensley, Tallichet, Dutkiewicz 2010: 560] Pro účely tohoto textu byla zvolena ta, která se zabývala zkušeností vězňů s týráním zvířat v dětství a která nevěnovala takovou míru pozornosti demografickým charakteristikám jako ostatní dvě.

Pachatelé násilných činů

Etapu výzkumů týráním zvířat prováděných na výběrovém souboru násilných jedinců zahájil svým výzkumem z roku 1980 Alan R. Felthous, který dotazoval 346 chovanců psychiatrického zařízení, kteří byli rozděleni do pěti skupin podle míry jejich agresivity vůči lidem. Do této skupiny spadalo 71 z nich, a z této části pak se pak 18 pacientů dopouštělo v minulosti opakovaného násilí na zvířatech. [srovnej Felthous 1980: 170]

Podobným uspořádáním výzkumu navázaly na tuto Felthousovu studii Linda Merz-Perez a Kathleen M. Heide, když v roce 2001 zkoumaly přítomnost zkušenosti s násilím na zvířatech u dvou skupin pachatelů trestných činů, v té době ve výkonu trestu ve vězení s maximální ostrahou. Všichni dotázaní byli pro studii náhodně vybráni zaměstnanci instituce. [srovnej Merz-Perez, Heide, Silverman 2001: 556] V obou skupinách bylo celkem 45 dotazovaných, přičemž jedna skupina se dopustila trestných činů, které nebyly násilné vůči lidem, a druhá skupina se naopak přesně dopustila trestných činů, které vůči lidem násilné byly. [srovnej ibid.: 558] Výsledkem zkoumání byl poznatek, že ve skupině pachatelů, kteří se dopustili trestného činu násilného vůči lidem, se týráním zvířat objevilo 25 respondentů, tedy u více než poloviny z nich, zatímco v případě druhé skupiny se týráním zvířat objevilo jen u devíti

respondentů. [srovnej ibid.: 561] Je třeba ocenit, že v této studii už dochází k použití kontrolní skupiny, a tedy ke srovnávání různých dat.

Školní střelba

Jeden z nejvýznamnějších současných představitelů oboru human – animal studies, Arnold Arluke, se ve svém nedávném článku společně s Ericem Madfisem věnuje týrání zvířat jako varovnému znamení pro budoucí násilí ve formě masové střelby. Zmíněný text shrnuje studii zabývající se 23 případy střelby na středních školách, které se odehrály mezi lety 1988 a 2012. Podmínkou zařazení případu do tohoto výzkumu byl počet obětí a věk pachatele. Při dotyčné události museli přijít o život nejméně dva lidé a střelci muselo být 20 let nebo méně. [srovnej Arluke, Madfis 2014: 11] Autoři nezávisle na sobě shromažďovali informace o případech z nejrůznějších zdrojů (databáze Lexis – Nexis, akademické i vládně sponzorované publikace, ovšem také internet). Na základě sesbíraných informací se snažili vytvořit co nejdůkladněji propracovaný seznam těchto případů a posléze se jim jednotlivě věnovali. Předchozí historii násilí na zvířatech objevili u deseti z těchto střelců, tedy u necelé poloviny. [srovnej ibid.: 12] Sami autoři upozorňují, že díky tomu, že se spoléhají pouze na zprostředkované zprávy a výpovědi, může dojít k určitému zkreslení – a to především díky tomu, že mnoho případů není nahlášeno, a dále kvůli subjektivitě získaných výpovědí [srovnej ibid.: 12] Vysoká míra latence je pro trestný čin týrání zvířat v podstatě typická, tudíž se s tímto problémem můžeme setkat téměř ve všech výzkumech, i pokud v nich není tato skutečnost explicitně uvedena.

Základním tématem další studie nebylo prozkoumání souvislosti mezi školní střelbou a týráním zvířat konkrétně, ale její autoři Stephanie Verlinden, Michel Hersen a Jay Thomas zkoumali několik forem předchozího násilí objevujících se u pachatelů školní střelby. Do studie bylo zahrnuto devět případů (deset pachatelů) školní střelby. Podmínkami pro zařazení bylo, aby se událost stala v posledních 3 letech a aby v ní došlo k užití palných zbraní. Všechny zahrnuté případy byly médií označeny za školní střelbu a především, cílem všech bylo pouze násilí – neposkytovaly útočníkům žádný zisk, nebyly aktivitou gangů a nestaly se v kontextu jiné kriminální činnosti. Šlo o dobrovolné a plánované útoky. Případy, kdy bylo školní střelbě jen těsně zabráněno, autoři do studie nezahrnuli, přestože by byli relevantním přínosem. Stalo se tak z důvodu nedostatku informací - jsou to totiž právě případy, ve kterých dojde ke zranění, či úmrtí, kterým je věnováno více pozornosti. [srovnej Verlinden, Hersen,

Thomas 2000: 27 – 28] Zkušenost s týráním zvířat se objevila u pěti z deseti pachatelů, kteří byli posléze účastníky některého z případů školní střelby. [srovnej *ibid.*: 43]

Další studie věnující se případům školní střelby se také nezaměřovala na souvislost explicitně mezi násilím na zvířatech a školní střelbou, ale pouze podrobně zkoumala jednotlivé případy školní střelby. Zaměřili se na dobře zdokumentované případy školního násilí ve Spojených státech amerických, a v období od ledna 1995 do března 2001. Rok 1995 autoři zvolili s ohledem na skutečnost, že právě tehdy se školní střelbě začala věnovat národní pozornost. Aby byla událost v jejich výběru zahrnuta, musela splňovat hned několik podmínek: střelba se musela stát ve škole, během výuky, musela být spáchána studentem a musela vyústit ve zranění či smrt alespoň jednoho studenta. Autoři ze své studie vyloučili případy, kdy oběťmi nebyli studenti, protože se chtěli zaměřit pouze na násilí páchané studenty na jejich vrstevnících. [srovnej Leary et al. 2003: 204 – 205] Domnívám se, že zvláště poslední kritérium je problematické, protože v případech střelby, kdy není útok přímý (holýma rukama), ale zprostředkovaný zbraní, je pro pachatele snadné zranit či zabít i někoho, kdo není prvotním cílem (v tomto případě tedy osobu, která by nebyla studentem), přestože má v úmyslu páchat násilí především na studentech. Vyloučení těchto případů mi přijde zbytečné a mírně zavádějící. Do analýzy tedy autoři na základě výše zmíněných kritérií zařadili patnáct případů a zjistili, že týráním zvířat se v minulosti dopustili pouze tři pachatelé. [srovnej *ibid.*: 208 – 209] Zatímco u předchozích dvou studií (Arluke, Madfis 2014 a Verlinden, Hersen, Thomas 2000) dosahoval poměr střelců, kteří měli zkušenost s týráním zvířat poloviny, v Learyho studii byla tato skutečnost odhalena u 20 % zkoumaných pachatelů.

Sériové vraždy

Další studie se věnuje problematice souvislosti týráním zvířat se sériovými vraždami. Autoři podrobili analýze celkem 354 případů sériových vražd a zjistili, že 75 pachatelů týralo zvířata. [srovnej Wright, Hensley 2003 in Tiplady 2013: 21] Tímto poznatkem se tato studie výsledkově přibližuje výše zmíněnému Learyho výzkumu, zkušenost s týráním zvířat zde byla zjištěna u 21 % zkoumaných případů.

Pachatelé a oběti domácího násilí

Tématikou souvislosti mezi domácím násilím a týráním zvířat se v Austrálii zabývala Catherine M. Tiplady, která spolu s dalšími autory uskutečnila výzkum péče

o zvířata v rodinách, kde došlo k násilí mezi partnery. Studie byla založena na self-reportech dotčených obětí, které byly prostřednictvím letáků, rádia, webových stránek zaměřených na animal welfare a podporu obětí násilí ve vztahu a novinových článků vyzvány k tomu, aby v případě, že zažily partnerské násilí, byly toho času již v bezpečí, byly ve věku 18 let a více a v době, kdy byly v násilném vztahu, vlastnily zvíře, zavolaly na linku výzkumu. Zde prošly nejprve screeningem, který spočíval v zodpovězení tzv. HITS dotazníku, který měří zkušenosti s různými formami partnerského násilí. Pro zařazení do studie se oběti musely setkat se všemi formami tohoto násilí, nikoliv například pouze s jednou. [srovnej Tiplady, Walsh, Phillips 2012: 48] Po vyřazení případů, které nespĺňovaly zmíněné podmínky, se jednalo celkem o 26 obětí výhradně ženského pohlaví. [srovnej ibid.: 49] Z tohoto celkového počtu 26 dotazovaných mělo zkušenost s uskutečněným fyzickým násilím na zvířatech ze strany partnera 20 žen. [srovnej ibid.: 50] Toto číslo se zdá poměrně vysoké, ovšem problémovou částí studie jsou self-reportní výpovědi respondentek. Navíc výběrový soubor je poměrně malý.

Další studií z australského prostředí je výzkum dvou skupin žen, přičemž jedna z nich byla tvořena 102 ženami, které se ve svých vztazích setkaly s domácím násilím a druhá, identicky velká, tuto zkušenost neměla. Skupinu žen, které zažily domácí násilí, autoři rekrutovali prostřednictvím organizací, které těmto ženám poskytovaly podporu. Kontrolní skupina, která s domácím násilím zkušenost neměla, byla rekrutována z místní komunity. Podmínkami pro účast na výzkumu pro respondentky se zkušeností s domácím násilím byl kontakt s organizací zabývající se domácím násilím, dále zde byla nutnost vlastnit alespoň jednoho domácího mazlíčka během jejich současného vztahu (nebo během posledního vztahu, pokud v danou chvíli již ve vztahu nebyly) a daný vztah musel zahrnovat domácí násilí. Druhá skupina byla rekrutována z místní komunity a podmínkami pro účast bylo vlastnictví alespoň jednoho domácího mazlíčka během jejich současného vztahu, nebo během posledního vztahu, pokud již v tomto vztahu nebyly, a dále splnění kritéria, že v daném vztahu neprožívaly ani dříve neprožily domácí násilí. [srovnej Volant et al. 2008: 1281 – 1282] Rozdíly ve zkušenosti s týráním zvířat byly značné. U vyhrožování se objevily případy i ve skupině, která neměla zkušenost s domácím násilím (N = 6, tedy 6 %), ovšem případy, kdy by k týráním zvířat skutečně došlo, se v této skupině vyskytly ve výrazně menší

míře (v případě pachatele – partnera $N = 0$, tedy 0 %; v případě pachatele – jiného člena rodiny $N = 4$, tedy 4 %). Oproti tomu u druhé skupiny, která zkušenost s domácím násilím měla, se zkušenosti s týráním zvířat objevily u nadpoloviční většiny respondentek (v případě pachatele – partnera $N = 54$, tedy 53 %; v případě pachatele – člena rodiny $N = 13$, tedy 13 %). [srovnej *ibid.*: 1285] Tyto výsledky naznačují, že v rodinách, kde dochází k domácímu násilí, dochází častěji i k týrání zvířat než v rodinách, kde k domácímu násilí nedochází. Partnerské násilí, násilí vůči dětem a týrání zvířat spolu často souvisí. Všechny tyto druhy chování nesou jeden společný prvek, kterým je dominance vůči slabšímu a bezbrannému, proto spolu často koexistují.

Zajímavý pohled přináší kolektiv autorů, který se zaměřil na ženy jakožto pachatele domácího násilí, a právě u nich také na souvislost tohoto násilí s týráním zvířat v dospělosti. Studie se zúčastnilo 87 respondentek. Tyto účastnice pocházely z dříve provedeného výzkumu zabývajícího se ženami vedenými u soudů jako pachatelky domácího násilí a zmíněných 87 respondentek bylo vybráno na základě údajů důležitých pro autory studie, které však v textu nejsou blíže specifikovány. [srovnej Febres et al. 2012: 2], přičemž 17 % uvedlo, že se v dospělosti (tedy ve věku 18 let a výše) dopustily alespoň jednoho případu týrání zvířat, nejčastěji se však jednalo o výhrůžky. Pouze sedm žen se dopustilo skutečného fyzického týrání zvířat, ať již ve smyslu opuštění či zanedbání péče. [srovnej *ibid.*: 4] Koexistence domácího násilí a týrání zvířat se tedy objevila u necelé desetiny výběrového souboru.

Výzkumům zabývajícím se zkušenostmi žen, které prošly domácím násilím a zároveň se setkaly s týráním zvířat, se věnoval Frank Ascione. V jedné ze svých studií porovnával výběrový soubor 101 žen, které měly zkušenost s domácím násilím a výběrový soubor dalších 60 žen, které se s týráním ze strany svého partnera nesetkaly, a došel k očekávatelným výsledkům. S týráním zvířat se u partnera setkalo 52 % ($N = 53$) žen, které si prošly domácím násilím a výrazně méně, 17 % ($N = 10$), žen, které týrány nebyly. [srovnej Ascione, Weber, Wood 1997: 6] Podobného schématu výzkumu se držel i v další studii, ve které zkoumal výpovědi 38 žen, které hledaly pomoc a úkryt v azylovém domě, z nichž 71 % ($N = 28$) mělo domácího mazlíčka. Zkušenost s týráním tohoto zvířete uvedlo 57 % ($N = 16$) z nich. [srovnej Ascione 1998: 123 – 125] Identický způsob šetření užil v jednom ze svých výzkumů i Clifton P. Flynn, který měl však větší výběrový soubor než Ascione. Celkem bylo

dotázáno 107 žen, které byly klientkami azylového domu. Z těch, které měly domácí mazlíčky (40 %, N = 43) se jich téměř polovina setkala s týráním zvířat, nebo minimálně výhrůzkami týráním (47 %, N = 20). [srovnej Flynn 2000: 92] Zde shrnuté studie tedy přináší poznatky dále posilující hypotézu o tom, že v rodinách, kde se objevilo domácí násilí, se také častěji objevuje i týrání zvířat, než v rodinách bez takové zkušenosti.

2.3.5.2 Výzkumy provedené na celých populacích

Kromě specifických populací, které byly představeny na studiích v předchozí kapitole, je v sociologickém výzkumu týrání zvířat často využito také dětí a studentů. Obzvláště skupina studentů jako výběrový soubor je problematická. V mnohých výzkumech se jedná o okruh studentů zapsaných do určitého kurzu (nejčastěji Úvod do psychologie), pro něž je vyplnění dotazníku povinností pro splnění podmínek kurzu. Míra sociální desirability dostává u tohoto způsobu dotazování nový rozměr. Studenti mohou být ovlivněni důvěrností prostředí a přítomností jejich kolegů. I tak ale takto provedené výzkumy přináší zajímavé informace, které vykazují určitou míru konzistence.

Vysokoškolští studenti

Na studii provedené na výběrovém souboru 860 vysokoškolských studentů, jejichž výběr není v textu specifikován (je uvedeno pouze to, že studenti byli rekrutováni ze tří amerických univerzit – privátní univerzity v Kalifornii, veřejné univerzity v Nebrasce a privátní univerzity v Ohiu; za účast na výzkumu obdrželi studenti odměnu ve formě kreditů pro jejich psychologické kurzy) [srovnej DeGue, DiLillo 2009: 1042 – 1043], pak autoři Sarah DeGue a David DiLillo zkoumali, jaká je míra zkušenosti s týráním zvířat a dále s nějakou z forem domácího násilí (od sexuálního zneužívání po emocionální týrání). [srovnej ibid.: 1044] Téměř čtvrtina dotázaných (23 %) uvedla, že měla ve svém životě nějakou zkušenost s týráním zvířat a skoro polovina se ve svém životě setkala s nějakou z forem domácího násilí. [srovnej ibid.: 1044] Autoři uvádí, že více než jedna čtvrtina (27 %) dotazovaných, kteří byli oběťmi domácího násilí, měla určitou zkušenost s týráním zvířat a byli vystaveni tomuto jevu (ať už jako svědci, či jako pachatelé) častěji než dotazovaní, kteří se s domácím násilím nesetkali. [srovnej ibid.: 1046] Opět se zde setkáváme se self-reportem ze strany dotazovaných, který může přinášet zkreslení.

Bill C. Henry využil metodu dotazování studentů zapsaných do kurzu Úvod do psychologie ve své studii věnující se otázce souvislostí mezi týráním zvířat a delikventním chováním. Tento způsob výběru respondentů byl pak použit ještě v několika dalších výzkumech. V této konkrétní studii bylo dotazováno celkem 169 studentů, přičemž účast na výzkumu byla požadavkem pro splnění kurzu Úvod do psychologie. [srovnej Henry 2004: 189] Z dotázaných se 18 % (N = 30) doznalo k týráním zvířat. [srovnej ibid.: 191]

Princip dotazování studentů byl využit také ve výzkumech zabývajících se souvislostmi mezi šikanou a týráním zvířat, na kterém se opět podílel Bill C. Henry. Společně s Cheryl E. Sanders provedli takovýto výzkum v roce 2007. Během něj bylo ve výběrovém souboru 185 studentů zapsaných do kurzu Úvodu do psychologie a stejně jako v případě předchozího výzkumu byla účast na výzkumu podmínkou pro splnění kurzu. [srovnej Henry, Sanders 2007: 111] Výsledky přinesly zjištění, že 30 % (N = 55) z dotazovaných mělo zkušenosti s týráním zvířat. [srovnej ibid.: 112]

Identický přístup, tedy výzkum na účastnících specifického vysokoškolského kurzu, v tomto případě opět Úvodu do psychologie, byl využit i v další studii, které se tentokrát účastnila Cheryl E. Sanders. Autoři provedli výzkum na výběrovém souboru 250 studentů. Všichni respondenti byli muži a jejich účast na výzkumu byla částečným splněním jejich povinností v kurzu. [srovnej Sanders et al. 2013: 228] Zkušenost s týráním zvířat mělo opět 30 % (N = 76) z dotazovaných. [srovnej ibid.: 230] Zde vidíme, že procentuálně je situace naprosto identická, v obou studiích byla zkušenost s týráním zvířat zaznamenána ve 30 % zkoumaných případů.

Děti

V další studii byly respondenty australské děti ve věku mezi šesti a třinácti lety. Autoři výzkumu se zaměřili na souvislosti mezi týráním zvířat, konflikty v rodině a psychopatickými rysy v dětství. Výběrový soubor 131 dětí byl rozdělen na téměř identické poloviny – chlapců (N = 67) a dívek (N = 64) [srovnej Dadds, Whiting, Hawes 2006: 415] a zkoumány byly nejen odpovědi dětí, ale také výpovědi jejich rodičů, a to za pomoci CAI škály. Účastníci studie (tedy 131 dětí ve věku od 6 do 13 let a jejich rodičů) byli rekrutováni z pěti škol z oblasti Queenslandu. Další detaily výběru autoři ve svém textu nepopisují. [srovnej ibid.: 416] Téměř polovina (45 %) dětí měla dle svojí výpovědi nějakou zkušenost s týráním zvířat, je však nutné upozornit,

že skutečně radikální zážitky mělo asi 1 % z nich. [srovnej ibid.: 418] U výpovědí rodičů bylo výrazně vyšší procento u nulového součtu, což značí, že se rodiče domnívají, že jejich děti zkušenosti s týráním zvířat nemají, ovšem není tomu tak. Zajímavý výzkum představuje práce věnující se dětským pacientům psychiatrické léčebny. Pro účely výzkumu autoři v počátku hledali děti, které měly zkušenost s týráním zvířat. Z 1 069 dotázaných to bylo celkem 60 dětí (v jejich kartě bylo zaškrtnuto políčko zjišťující, zda dítě mělo zkušenost s krutostí ke zvířatům). Dalšího výzkumu se zúčastnilo 55 z nich, tento počet byl vybrán na základě toho, zda byla jejich karta kompletní. Tento výběr pak byl doplněn kontrolní skupinou o stejné velikosti (55 respondentů). Tato skupina byla vybrána ze zbylých 1 009 karet. Nejprve byl proveden tzv. convenience výběr, v rámci kterého bylo vybráno 150 karet, z nichž bylo za pomoci provedení srovnání skrz tzv. skór náchylnosti, ve kterém nebyl zahrnut parametr krutosti ke zvířatům, vybráno požadovaných 55 respondentů kontrolní skupiny. [srovnej Boat et al. 2011: 814] Byť se tento výzkum zaměřuje na jinou otázku, než většina výzkumů zde již uvedených, stejně poskytuje kvalitní představu o této problematice. Mezi dětmi, které trpěly určitými psychickými problémy, se násilí na zvířatech dopustil jen malý zlomek.

Další výzkum, tento provedený na britských rodinách s dvojčaty, zkoumal, zda se výskyty týrání zvířat u dětí opakují v určitém věku. Účastníci tohoto výzkumu byly členy longitudinálního šetření rodin s dvojčaty, jehož výběr byl proveden z rozsáhlého registru narozených a představoval tak reprezentativní kohortu 2 232 britských dětí (1 116 rodin s dvojčaty stejného pohlaví ve věku 5 let bylo v letech 1999 a 2000 vybráno jako reprezentativní výběr populace rodin ve Spojeném království). Autoři provedli šetření na dětech z tohoto panelu ve věku 5, 7, 10 a 12 let. [srovnej McEwen, Moffitt, Arseneault 2014: 534] Případy, kdy by se týrání zvířat opakovalo ve všech čtyřech obdobích, se téměř nevyskytovaly, stejně jako případy týrání zvířat ve třech obdobích. Nejčastějším modelem bylo týrání zvířat pouze v jednom z uvedených věků, případně ve dvou. [srovnej ibid.: 536] Z celkového počtu 2 074 dětí, u kterých byla data získána ve všech čtyřech vlnách, se ukázalo, že naprostá většina, konkrétně 90 % (N = 1 879) zvířata nikdy netýrala. [srovnej ibid.: 536]

Na italských dětech a mládeži provedl výzkum týkající se postojů ke zvířatům tým autorů, jehož participantem byl i Frank Ascione. V této studii bylo zahrnuto celkem 12 škol [srovnej Pagani, Robustelli, Ascione 2007: 277] a z celkových 2 200 sebraných

dotazníků autoři náhodně vybrali celkem 800 dotazníků (403 respondentů byly ženy, 397 muži), přičemž ale reflektovali respondentovo pohlaví, věk a školu (z toho plyne, že byť autoři uvedli, že provedli náhodný výběr, není tomu tak – provedli pravděpodobnostní kvótní výběr). K limitaci počtu analyzovaných dotazníků byli autoři přinuceni okolnostmi – nedostatkem financování a také, jak uvádějí, ohromným množstvím sebraných dat. [srovnej ibid.: 280] Ze zmíněných celkových 800 respondentů zařazených do výzkumu mělo zkušenost s týráním zvířat 18 % (N = 144) dotazovaných. [srovnej ibid.: 284] Autoři rozdělili týrání na „sociálně akceptovatelné“ a „sociálně neakceptovatelné“. Toto rozdělení se později objevilo v teoretickém a metodologickém pojednání o výzkumech týrání zvířat, jehož autoři se podíleli právě na tomto výzkumu. [srovnej Pagani, Robustelli, Ascione 2010: 261]

Dospělí

Dalším zajímavým textem je studie z amerického prostředí, která se věnuje mnoha různým faktorům souvisejícím s týráním zvířat. Neprovádí tento výzkum na dětech, ale na dospělých. Jedná se však o výběrový soubor z celé populace (nejde o delikventy, vězně, oběti, apod. jako tomu bylo v kapitole výše), a proto je tato studie zařazena na konci této kapitoly, byť nespadá ani do jedné z kategorií studenti nebo děti. Na velice velkém výběrovém souboru (N = 43 093), který vzešel z národní studie NESARC (National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions), což je národně reprezentativní výběrový soubor neinstitucionalizovaných obyvatel Spojených států amerických ve věku 18 let a více [srovnej Grant et al. 2003 in Vaughn et al. 2009: 1214], byl proveden výzkum týkající se různých forem kriminálního chování a výsledky byly porovnávány mezi dvěma skupinami – první měla historii týrání zvířat a druhá nikoli. Z celkového počtu 43 093 dotazovaných se k dopuštění se násilí na zvířatech přiznalo 728 jedinců. [srovnej Vaughn et al. 2009: 1216] Jedná se tedy o poměrně malý zlomek lidí z celkového počtu dotázaných.

2.3.6 Kritická analýza těchto přístupů

V této části se budeme zabývat problémem výběrových souborů použitých v jednotlivých studiích, které byly představeny výše, avšak není třeba znova opakovat to, co bylo řečeno. Specifické populace jsou do určité míry problematickou částí výzkumu týrání zvířat, ovšem stále ještě často užívanou nejen díky logické posloupnosti zkoumání týrání zvířat a dalšího násilí. Pak jsou pachatelé nejrůznějších kriminálních

činů logickou cílovou skupinou výzkumu. Bohužel, zkoumané skupiny bývají poměrně malé (v případě masových střelců i pouhých 10 případů použitých ve studii Verlinden, Hersen, Thomas 2000). Je také třeba zdůraznit, že v případě těchto výzkumů je nutné se zcela vyvarovat generalizací na celé populace.

Vidíme totiž velké rozdíly v datech získaných z šetření provedeného na velkém výběrovém souboru vybraném z celé populace, kde se zkušenosti s týráním zvířat objevují minimálně (například 2 % z více jak 40 000 dotazovaných u studie Vaughn et al. 2009). Pokud tedy chceme sociologický výzkum týrání zvířat posouvat dále a získávat data i o celých populacích, než jen o velmi specifických (vězni, oběti domácího násilí, apod.), nejvhodnějším řešením se zdá být využití dvou kontrastních výběrových souborů, tedy použití kontrolní skupiny.

Právě proto za nejvyváženější považuji studie, které využívají dvou odlišných výběrových souborů, které nějakým způsobem srovnávají a analyzují rozdíly mezi nimi. Zde je pak možné pozorovat odlišnosti mezi specifickou a celou populací. Ve studii DeGue, DiLillo 2009 byly srovnávány zkušenosti studentů s týráním zvířat. Zprostředkovanou zkušenost s týráním, konkrétně že byli jeho svědky, mělo 23 % dotazovaných, ale vlastní zkušenost, kdy zvířeti skutečně ubližovali, už jen 4 % respondentů [srovnej DeGue, DiLillo 2009: 1044]. Ještě lepším příkladem takovéto srovnávací studie jsou dva výzkumy žen, z nichž jedna skupina byly oběti domácího násilí a druhou skupinu tvořily ženy, které s domácím násilím zkušenost neměly (studie Volant et al. 2008 a Ascione, Weber, Wood 1997). Zatímco v obou případech měla více než polovina (52 % a 66 %) týraných žen pasivní zkušenost s týráním zvířat, u netýraných žen byla procenta menší (17 % a 4 %). [srovnej Volant et al. 2008: 1285; Ascione, Weber, Wood 1997: 6] S podobným konceptem je možné se setkat i v jiných studiích. Dvě rozdílné skupiny respondentů zde byly srovnávány ve výzkumu násilných a nenásilných pachatelů, kde bylo týrání zvířat častější u násilných pachatelů. [srovnej Merz-Perez, Heide, Silverman 2001: 561] U takovýchto studií je pak možné porovnávání výsledků, a to i bez potřeby univerzální definice, která by byla uplatňována i ve výzkumech dalších autorů. Pokud je výzkum proveden na dvou výběrových souborech, přičemž jeden z nich je „vychýlen“ od celé populace a druhý ji více či méně kvalitně zastupuje, je pak pro autory možné užít vlastní specifickou definici týrání zvířat a stejně je poté možné provádět srovnání.

Jako velmi problematické vidím studie provedené na vysokoškolských studentech, kteří mají vyplnění dotazníku jako povinnou součást kurzu (studie Henry 2004; Henry, Sanders 2007; Sanders et al. 2013). Byť je dotazování jistě provedeno anonymně, studenti to tak vnímat nemusí, protože stále jde o určitou uzavřenou komunitu. Sociální desirabilita, které téma týrání zvířat podléhá samo o sobě, se tak ještě násobí. Navíc u studentů, kteří absolvují kurz o psychologii, se dá očekávat, že určité odpovědi vyhodnotí jako „více správné“ než jiné analytictějším způsobem než lidé, kteří se o psychologii nikdy nezajímali. Proto podle mě tyto výzkumy podléhají zkreslení, byť jejich výsledky naznačují, že studenti s přiznáním se k týrání zvířat neměli zásadní problémy (přiznalo se 18 %, 30 % a 30 %). Přesto mi takovéto provedení výběru, tedy předložení dotazníku jako podmínky k absolvování kurzu, nepřijde vhodné.

Dále vnímám jako problematický přístup autorů studie věnující se ženám, které prožily domácí násilí a které se do výzkumu na základě letáků samy telefonicky hlásily (studie Tiplady, Walsh, Phillips 2012). Domnívám se, že dotazovat ženy se zkušeností s domácím násilím je lepší skrze instituci, jako tomu bylo v jiných studiích, které využívaly pomoci azylových domů při náboru respondentek. U tohoto výzkumu neexistuje jistota, že dotazované ženy měly podobné zkušenosti a že odpovídaly potřebným charakteristikám.

2.4 Etické aspekty výzkumu týrání zvířat

Nesmírně důležitým aspektem celé této práce je také otázka etiky. Tu je třeba v případě takto citlivého a problematického tématu adresovat zvláště důkladně a opatrně.

V rámci (nejen) tohoto výzkumu jsem dodržovala etické principy důležité pro sociologický výzkum, dbala jsem především na zájmy respondentů, ke kterým jsem se chovala s úctou a vděčností, hluboce jsem oceňovala jejich přínos mému výzkumu a respektovala jsem jejich názory a postoje, aniž bych je jakýmkoliv způsobem soudila, nebo aniž bych je jakkoli hodnotila. V průběhu celého výzkumu jsem velmi důsledně dbala na anonymitu respondentů a na jejich psychickou pohodu. Ve výzkumu jsem se snažila dbát na to, aby byl svým tématem přínosný pro společnost a aby se věnoval tématu, které je důležité v sociologickém výzkumu adresovat. Po celou dobu jsem se řídila principy etického kodexu Americké sociologické asociace [Code of Ethics and Policies and Procedures of the ASA Committee on Professional Ethics 1999].

Důležitým etickým aspektem je formulace informovaného souhlasu¹. Té jsem věnovala velkou pozornost, informovaný souhlas měl respondentům poskytnout záruku a jistotu, že mají dotazování pod kontrolou a že nejsou k ničemu nuceni či zavázáni. Respondenti měli právo dotazování kdykoliv ukončit a vyžádat si likvidaci veškerých materiálů a dat, která se jich týkala.

Při podpisu informovaného souhlasu byli všichni respondenti také detailně seznámeni s tématem výzkumu, s metodami ve výzkumu použitými a byly jim zodpovězeny všechny jejich dotazy.

Problematice etiky ve výzkumu se ve svém textu důkladně věnuje Lee Ann Fujii, která se sice zaměřuje na otázky politologického výzkumu, nicméně problémy, které jmenuje, je možné vztahovat i na výzkum sociologický. Hned v počátku upozorňuje s odkazem na několik dalších autorů na různé problémy, které může opomenutí otázky etiky v průběhu výzkumu přinést: Respondentovo poškození může být sociální, psychologické, i fyzické. [srovnej Fujii 2012: 717] V dalším textu se pak autorka věnuje třem různým dilematům: moci, blízkosti a publikace. [srovnej ibid.: 718 – 721] Dilema moci spočívá v problému nerovnosti moci výzkumníka a respondenta (zkoumaného). Tato nerovnost je u každého výzkumu a výzkumníka rozdílná, nicméně vždy spočívá na jedné ze základních povinností výzkumníků – na povinnosti zajistit informovaný souhlas, který už sám o sobě způsobuje mocenskou nerovnost, protože je to výzkumník, kdo zkoumanému podává všechny informace o výzkumu a má proto v tomto vztahu větší moc. [srovnej ibid.: 718] Dalším dilematem je pak výzkumníková blízkost k respondentům, která zákonitě ovlivňuje sociální prostředí, ve kterém se pohybuje, a vyvolává tak otázky týkající se respondentova soukromí a diskrétnosti vůči němu. [srovnej ibid.: 720] Posledním dilematem, kterým se autorka zabývá, je dilema publikace. U tohoto problému se věnuje především otázce znemožnění identifikace respondentů a diskutuje možnosti přístupu k vytváření pseudonymů pro jednotlivé respondenty. Otázku znemožnění identifikace respondentů demonstruje na příkladu jiné autorky, která pseudonymy volila tak, aby byly podobné pravému jménu respondenta. Tento přístup se ukázal jako problematický, protože respondenti se v jejím textu dokázali poznat. Autorka sama proto například při popisů u jednotlivých respondentů poněkud zobecňuje určité informace, které by mohly vést ke specifikaci daného

---

¹ Plné znění informovaného souhlasu viz Příloha č. 7.1.

respondenta (otce pěti dětí uvádí jako otce několika dětí, apod.) V závěru se pak vyjadřuje ke svým zkušenostem s touto problematikou a konstatuje, že přestože se v minulosti snažila zajistit znemožnění identifikace respondentů, jak nejlépe v daný moment mohla, zpětně by své volby a rozhodnutí prováděla opatrněji. Přiklání se proto k tzv. dbalé etice. [srovnej ibid.: 721]

Právě tento text byl při řešení etického aspektu plánovaného výzkumu velmi důležitý. Dilema moci jsem se ve svém výzkumu snažila řešit již při tvorbě znění informovaného souhlasu, jehož znění je koncipováno tak, aby se o výzkumu, jeho podmínkách a mně samotné jako o osobě tazatele a výzkumníka dozvěděl respondent co nejvíce. Snažila jsem se tak respondenty postavit do výhodnější mocenské pozice, než jakou jsem měla já. Důkladně jsem je informovala o náplni výzkumu i o všech náležitostech zpracování získaných dat, představila jsem také sebe, respondentům jsem o sobě poskytla co nejvíce informací a předala jim na sebe několik možností kontaktu. V ten okamžik se respondenti ocitali v tomto směru ve výhodnější mocenské pozici: O mojí identitě věděli velmi mnoho, zatímco já o jejich vůbec nic.

V tomto výzkumu byl kladen velmi silný důraz na zachování anonymity respondentů. Přestože daný postup značně znesnadňoval rekrutaci respondentů, dbala jsem důsledně na to, abych pro účely výzkumu oslovovala pouze osoby, které neznám a jejichž anonymitu tak nemohu nijak narušit vlastní účastí.

Vzhledem k tématu práce bylo obtížné nejen oslovit, ale především přesvědčit neznámé osoby k účasti na výzkumu, nicméně během téměř tří měsíců intenzivních pokusů o rekrutaci a následné provedení rozhovoru se toto podařilo. Míra odmítnutí však byla vysoká, nicméně tento problém byl s ohledem na zvolené téma práce očekáván již v samém počátku výzkumu.

Rozhovory pak probíhaly na veřejných místech, tak, aby nebylo známo respondentovo bydliště či místo pracoviště, nebo jakékoli jiné informace podobného charakteru, které by mohly napomoci jeho identifikaci.

V rámci analýzy byla anonymita zajištěna také pouhým použitím konkrétního softwaru. K analýze jsem využívala online software Q-Notes, přičemž jsem v rámci registrace musela přislíbit, že v datech nahraných do tohoto softwaru nebudu uvádět

údaje, které by mohly vést k identifikaci respondentů² [srovnej Q-Notes User Guide 2015: 8].

---

² Těmito údaji byly v softwaru následující: respondentovo jméno (křestní či příjmení), jeho datum narození, číslo sociálního pojištění, adresa (či adresy), e-mailová adresa (či adresy), telefonní čísla a informace, které by mohly respondentovu identitu jakkoli určit, ať už samy, či v kombinaci s dalšími informacemi.

3 Metodologická část

3.1 Cíle kapitoly a struktura výkladu

V metodologické kapitole nejprve velmi stručně nastíním problém nedostatečné definice pojmu týrání zvířat, pokračovat budu poměrně podrobným textem o problému výběrového souboru, ve kterém také představím drobnou analytickou odbočku. Představené studie totiž podrobím metaanalýze, na jejíchž výsledcích se pokusím demonstrovat problém nesrovnatelnosti výsledků jednotlivých studií. V rámci diskuze o problému metody sběru dat a výzkumného nástroje pak představím jednotlivé škály zabývající se výzkumem týrání zvířat.

Dále popíšu proces tvorby nového výzkumného nástroje (konstrukce nové škály, překlad kontrolní škály) a představím metodu kognitivních rozhovorů, která byla v tomto výzkumu využita v rámci snahy o validizaci nově vytvořené škály. Na závěr se pokusím použitou metodu diskutovat a kriticky zhodnotit její přednosti a nevýhody.

3.2 Problém definice

Problém definice je spíše teoretickým problémem, na který není tato práce zaměřená. Je však podstatné zdůraznit, že definice, přestože se jeví jako teoretická, může být důležitá i pro metodologii výzkumu, a to zvláště v případech, kdy z ní vyplývají určitá výzkumná omezení. Detailněji jsem se v textu otázkou problematičnosti a časté nedostatečnosti definice zabývala v kapitole 2.3.2 *Definice*, možnostmi řešení se pak budu zabývat v dalším textu v závěru kapitoly 3.3.1 *Metaanalýza*.

V této práci pracuji s následující vlastní definicí týrání zvířat: Týrání zvířat je takové lidské jednání, jehož cílem je způsobit zvířeti jakékoliv psychické či fyzické utrpení. Velmi podstatné je v definici slovo „cíl“, které takovému jednání přisuzuje určitý záměr, či úmysl.

3.3 Problém výběrového souboru

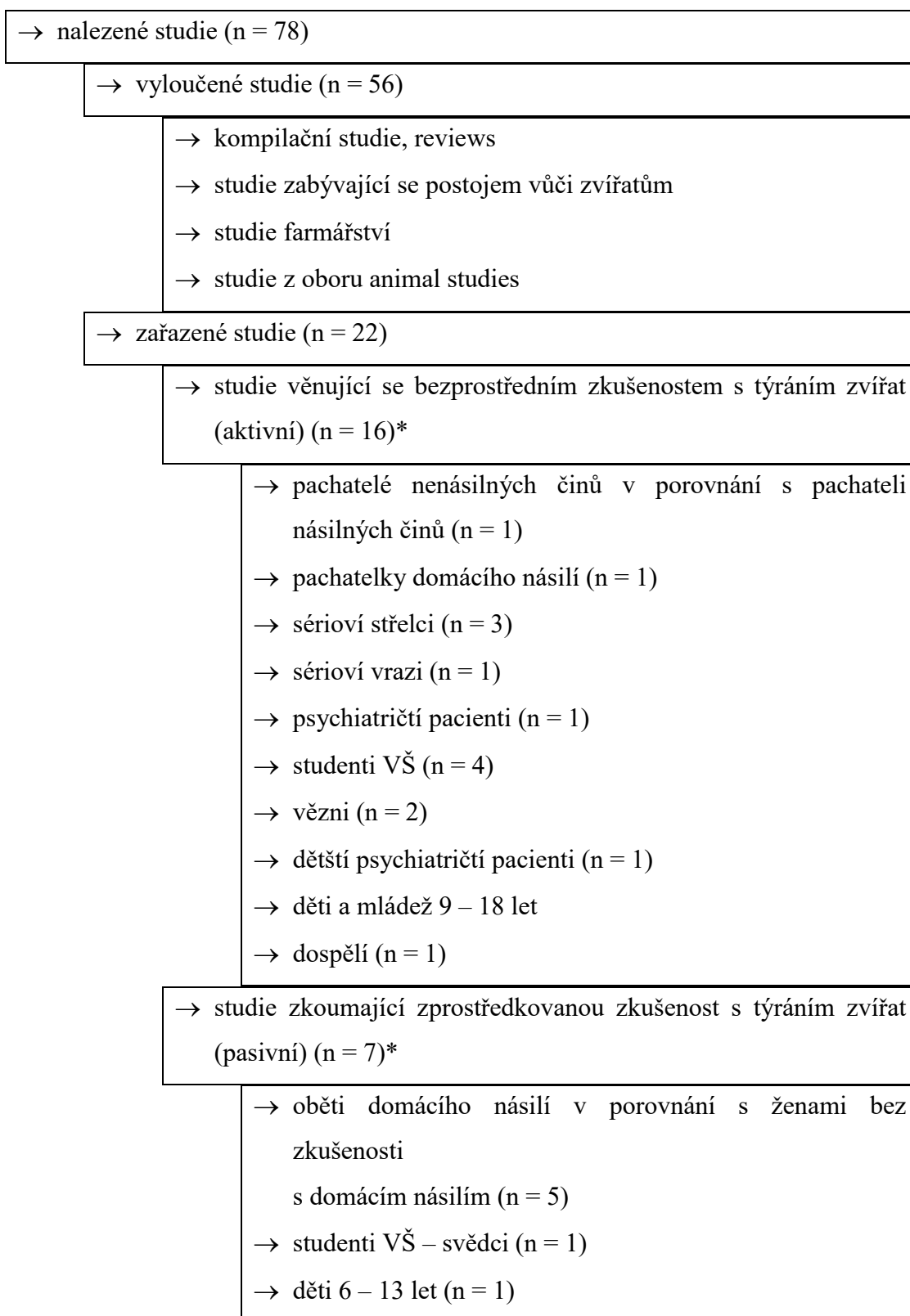
3.3.1 Metaanalýza

Metaanalýza představuje menší analytickou odbočku. Její zařazení do této části textu je důležité pro udržení jeho plynulosti a pro kontext celého výzkumu. Provedení metaanalýzy bylo klíčovým podnětem a základem pro hledání řešení problémů souvisejících s výzkumem týrání zvířat.

Provedení metaanalýzy mělo za cíl zjistit, zda jsou jednotlivé již provedené studie mezi sebou srovnatelné. Právě srovnatelnost výsledků je klíčovou charakteristikou výsledků výzkumu, protože bez možnosti data srovnávat je opakované provádění výzkumů stejného problému poněkud zbytečné. Před provedením metaanalýzy nebylo možné s jistotou říci, zda studie budou nejednotné, či nikoliv, a proto její zařazení do této části textu považuji za nutné, jelikož její výsledky se staly východiskem pro další bádání, pro konstrukci nového výzkumného nástroje a pro pokus o jeho validizaci prostřednictvím kognitivních rozhovorů.

Pro provedení metaanalýzy byly vyhledávány studie zaměřující se na týrání zvířat, případně také studie věnující se souvislosti mezi týráním zvířat a dalšími jevy. Tyto studie byly hledány v databázích *JSTOR*, *EBSCOhost* a *SAGE journals* za pomoci klíčových slov „animal“, „abuse“, „cruelty“ a jejich kombinací „animal abuse“ a „animal cruelty“. Dále byli kontaktováni dva odborníci na problematiku týrání zvířat v sociologii, a sice Arnold Arluke, Ph.D. a Frank Ascione, Ph.D., který také laskavě poskytl několik svých textů.

Takto bylo nalezeno celkem 78 studií, ze kterých 22 bylo zařazeno do metaanalýzy. Všechny studie byly psány v anglickém jazyce a ve většině případů byly také provedeny v anglofonním prostředí. Shrnutí metodologií užitých pro tyto studie a základní výsledky byly v textu představeny již dříve, proto není třeba zde tyto informace opakovat. Hlavními proměnnými nutnými pro provedení metaanalýzy, které byly šetřeny v nalezených studiích, byla celková velikost výběrového souboru a počet respondentů, kteří měli zkušenost s týráním zvířat. Termín „zkušenost s týráním zvířat“ je však značně vágní. Je nezbytné rozlišit dva druhy zkušenosti užitě pro provedení této metaanalýzy: aktivní (bezprostřední) a pasivní (zprostředkovanou). Do aktivní skupiny spadají ty studie, kde zkušenost s týráním znamená jakoukoliv časově neomezenou zkušenost se skutečným pácháním týrání zvířat. Do druhé skupiny, pasivní, spadají ty studie, kde měli respondenti nějakou zprostředkovanou zkušenost s týráním zvířat, například byli jeho svědky, nebo se odehrálo v jejich rodině. Sami však pachatelé takového jednání nebyli. Dále byla také zaznamenána charakteristika respondentů (pachatelé, oběti, apod.).

Obr. 1 Proces zařazení studií do zpracování

* Jedna ze studií zkoumala dva výběrové soubory – aktivní skupinu i pasivní skupinu.

Základní otázkou bylo, zda se odlišuje míra výskytu zkušenosti s týráním zvířat u jednotlivých výzkumů prováděných na různých výběrových souborech a jak výběrové soubory ovlivňují dosažené výsledky studie. Hypotézy výzkumů byly podobné, většina z nich se soustředila na souvislost týrání zvířat s určitým extrémním chováním (další násilné činy) nebo zkušenostmi s ním. Přístupy se odlišovaly, ale ústřední problém zůstal ve své podstatě stejný.

Sběr studií probíhal od výběru nejnovějších k nejstarším. Některé ze starších studií (například Felthous 1980) bylo nutné do výzkumu zařadit především proto, že jako první uplatnily určitý způsob výběru a inspirovaly tak další výzkumníky při jejich studiích.

Poznatky z některých studií byly v metaanalýze použity dvakrát (DeGue, DiLillo 2009; Volant et al. 2008; Merz-Perez, Heide, Silverman 2001; Ascione, Weber, Wood 1997), protože se jejich výzkum věnoval dvěma zcela odlišným výběrovým souborům (například studentům VŠ, kteří byli svědky týrání zvířat a dále studentům VŠ, kteří se přiznali ke spáchání takového činu).

Popisné statistiky této množiny (celkem 26) studií jsou následující: medián roku publikování = 2007, medián velikosti výběrových skupin = 138, medián velikosti skupin se zkušeností s týráním zvířat = 32. Zde je však třeba zohlednit rozdělení na dvě skupiny, které pro účely tohoto textu pojmenujeme jako „aktivní“ a „pasivní“. Medián velikosti výběrových aktivních skupin pak = 261 a medián velikosti výběrových pasivních skupin = 131. Medián velikosti aktivních skupin se zkušeností s týráním zvířat = 34 a medián velikosti pasivních skupin se zkušeností s týráním zvířat = 20. Vidíme zde rozdíl v mediánech mezi aktivními a pasivními skupinami se zkušeností s týráním.

Tabulka č. 1 Tabulka vzniklá při kódování

Číslo studie	Autoři	Rok publikace	Pohlaví respondentů	Respondenti	A / P	Zkušenost s týráním	Celkem	Procenta
1	Arluke, Madfis	2014	M	sérioví střelci	A	10	23	43 %
2	Tallichet, Hensley	2009	M	vězni	A	112	261	43 %
3	Tiplady, Walsh, Phillips	2012	F	oběti domácího násilí	P	20	26	77 %
4	DeGue, DiLillo (a)	2009	M/F	studenti VS – svědci	P	197	860	23 %
5	DeGue, DiLillo (b)	2009	M/F	studenti VS – pachatelé	A	34	860	4 %
6	Febres et al.	2012	F	pachatelky domácího násilí	A	7	87	8 %
7	Dadds, Whiting, Hawes	2006	M/F	děti 6 – 13 let	P	59	131	45 %
8	Hensley, Tallichet, Dutkiewicz	2011	M	vězni	A	103	180	57 %
9	Volant et al. (a)	2008	F	oběti domácího násilí	P	67	102	66 %
10	Volant et al. (b)	2008	F	bez zkušenosti s d. násilím	P	4	102	4 %
11	Boat et al.	2011	M/F	dětští psychiatrickí pacienti	A	60	1 069	6 %
12	Felthous	1980	M	psychiatrickí pacienti	A	18	346	5 %
13	Merz-Perez, Heide, Silverman (a)	2001	-	pachatelé nenásilných činů	A	9	45	20 %
14	Merz-Perez, Heide, Silverman (b)	2001	-	pachatelé násilných činů	A	25	45	56 %
15	Verlinden, Hersen, Thomas	2000	M	sérioví střelci	A	5	10	50 %
16	Leary et al.	2003	M/F	sérioví střelci	A	3	15	20 %
17	Wright, Hensley	2003	-	sérioví vrazi	A	75	354	21 %
18	Ascione, Weber, Wood (a)	1997	F	oběti domácího násilí	P	53	101	52 %
19	Ascione, Weber, Wood (b)	1997	F	bez zkušenosti s d. násilím	P	10	60	17 %
20	Ascione	1998	F	oběti domácího násilí	P	16	38	42 %
21	Flynn	2000	F	oběti domácího násilí	P	20	107	19 %
22	Pagani, Robustelli, Ascione	2007	M/F	děti a mládež 9 – 18 let	A	144	800	18 %
23	Vaughn et al.	2009	M/F	dospělí	A	728	43 093	2 %
24	Henry, Sanders	2007	M	studenti VS	A	55	185	30 %
25	Sanders et al.	2013	M	studenti VS	A	76	250	30 %
26	Henry	2004	M/F	studenti VS	A	30	169	18 %

Pro provedení metaanalýzy byl použit software CMA³. Tento software umožňuje zadávat vlastní dataset, na rozdíl například od softwaru MIX⁴, a provádět základní analytické postupy nutné pro metaanalýzu. Je možné pracovat jak s modelem pevných (fixních) efektů, tak s modelem náhodných efektů, možné je pracovat i s oběma současně. Data získaná během sběru a zaznamenaná v tabulce č. 1 uvedené výše byla ručně přenesena do softwaru CMA⁵.

Software CMA po zadání vstupních hodnot jednoduše vypočítává hodnoty z -skóru a p -hodnot, a proto je možné hned v počátku analýzy uplatnit metodu sčítání z -skóru⁶.

Zmíněná metoda sčítání z -skóru spočívá podle Hendla v tom, „že sečteme z -skóry asociované s p -hodnotou za předpokladu standardizovaného normálního rozdělení a výsledný součet vydělíme odmocninou počtu sčítanců“ [srovnej Hendl 2006: 502]. Podle vzorce pak tedy:

$$\frac{\sum z_i}{\sqrt{k}} = \frac{(-0,624 - 2,282 + 2,587 - 18,231 - 14,956 - 6,181 - 1,134 + 1,931 - 6,271 + 3,113 - 21,240 - 11,990 + 0,744 - 3,720 + 0,000 - 2,148 - 10,100 - 4,646 + 0,497 - 0,969 - 5,929 - 16,477 - 108,717 - 5,348 - 6,024 - 7,616)}{\sqrt{26}} = 48,19$$

S hodnotou 48,19 je asociována p -hodnota 0,000 (jednostranná i dvoustranná). Tato hodnota neindikuje statisticky významný průměrný efekt studií. Hodnoty účinků jsou však poměrně heterogenní.

V tento moment je však téměř jisté, že při provedení metaanalýzy bude celý soubor rozdělen do dvou podsouborů, a sice podle podskupin „aktivní“ (kódováno A)

³ Demo / trial verze softwaru je volně dostupná ke stažení na adrese: <<http://www.meta-analysis.com/>> Cit. 20. 11. 2016.

⁴ Základní verze softwaru nepovoluje vložení vlastního datasetu, ale pouze práci s již připravenými daty. Software dostupný na adrese: <<http://www.meta-analysis-made-easy.com/index.html>> Cit. 20. 11. 2016.

⁵ Tabulka vstupních dat v programu CMA viz Příloha č. 1.1.

⁶ Tabulka z -skóru a p -hodnot pro jednotlivé studie viz Příloha č. 1.2.

a „pasivní“ (kódováno P). Metodu sčítání z -skórů pak proto uplatníme ještě jednou, ale tentokrát již separátně pro oba podsoubory.

Byl použit model náhodných efektů, effect size = 0,237. Interval spolehlivosti (0,031; 0,389)⁷.

V softwaru CMA po spuštění kalkulací vychází $Q = 12,540$. Nulová hypotéza je, že výsledky jsou homogenní. Alternativní hypotéza pak říká, že výsledky homogenní nejsou. V případě této metaanalýzy je zvolená hladina významnosti rovna 25 ($k - 1$ stupňů volnosti, kde k rovná se počtu studií zahrnutých do analýzy). Již bylo řečeno, že Q -statistika pro testování homogenity má hodnotu 12,450, proto nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu o homogenitě výsledků.

V této metaanalýze je využito modelu náhodných efektů, byť nebyla zamítnuta hypotéza o homogenitě výsledků. Hodnota Q -statistiky měla hodnotu 12,540 při 25 stupních volnosti. I když je úroveň heterogenity pravděpodobně nízká, je možné zvolit použití modelu náhodných efektů. [srovnej Neyeloff, Fuchs, Moreira 2012] Hendl ve své knize také upozorňuje na obtížnost tohoto rozhodnutí. [srovnej Hendl 2006: 498] Dle mého názoru se výběrové soubory jednotlivých studií od sebe odlišují, například právě kvůli rozdílům ve zkušenosti s týráním zvířat (aktivní / pasivní), nebo demograficky (dospělí / děti) anebo kvůli svojí společenské roli (pachatelé / oběti). Právě proto byl zvolen model náhodných efektů.

Pokud budeme velikost účinku zkoumat pomocí skupinových kontrastů spojitě cílové veličiny pro dvě nezávislé skupiny [srovnej ibid.: 507], je třeba zjistit hodnotu Cohenova koeficientu účinku. S využitím pomůcky v Excelu byla vypočítána hodnota Cohenova d [srovnej Cohen 2013] z průměrů, standardních odchylek a celkového počtu případů v každé skupině. Hodnota Cohenova d je rovna – 0,22, což značí, že mezi skupinami je malá diference. Zjištění hodnoty Cohenova d tedy přispělo k předchozímu závěru o homogenitě výsledků.

Při použití modelu náhodných efektů je vhodné prozkoumat případné moderující proměnné a celkově zvážit, co může soubor ovlivňovat. Protože od začátku hovoříme

---

⁷ Effect size a intervaly spolehlivosti pro jednotlivé studie viz Příloha č. 1.3.

o rozdělení studií do dvou základních skupin (aktivní a pasivní skupina), byla metaanalýza provedena znovu pro každou ze skupin⁸.

Nyní přistoupíme ke zhodnocení případných moderujících proměnných. Provedeme to komparací podskupin. Již výše je pojednání o dvou skupinách výzkumů – aktivní a pasivní. Právě toto může být moderující proměnná, proto bude metaanalýza provedena ještě jednou pro každou z podskupin⁹.

Analýzu opět zahájíme sčítáním *z*-skóru. Podle vzorce pro aktivní skupinu:

$$\frac{\sum z_i}{\sqrt{k}} = \frac{(-0,624 - 2,282 - 18,231 - 6,181 + 1,931 - 21,240 - 11,990 + 0,744 - 3,720 + 0,000 - 2,148 - 10,100 - 16,477 - 108,717 - 5,348 - 6,024 - 7,616)}{\sqrt{17}} = -52,87834$$

Podle vzorce pro pasivní skupinu:

$$\frac{\sum z_i}{\sqrt{k}} = \frac{(2,587 - 14,956 - 1,134 - 6,217 + 3,113 - 4,646 + 0,497 - 0,969 - 5,929 - 1,994 - 3,452)}{\sqrt{9}} = -11,0333$$

S oběma získanými hodnotami ($-52,87834$; $-11,0333$) je asociována *p*-hodnota 0,000 (jednostranná i dvoustranná). Tato hodnota neindikuje statisticky významný průměrný efekt studií. Hodnoty účinků jsou i po rozdělení do dvou skupin stále poměrně heterogenní.

Při uplatnění modelu náhodných efektů je effect size pro skupinu „A“ = 0,192. Interval spolehlivosti (0,088; 0,367). Pro skupinu „P“ je pak effect size = 0,344. Interval spolehlivosti (0,218; 0,497)¹⁰.

---

⁸ Forest plot zobrazující hodnoty efektů účinku a intervaly spolehlivosti pro jednotlivé studie viz Příloha č. 1.4.

⁹ Tabulka *z*-skóru a *p*-hodnot pro jednotlivé studie při rozdělení do podskupin aktivní „A“ a pasivní „P“ viz Příloha č. 1.5.

¹⁰ Effect size a intervaly spolehlivosti pro jednotlivé studie při rozdělení do podskupin aktivní „A“ a pasivní „P“ viz Příloha č. 1.6.

Stejně jako při předchozím postupu, i u rozdělených podskupin se budeme dále věnovat otázce homogenity či heterogenity souborů. V softwaru CMA je možné zjistit, že pro skupinu „A“ hodnota $Q = 7,489$ a pro skupinu „P“ hodnota $Q = 14,002$. Nulová hypotéza říká, že výsledky jsou homogenní. Alternativní hypotéza naopak říká, že výsledky homogenní nejsou. Hladina významnosti pro skupinu „A“ = 16 ($k - 1$ stupňů volnosti, k = počet studií zahrnutých do metaanalýzy). Hladina významnosti pro skupinu „P“ = 8. V případě skupiny „A“ hodnota Q -statistiky (7,489) naznačuje, že nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu o homogenitě výsledků. Oproti tomu u skupiny „P“ Q -statistika (14,002) naznačuje, že nulovou hypotézu o homogenitě výsledků je možné zamítnout.

Využití modelů náhodných efektů je tedy u skupiny „P“ odůvodněné i statisticky. Již výše bylo vysvětleno, že výběrové soubory jednotlivých studií jsou odlišné, a proto i přes nezamítnutí homogenity, je využit model náhodných efektů. Proto také bude použit i pro skupiny „A“ a „P“.

Nyní je třeba zjistit hodnoty Cohenova d pro obě skupiny. Pro skupinu „A“ je hodnota Cohenova d rovna $-0,26$, pro skupinu „P“ je pak Cohenovo d rovno $-0,40$. Zatímco u aktivní skupiny je tedy poměrně malá diferenciaci, stejně jako tomu bylo v případě nerozděleného výběrového souboru, u skupiny pasivní se hodnota Cohenova d již přibližuje střední diferenciaci. Výše byla vyhodnocena Q -statistika pro obě tyto skupiny a bylo usouzeno, že u skupiny „A“ nebylo možné zamítnout nulovou hypotézu o homogenitě výsledků, zatímco u skupiny „P“ to možné bylo. Zjištění hodnoty Cohenova d vyslovené závěry potvrzuje. U skupiny „P“ je větší diferenciaci než u skupiny „A“¹¹.

3.3.1.1 *Eliminace problému*

Nyní se vrátíme ke všem třem problémům (definice, výběrový soubor, sběr dat), které přispívají k roztržitosti studií provedených v oblasti výzkumu týrání zvířat, a provedeme pokus o návrh eliminace jejich nedostatků.

Nejprve by bylo žádoucí, aby se v oboru ustálila určitá ústřední definice, od které by se v jednotlivých výzkumech příliš neodbočovalo. Ta by pak měla být jednoznačně

---

¹¹ Forest plot zobrazující hodnoty efektů účinku a intervaly spolehlivosti pro jednotlivé studie při rozdělení do podskupin aktivní „A“ a pasivní „P“ viz Příloha č. 1.7.

rozpracovaná ve všech provedených výzkumech, aby bylo možné lepší srovnání jednotlivých studií. Ovšem jasně konceptualizovat, co je to sociálně neakceptovatelné chování či jakých druhů zvířat se týráni vůbec může týkat je poměrně složitým úkolem. Domnívám se, že shoda v definici týráni zvířat nebude v této oblasti výzkumu panovat ještě dlouho.

Výše uvedené studie se z velké části zabývaly souvislostmi mezi týráním zvířat a dalším páchaným násilím a volby výběrových souborů (vězni, pachatelé domácího násilí, psychiatričtí pacienti, apod.) se tak zdají poměrně odůvodněné. Kde jinde zkoumat vztah mezi různými druhy násilí než tam, kde už zkušenost s alespoň jedním způsobem násilného chování existuje? Problematická je však tendence zobecňovat získané poznatky na celé populace. To je v případě užití takovýchto výběrových souborů samozřejmě nemožné. Tento problém ve své knize zmiňuje i Catherine Tiplady. [srovnej Tiplady 2013: 22] Výsledky studií, ve kterých byli výběrovým souborem například vězni či osoby se zkušeností s domácím násilím, není možné vztahovat na celé populace.

Stejně tak neuskutečnitelné jsou i pokusy o srovnávání takových studií. I z provedené metaanalýzy je jasné, že srovnávání výsledků dosažených zkoumáním výběrových souborů natolik odlišných populací více studiemi je komplikované a není elegantní. Proto navrhuji použití kontrolních skupin, tedy využití dvou výběrových souborů, které budou nějakým způsobem odlišné či kontrastní (například násilní vs. nenásilní, týráni vs. netýráni, s kriminální minulostí vs. bez kriminální minulosti, apod.). Když budou tyto odlišné výběrové soubory dotazovány stejným způsobem ve studii, která bude jednotně koncipovaná, bude pak jednodušší porovnávat výsledky dosažené každou ze skupin. Dojde tím i k eliminaci problému vztahování výsledků u specifických populací na celé populace.

Při sběru dat pak považuji rozhovory za víceméně vyloučený výzkumný nástroj. O jejich užití by se dalo přemýšlet jako o follow-up technice, nemyslím si však, že jsou vhodné pro první vstup respondenta do tohoto tématu. Proto zbývají dotazníky jako nejčastěji užívaná a skutečně asi nejlepší možnost sběru dat. Nemusíme se v nich ptát zcela přímo na konkrétní zkušenosti, ale můžeme využívat různé projektivní otázky, ve kterých mírně odvedeme pozornost od ústředního tématu, ovšem i tak z nich zjistíme požadované informace. Respondent si tuto skutečnost pouze nebude

uvědomovat tak silně, jako když položíme zcela přímou a jasně mířenou otázku. Samozřejmě, že self-reportní povaha dotazníkového šetření s sebou přináší mnohé nevýhody, zvláště zkreslení díky neporozumění tématu či sociální desirabilitě. První problém je možné řešit kvalitní a jednoznačnou definicí týrání zvířat, která bude ve výzkumu explicitně uvedena. Sociální desirabilitu je možné korigovat kontrolními škálami, ale také je možné se pokusit o „zlehčení“ tématu v očích respondenta.

Pokud je naším zájmem zkoumat souvislosti mezi týráním zvířat a dalším násilím, případně obecně pouze zkušenosti s týráním zvířat, jsou i jiné možnosti, které umožní případné korelace odhalovat. Použitelné jsou pro bezprostřední zkušenost s týráním, i pro zkušenost zprostředkovanou. Může se jednat o různé postojové otázky a škály zkoumající míru tolerance vůči specifickému druhu chování ke zvířatům. Právě takové škály se postupně rozvíjí a s postupem času jich bude snad přibývat. Dalším vhodným řešením je pak také použití více metod sběru dat (například dotazník následovaný rozhovorem, který lépe než dotazník zajistí jednoznačné porozumění respondenta například definici týrání zvířat), zkoumání problému na více výběrových souborech apod. Právě z tohoto důvodu jsou v předchozím textu kladně hodnoceny studie, které výzkum provedly na dvou kontrastních výběrových souborech a poskytly tak jasný pohled na rozdíly mezi jednotlivými skupinami.

Jak je z předchozího textu patrné a jak již bylo řečeno, cílem této práce tedy je vytvořit českou škálu pro zkoumání lidských postojů ke zvířatům a zkušeností s jejich týráním a následně se pokusit o její validizaci za pomoci kognitivních rozhovorů. Takto vytvořená škála by v budoucnu mohla sloužit k použití v kvantitativních výzkumech na toto téma.

3.3.1.2 Diskuze navrženého postupu

Domnívám se, že naprosto zásadní pro posun výzkumu týrání zvířat je alespoň pokus o ujasnění definice ústředního termínu. Je však otázkou, zda je toto uskutečnitelné. Pokud by se však alespoň nějaká, základní, univerzalizace definice povedla, pro příští výzkumy by to znamenalo lepší porovnatelnost výsledků zkoumání a snadnější porozumění respondentů zkoumanému problému. Nedomnívám se však, že je tento návrh realizovatelný, přinejmenším v nejbližší době.

I v této práci je platná pouze pracovní definice, již výše zmíněná: Týrání zvířat je takové lidské jednání, jehož cílem je způsobit zvířeti jakékoliv psychické či fyzické

utrpení. Rozhodně však není obecně platná pro všechny výzkumy, taková zatím není k dispozici. Pracovní definici využívám také s ohledem na skutečnost, že hlavním cílem tohoto výzkumu je vyjasňování pojmů a zjišťování, jak respondenti určitým pojmům rozumí a jak je chápou. Na základě těchto zjištění pak bude docházet k dalším úpravám výzkumného nástroje.

Pokud jde o problém výběrového souboru, myslím, že není vůbec vyloučené provádět výzkumy na kontrastních výběrových souborech, aby bylo možné snadnější srovnání dosažených výsledků. To je podle mého názoru cíl dosažitelný vcelku snadno, avšak jeho důsledky by mohly být velice vítané. Výběrové soubory, které by byly kontrastní, by mohly přinést relevantnější data a usnadňovaly by srovnávání výsledků. Výzkumy na specifických populacích sice také přinášejí mnohé cenné informace, ale jejich nevýhodou je mimo jiné dvojakost vazby. Zkoumáme děti, které týrají zvířata, abychom predikovali jejich kriminální budoucnost? Zkoumáme kriminální jedince a hledáme u nich předchozí zkušenost s týráním zvířat? Je nejasné, jakým směrem se tato vazba orientuje, a proto je těžké určit, který jev způsobuje který. Stanovení příčin je vždy komplikované, proto je lepší určovat a popisovat případné rizikové faktory (tedy například týrání zvířat jako ukazatel dalšího násilného chování).

Metoda sběru dat je v současných výzkumech podle mého názoru uchopena asi nejlépe, jak je to v podmínkách výzkumu týrání zvířat možné. Domnívám se, že zkoumat tento problém pomocí rozhovorů je nereálné. Ty by mohly teoreticky sloužit pouze jako follow-up nástroj. Současné masivní využití dotazníkového šetření je pro výzkum týrání zvířat patrně nejvhodnější řešení. Důležité je uvědomovat si sílu sociální desirability, která na takto citlivá témata působí a pracovat s ní v návržení research designu výzkumu, nebo přinejmenším v následné interpretaci výsledků výzkumu. Právě to je jeden z motivů pro časté využití škál a pro konstrukci specializovaných škál na toto téma zaměřených.

Pointou tohoto textu však není na základě mnou provedené metaanalýzy zcela zkritizovat všechny použité studie, jejichž srovnání je zkrátka velmi obtížné, pokud vůbec možné. Metaanalýza má však také svoje výhody a nevýhody, o kterých Hendl taktéž hovoří [srovnej Hendl 2006: 525 – 527]. Problémem je podle něj jednak obsahová srovnatelnost jednotlivých studií, které se v mnohém liší. Řešením je dle něj pečlivá formulace výzkumné otázky. Ta byla v této metaanalýze jasně určena: Jsou

srovnatelné poměry zkušeností s týráním zvířat mezi jednotlivými studii zkoumajícími týrání zvířat v souvislostech s dalším násilím? Do metaanalýzy byly zařazeny studie, kde měli respondenti zkušenost s týráním zvířat, a to buď přímou, nebo zprostředkovanou. Dalším problémem je podle Hendla reprezentativnost primárních studií, tento předpoklad však podle něj není možné splnit kvůli třem věcem: publikačnímu zkreslení, identifikační chybě a selekčnímu opomenutí. Zvláště co se týče identifikační chyby, je třeba připustit, že studie zařazené do metaanalýzy jsou pouze v anglickém jazyce, proto případné další studie zpracované v dalších jazycích mohly být a pravděpodobně byly opomenuty. Pokud jde o vyhledávání v bibliografických databázích, hledání studií bylo provedeno ve více databázích, aby bylo zajištěno, že bude nalezeno studií více. Tento krok byl určitě dobrý, jelikož v různých databázích byly nalezeny, kromě shodných studií, vždy i studie další. Selekční opomenutí bylo redukováno již z podstaty výzkumné otázky, jelikož zpracované studie se ve zveřejněných typech údajů shodovaly. Hendl dále jako problémy ještě zmiňuje metodickou kvalitu primární studie a objektivitu a spolehlivost analýzy. V případě metodické kvality primárních studií si byly výzkumy, které byly zařazeny do metaanalýzy, velice podobné a proto se domnívám, že jejich metodická kvalita byla vcelku srovnatelná, a na dobré úrovni. Všechny studie byly otištěny v zahraničních recenzovaných žurnálech (pouze jedna studie byla zpracována z jiného zdroje, jelikož článek byl nedostupný – Wright, Hensley 2003 in Tiplady 2013). Usilovala jsem o co největší spolehlivost analýzy, jaká byla pro tento text možná. Celý postup je důkladně popsán v kapitole věnující se metaanalýze.

3.4 Problém metody sběru dat a výzkumného nástroje

Třetím problémem, se kterým se výzkum týráním zvířat dlouhodobě potýká, je problém metody sběru dat. Povaha výzkumu týráním zvířat totiž do značné míry vylučuje použití mnoha výzkumných nástrojů. Ihned můžeme vyloučit pozorování a experiment. Jako obtížně aplikovatelné se jeví také rozhovory, které jsou pro respondenta i tazatele velmi intimní a v jejichž rámci může být značně obtížné hovořit o tak kontroverzním tématu, jakým jsou zkušenosti s týráním zvířat. S ohledem na citlivost tématu proto zůstává nejlepším řešením dotazníkové šetření. Jak se však ukázalo v metaanalýze, nejen díky velmi odlišným výběrovým souborům, ale také díky velmi odlišným výzkumným nástrojům, užitým v rámci jednotlivých šetření, je pak obtížné mezi sebou výzkumy srovnávat. Je proto nutné pokusit se navrhnout takový přístup, který by mohl

přinést určité sjednocení a který by mohl přispět k porovnatelnosti výsledků jednotlivých šetření.

Optimálním řešením se zdají být škály zaměřené přímo na zkušenosti s týráním zvířat. V tomto směru se v českém prostředí otevírají dvě možnosti, a sice adaptace již vytvořeného výzkumného nástroje do českého prostředí, nebo vytvoření zcela nového výzkumného nástroje přizpůsobeného českému jazykovému a kulturnímu kontextu. Vzhledem k tomu, že v českém prostředí ještě neproběhl žádný pokus o vytvoření škály zkoumající problematiku týrání zvířat, pokusím se tento výzkumný nástroj vytvořit a následně validizovat. V následující části textu proto představím jednotlivé škály vytvořené v rámci zahraničního výzkumu týrání zvířat a následně vytvořím novou škálu, jejíž validitu posléze ověřím za pomoci kognitivních rozhovorů.

3.4.1 Využití škál ve výzkumu týrání zvířat

S ohledem na typický charakter, který výzkum týrání zvířat má a který s sebou přináší například problém sociální desirability a zkreslování odpovědí, dochází k častému využívání škál jako nástrojů umožňujících tyto problémy eliminovat. V současné době již existuje velké množství škál zabývajících se postoji ke zvířatům a vztahy s nimi, ale i množství škál zaměřených výslovně na problematiku týrání zvířat. Právě na jejich představení a kritické zhodnocení bude zaměřena následující část této práce.

Nejprve je však nutné uvést, že z dosavadních poznatků získaných výzkumy týrání zvířat je možné zkušenosti s týráním klasifikovat. Způsob týrání zvířat je možné rozdělit do dvou kategorií, aktivní a pasivní¹². Do aktivní kategorie týrání spadají takové akty týrání zvířat, jejichž primárním účelem je zvířeti ublížit a způsobovat mu tak utrpení v daném okamžiku. Spadá sem tedy nejrůznější bití, útoky na zvíře, mučení, apod. Pasivní kategorii týrání je možné charakterizovat úmyslným zanedbáváním péče o zvíře, které je doprovázeno dlouhodobým utrpením. Patří sem například vyhladovění, ale také tzv. hoarding, tedy hromadění zvířat. Tyto dvě kategorie je pak ještě možné rozlišovat na zkušenosti vlastní a zprostředkované, přičemž logicky vyplývá,

---

¹² Nejedná se však již o rozlišení bezprostřední a zprostředkované zkušenosti, které bylo užito v rámci metaanalýzy a kde bylo využito označení „aktivní“ a „pasivní“. Nyní se jedná o rozlišení forem týrání.

že kategorie „vlastní zkušenost“ předpokládá, že respondent sám se dopustil daného jednání, zatímco kategorie „zprostředkovaná zkušenost“ je charakterizována tím, zda byl respondent svědkem takového jednání. Celkem tedy touto klasifikací vznikly čtyři kategorie, se kterými bude dále v textu pracováno: vlastní zkušenost aktivní, zprostředkovaná zkušenost aktivní, vlastní zkušenost pasivní a zprostředkovaná zkušenost pasivní. Je důležité zdůraznit, že pasivní kategorie týrání zvířat je v této práci značně podružná, pozornost je upřena především na kategorii aktivní.

PET. Škála PET (The Physical and Emotional Tormenting Against Animals Scale), jejíž reliabilita a validita byla testována na výběrovém souboru 1 396 italských adolescentů ve věku mezi 11 a 16 lety [srovnej Baldry 2004: 6], obsahuje celkem deset výroků. Ty mají za cíl zjistit, jakou zkušenost respondent s týráním zvířat má. Škála se zaměřuje na zkušenosti s aktivním týráním zvířat, a to jak vlastním, tak zprostředkovaným [srovnej ibid.: 13 – 14]. Výhodou této škály je silné zaměření na rozpoznávání různých druhů týrání zvířat. Způsoby ubližování zvířatům nesjednocuje do jediné obecné kategorie, ale rozlišuje jich několik, přičemž důsledně dbá na respondentovo porozumění jednotlivým pojmům.

CABTA. Škála CABTA (Children's Attitudes and Behaviors Towards Animals Scale) byla jednou z mála škál zaměřených na týrání zvířat, která prošla testováním faktorové stability v odlišných jazykových a kulturních prostředích [srovnej Wong et al. 2013]. Tato škála, původně vytvořená pro australské prostředí, je založena na reportech rodičů o postojích a chování jejich dětí a zaměřuje se nejprve na vztahy dětí ke zvířatům a dále na zkušenosti s aktivním týráním zvířat, a to jak vlastní, tak zprostředkované. [srovnej Guymer et al. 2001¹³] Největším nedostatkem škály je nedostatečné zajištění anonymity respondentů, kteří jsou v rámci vyplňování otázek požádáni, aby uvedli své jméno, jméno svého dítěte a také datum narození dítěte. Dalším problémem je také využití reportů rodičů o jejich dětech, tedy jakési nepřímé dotazování. Rodiče nemusí o zkušenostech svých dětí s týráním zvířat vědět vše a může tak docházet ke zkreslování výsledků.

---

¹³ Škála, o jejímž využití pojednává citovaný článek, je citována z osobní korespondence s autorem.

AAPS. Škála AAPS (The Animal Abuse Proclivity Scale) je založena na šesti projekčních výrocích. Každý z nich demonstuje určitou situaci zahrnující týrání zvířat, v níž si má respondent představit sám sebe a následně odpovědět na pětibodové škále na čtyři otázky, které jsou pro všech šest výroků stejné (první se zaměřuje na nadšení z nastalé situace, druhá na pocit moci, který by respondent v dané situaci měl, třetí se ptá, zda by se respondent zachoval stejně a čtvrtá zjišťuje, zda by mu přineslo uspokojení, kdyby ho v dané situaci někdo viděl). [srovnej Alleyne et al. 2015: 35 – 36] Přestože tato škála řeší téma týrání zvířat formou projekce, a usnadňuje tak respondentovi pravdivě odpovědět na dané výroky (často podléhající vlivu sociální desirability), její využití je značně omezené. Všechny výroky jsou velmi dlouhé a detailně popisují konkrétní situace. Je tedy v první řadě obtížné je překládat do jiného jazyka, aniž by ztratily svůj původní význam, a dále je na jejich základě obtížné vyvozovat obecnější závěry, neboť demonstují velmi úzce specifikovanou a konkrétní situaci.

CAI. Škála CAI (The Cruelty to Animals Inventory), která byla vyvinuta na základě dříve vytvořené škály CAAI [srovnej Dadds et al. 2004: 322], je sestavená z deseti výroků, přičemž každý z nich měří určitý aspekt důležitý pro vyhodnocení aktu týrání zvířat (zkušenosti s násilím na zvířatech, jejich frekvence, délka trvání, pocit viny, účast dalších osob, atd.). Každé odpovědi je přiřazen určitý počet bodů, na jehož základě je pak vytvořen celkový skóre respondenta, který určuje jeho vztah ke zvířatům a jeho zkušenosti s týráním zvířat. [srovnej ibid.: 331 – 333] Tato škála je důsledně zaměřena pouze na zkušenosti s násilím na zvířatech a všechny její výroky předpokládají, že respondent měl s násilím na zvířatech vlastní zkušenost. Nijak nezkoumá například to, zda měl respondent nějakého domácího mazlíčka nebo jaký je jeho vztah ke zvířatům a zkušenosti s nimi.

BIARE. Škála BIARE (Boat Inventory on Animal-Related Experiences) je poměrně rozsáhlá a je rozdělena do několika oblastí. Nejprve je v ní zkoumáno, zda respondent vlastní či vlastnil nějakého domácího mazlíčka, dále se věnuje podpoře domácího mazlíčka, jeho ztrátě a pokračuje s oblastí týrání – nejprve se zajímá o násilí či zabití zvířat, dále o donucování a kontrolu skrz násilí na zvířatech, sexuální styky a pocity strachu. V každé této oblasti je respondent dotazován na určité množství výroků

mapujících jeho zkušenosti a zážitky. [srovnej Boat 1998¹⁴] Rozsáhlost této škály je její výhodou i nevýhodou. Výhodou v otázce detailnosti získaných informací a v otázce možností prozkoumání vztahů mezi jednotlivými proměnnými. Je však možné, že je škála detailní až příliš a její rozsah tak může respondenty odrazovat.

CTSARE. Škála CTSARE (The Childhood Trust Survey Animal Related Experiences) vychází z výše představované škály BIARE, je však stručnější a není zřetelně dělená do několika sekcí. Oproti celkovým dvaceti výrokům (ke kterým se vztahují i další nečíslované podotázky) užitým ve škále BIARE je škála CTSARE tvořena pouze celkovými deseti výroky, které zkoumají, zda respondent vlastní nějakého domácího mazlíčka, zda mu mazlíček poskytuje podporu, zda někdy zvíře zranil, zda má ze zvířat obavy, dále zda někdy nějakého domácího mazlíčka ztratil a na závěr zda byl svědkem či aktivním účastníkem aktu týrání zvířat. [srovnej Boat 2008¹⁵] Škála CTSARE je tedy v podstatě zkrácenou verzí škály BIARE, přičemž obsahuje nejdůležitější výroky původní škály a díky zkrácení je pro respondenty přijatelnější.

CTAQ. Škála CTAQ (The Children's Treatment of Animals Questionnaire) byla v původní verzi tvořena devatenácti výroky. Většina z nich byla zaměřena na vztahy dětí se zvířaty, některé však zkoumaly i to, zda dítě neprojevuje vůči zvířatům násilí. Bohužel však při tvorbě finální verze došlo na základě provedených analýz k odstranění právě těch výroků, které by byly pro výzkum týrání zvířat nejzajímavější (hrubá hra se zvířaty, hrubé zacházení v okamžiku, kdy je respondent naštvaný, bezdůvodné hrubé zacházení, bití, kopání, zavírání či uvazování jen pro legraci). [srovnej Thompson, Gullone 2003: 6] Vzhledem k těmto skutečnostem nebyla zařazena do výběru škál, jejichž výroky sloužily jako podklad pro tvorbu nového výzkumného nástroje.

---

¹⁴ K dispozici je pouze znění samotné škály, nikoliv odborný článek, ve kterém by byla představena.

¹⁵ K dispozici je pouze znění samotné škály, nikoliv odborný článek, ve kterém by byla představena.

3.4.2 Tvorba výzkumného nástroje

V této podkapitole se budu detailně věnovat procesu tvorby nového výzkumného nástroje a také postupu překladu kontrolní škály.

3.4.2.1 Tvorba nové škály

Při tvorbě nové škály bylo zohledněno celkem šest dříve vytvořených škál zaměřených na vztahy se zvířaty a na zkušenosti s jejich týráním. Tyto škály byly ve svých výrocích a celkovém zpracování poměrně rozmanité. Jednotlivé výroky byly za pomoci programu MS Excel zakódovány do celkem šesti kategorií podle toho, jakou skutečnost zkoumaly: vlastnictví zvířat, vztah ke zvířatům, strach ze zvířat, násilí na zvířatech – zkušenosti, násilí na zvířatech – postoje a ztráta zvířete¹⁶.

Kategorie „násilí na zvířatech“ v sobě zahrnuje výroky, které zkoumají, zda dotazovaný má zkušenost s týráním zvířat, a to jak vlastní, tak zprostředkovanou. Do kategorie „vztah ke zvířatům“ byly zařazeny ty výroky, které se zabývají například otázkou, zda bylo pro respondenta zvíře někdy oporou, u dětí pak například výroky zjišťující jak si dítě se zvířaty hraje a jak o ně pečuje. Výroky, které se dotazovaly na to, zda respondent někdy měl či má mazlíčka, jsou zařazeny do kategorie „vlastnictví zvířat“. Kategorie „násilí na zvířatech – postoje“ pak obsahuje výroky, které se zabývají respondentovými postoji k různým druhům chování vůči zvířatům a zjišťují, nakolik tolerantní či netolerantní je v otázce ubližování zvířatům. Poslední dvě kategorie, které jsou nejméně zastoupené, zahrnují výroky pátrající po otázce strachu ze zvířat a špatných zkušeností se zvířaty, a také po otázce prožití ztráty nějakého zvířete a důsledků této události na život respondenta.

Cílem tohoto procesu bylo vytvořit škálu s přiměřeným množstvím stimulů, které by vhodně refletovaly povahu výzkumu týráním zvířat a zároveň zcela esenciální nutnost dodržení všech etických pravidel, jejichž respektování téma výzkumu vyžaduje.

Sestavená tabulka výroků a jejich kategorizací byla nápovědou při rozhodování o proporcionálním zastoupení kategorií jednotlivých výroků na škále¹⁷. Zároveň byl kladen důraz na to, aby škála měřila nejen míru zkušeností s týráním zvířat, ale také aby

¹⁶ Zastoupení kategorií ve škálách viz Příloha č. 2.

¹⁷ Zastoupení kategorií výroků v původních škálách a v nově vytvořené škále viz Příloha č. 3.

zohledňovala vztah respondentů ke zvířatům a jejich zkušenosti s nimi a umožňovala tak sledovat případné vztahy mezi těmito proměnnými.

Škála tedy měla měřit dva hlavní koncepty, vztah ke zvířatům a týrání zvířat. Jednotlivými indikátory konceptu „vztah ke zvířatům“ bylo vlastnictví domácího mazlíčka, zvíře jako opora v těžkých chvílích, strach ze zvířat a stres z určitých situací zahrnujících zvířecí utrpení. Potřebu zařadit podobné screeningové otázky do nástroje zkoumajícího týrání zvířat zdůrazňuje například Tedeschi, který uvádí, že je třeba, aby výzkumný nástroj pátral po tom, jaké jsou „vnitřní rodinné postoje, hodnoty a vztahy se zvířaty“ [Tedeschi 2015: 318] a jako příklad vhodný následování uvádí práci Dr. Barbary Boat, která ve svých škálách tyto skutečnosti adresuje. [srovnej ibid.] Právě škály BIARE a CTSARE byly při vytváření tohoto výzkumného nástroje také zohledňovány¹⁸.

Koncept týrání zvířat pak byl rozdělen do několika dimenzí – postoje k týrání zvířat, zprostředkovaná zkušenost s týráním zvířat a vlastní zkušenost s týráním zvířat, přičemž dvě posledně jmenované reflektují obecnou kategorizaci týrání zvířat, která je aplikována v celém výzkumu. Indikátorem dimenze postoje k týrání zvířat byl v tomto výzkumu názor na lidi týrající zvířata, indikátory zprostředkované zkušenosti s týráním zvířat pak bylo svědectví týrání zvířat a zkušenosti s vyhrožováním týráním zvířat. Poslední dimenze měla za indikátory ublížení zvířeti, zjišťování, zda se tak stalo samostatně či ve skupině s dalšími lidmi, a pocity z ublížení zvířeti.

Všechny indikátory byly zformulovány do jednotlivých výroků se záměrem přizpůsobit výroky českému jazykovému a kulturnímu prostředí, ale zároveň také s cílem zohlednit výroky ze zde představených škál. Toto bylo prováděno v rámci umožnění srovnání mezi novou škálou a již vytvořenou škálou během výzkumu.

V rámci tvorby škály byla provedena také pilotáž menšího rozsahu, která odhalila některé nepřesnosti ve formulaci nabízených možností otázek a také nevhodný slovosled v několika výrocích. Na jejím základě byly provedeny úpravy škály.

Kromě samotných otázek bylo třeba vyřešit také nabídku možnosti odpovědí. Možnosti „ano / ne“ byly vyloučeny hned v počátku jako příliš stručné a v podstatě nic

---

¹⁸ Popis jednotlivých škál viz *Kapitola 3.4.1 Využití škál ve výzkumu týrání zvířat*.

neříkající. Navíc, mnohé otázky byly formulovány tak, že vybrat si mezi dvěma naprostými protipóly mohlo být problematické. Proto bylo rozhodnuto o užití sudé škály „rozhodně ano – spíše ano – spíše ne – rozhodně ne“. Sudá byla použita proto, že většina otázek se zakládala na reálných zkušenostech, či emocích respondentů, a proto pro respondenty mělo být přijatelné vybrat odpověď na jedné straně spektra, nejen uprostřed. Středová možnost „ani ano, ani ne“ byla vyloučena také s ohledem na citlivost tématu – snadno se mohlo stát, že by respondenti pod vlivem sociální desirability vybírali právě tuto nic neříkající možnost.

O formulaci této škály odpovědí bylo rozhodnuto také s ohledem na její vyváženost a dále s ohledem na nutnost přiřazení skóre jednotlivým odpovědím. Právě skóre jsou důležité v případě, že by data měla být porovnáována s dalšími výzkumy.

3.4.2.2 Kontrolní škála

Výběr škály

Jako kontrolní škála byla vybrána škála PET, přestože v sobě neobsahuje tolik výroků odpovídajících nové škále jako například škála BIARE. Byla však inspirací při tvorbě možností odpovědi u otázky č. 10, která zkoumala způsoby týrání zvířete, se kterým měl respondent případně zkušenosti. S ohledem na předpokládaný záměr porovnávat dosažené skóre v této otázce bylo právě využití této škály jako kontrolní shledáno jako nejvhodnější řešení¹⁹.

Překlad škály

Překlad výzkumného nástroje podléhá stejně jako jeho tvorba určitým zákonitostem. Přeložit výzkumný nástroj vytvořený pro účely jiného jazykového a kulturního prostředí je často velmi obtížným úkolem. Při překladu nejde pouze o doslovné přeložení jednotlivých výroků, ale především o udržení původního významu výzkumného nástroje.

Nejčastěji užívaným typem překladu je zpětný překlad, při kterém bilingvní mluvčí z cílové země (tedy té, pro kterou je nástroj překládán) přeloží výzkumný nástroj do cílového jazyka. Následně bilingvní mluvčí původní země (tedy té, z jejíhož jazyka je výzkumný nástroj překládán) přeloží nástroj opět do původního – zdrojového jazyka.

---

¹⁹ Porovnání dosažených skóre dotázaných respondentů viz Příloha č. 4.

Originální a zpětně přeložené verze jsou následně porovnány s účelem zjištění rozdílů a podobností. [srovnej Douglas, Craig 2007: 30] Zpětný překlad má samozřejmě určitá omezení. Jedním z nich je například jiný přístup a chápání jazyka ze strany bilingvních mluvčích a ze strany osob, které oběma jazyky nehovoří. Tím může dojít ke ztrátě původně zamýšleného významu výroku. [srovnej ibid.: 32] Autoři se shodují, že je vhodné použití metody, při které na překladu spolupracuje více osob. Definují dva nejčastější přístupy: komisiční a expertní. V komisičním přístupu se setkáváme s tím, že je většina práce vykonána všemi členy daného týmu společně, spolupracovníci pracují ve skupině. U expertního přístupu pracují členové týmu spíše individuálně a je vhodné jej využít například v případě, kdy členové týmu pracují jednotlivě a konzultují svou práci spíše na dálku. [srovnej ibid.: 33 – 34] Je jedno, jaký přístup je uplatněn, překlad výzkumného nástroje má vždy pět základních kroků. Prvním je překlad, druhým je revize, dalším posouzení, následuje testování a dokumentace. [srovnej Harkness 2003 in Douglas, Craig 2007: 34] Dokumentace je potřebná hlavně v okamžiku, kdy očekáváme, že bude výzkumný nástroj použit opakovaně, například v každoročním šetření. Pět zmiňovaných základních kroků se může střídat i slučovat, například v případě, že výzkumník tvořící výzkumný nástroj hovoří oběma jazyky. Za takových podmínek může docházet k tomu, že se posuzovatelem překladů stává sám výzkumník. Může se také stát, že se sloučí krok revize a posouzení. Proces překladu se samozřejmě stává složitějším v závislosti na tom, jak složitě je překládaný výzkumný nástroj koncipován. [srovnej Douglas, Craig 2007: 34] Dle autorů další studie je třeba v rámci překladu výzkumného nástroje adresovat také otázku ekvivalence. [srovnej Beaton et al. 2000: 3188] V této konkrétní studii se autoři sice zaměřují především na problém zpětného překladu, otázku ekvivalence je však třeba řešit při jakémkoli překladu.

Ekvivalence má několik rovin: sémantickou, idiomatickou, zkušenostní a konceptuální. Sémantická ekvivalence zajišťuje, že slova mají stejný význam, znamenají stejnou věc. Idiomatická ekvivalence se vyrovnává s problémem obtížně přeložitelných idiomů, tedy určitých ustálených slovních spojení, které v doslovném překladu většinou neznamenají totéž. Při překladu je třeba zaručit, aby byl význam výroku stejný – nejde tedy o překlad doslovný, ale o překlad přesně vystihující význam. Zkušenostní ekvivalence se zabývá otázkou určitých zvyklostí každodenního života – autoři uvádí příklad výzkumu, který v jedné z otázek zjišťuje, zda má

respondent problémy s používáním vidličky. Takovou otázku je však třeba značně přizpůsobit pro kulturní prostředí, ve kterém se vidličky nepoužívají. Poslední úroveň je ekvivalence konceptuální, která se snaží vypořádat s rozdílným chápáním jednotlivých pojmů v rozdílných kulturních prostředích (v jedné zemi je pojem rodina chápán jako nukleární rodina, v jiné zemi naopak jako rodina rozšířená). [srovnej *ibid.*: 3188 – 3189] Veškeré tyto úrovně ekvivalence je při překladu třeba vzít v potaz a pracovat s nimi v rámci revizí a diskuzí nad překladem.

V tomto výzkumu byl použit expertní překlad. Kontrolní škála byla přeložena autorkou této práce a nezávislým překladatelem. Posléze byly obě verze v rámci několika konzultací porovnány a byla vybrána ta varianta, která během revize vyplynula jako ta, která lépe vystihovala původní význam výroku, přičemž byly diskutovány i různé úrovně ekvivalence a vliv kulturního prostředí na dané výroky²⁰.

3.4.3 Testování validity výzkumného nástroje: Kognitivní rozhovory

Dotazníky jsou jedním z nejčastěji užívaných výzkumných nástrojů, ale jak uvádí Ryan et al., v okamžiku, kdy dotazník není dostatečně kvalitně zpracován, může jeho použití vést k získání zavádějících a nepravdivých výsledků. [srovnej Ryan, Gannon-Slater, Culbertson 2012: 415] Přestože již máme k dispozici nástroje, které vyhodnocují například kvalitu výběru, zkoumání validity procesu odpovědi zůstává stále kritickým bodem návrhu výzkumu. Od 80. let se proto rozvíjí interdisciplinární výzkum zaměřený na kognitivní aspekty metodologie výzkumu (CASM – cognitive aspects of survey methodology). Ten si klade za cíl zjistit, jakým způsobem respondenti rozumí kladeným otázkám a jak je interpretují. [srovnej *ibid.*] Kořeny tohoto přístupu ale můžeme najít už v 60. letech, kdy William Belson navrhl tzv. intenzivní rozhovory, které měly za cíl prozkoumat sedm otázek, které respondenti zodpověděli v předchozím dni a které mapovaly respondentovo porozumění otázce, formulaci jeho odpovědi, nejruznější aspekty dané otázky a na jejichž konci měli respondenti dané otázky znovu zodpovědět, nyní již plně seznámeni s vlastním myšlenkovým pochodem. [srovnej Presser et. al. 2004: 112]

Nejčastěji užívanou metodou CASM jsou kognitivní rozhovory, které využívají různé techniky (například verbální protokoly myšlení nahlas, průzkumné otázky)

²⁰ Kompletní postup překladu kontrolní škály viz Příloha č. 6.

k prozkoumání respondentova porozumění položené otázce. [srovnej Ryan, Gannon-Slater, Culbertson 2012: 415] Jako nástroj pro testování nově vytvořeného výzkumného nástroje byly kognitivní rozhovory využity i v této práci.

Jak uvádí Beatty a Willis, kognitivní rozhovory mohou přispívat jednak k evaluaci kvality respondentovy odpovědi, a dále ke zjištění, zda daná otázka opravdu zjišťuje tu informaci, jejíž zjištění autor zamýšlel. [srovnej Beatty, Willis 2007: 287] Vzhledem k tomu, že validita je definována tím, zda výzkumem skutečně měříme to, co měřit chceme, je možné konstatovat, že právě kognitivní interview mohou sloužit jako nástroj k jejímu testování, jelikož zkoumají, zda otázka zjišťuje tu informaci, kterou měl na mysli autor výzkumu.

Významnou teoretickou oporou kognitivních rozhovorů je práce Rogera Tourangeaua, který ve svém textu představil čtyři stupně kognitivního procesu při odpovídání na otázku: porozumění, vyhledání, posouzení a zodpovězení, přičemž ale upozorňuje, že respondent někdy může některý stupeň vynechat, případně nemusí jeho úvaha postupovat vždy chronologicky od prvního stupně ke čtvrtému. Ve většině případů ale respondenti při odpovídání na otázku těmito čtyřmi stupni projdou. [srovnej Tourangeau 1984: 73]

3.4.3.1 Základní charakteristiky kognitivních rozhovorů

Willis (2015) hned na úvod svého textu upozorňuje na fundamentální rozdíly mezi užitím kognitivních rozhovorů a sběrem dat založeným na dotaznících. V přehledné tabulce sumarizuje základní rozdíly.

Tabulka č. 2 Srovnání kognitivních rozhovorů a dotazníku terénního výzkumu

Kritický prvek	Administrace dotazníku	Správa kognitivního rozhovoru
Cíl	Sběr (obvykle kvantitativních) dat určených ke statistické analýze.	Získání informací o fungování otázek v dotazníku – často před finalizací a použitím v terénu.
Velikost výběrového souboru	Co největší – pro zajištění adekvátní statistické síly.	Typicky malý – může se skládat z několika kol, přičemž v každém je obsaženo ne více než 10 rozhovorů.
Rekrutace	Respondenti jsou rekrutováni ze základního souboru a je záměrem, aby tento výběrový soubor byl statisticky reprezentativní vzhledem k cílové populaci.	Účastníci jsou zapojeni díky různým rekrutovacím strategiím, které mají za cíl zajistit <i>rozmanitost</i> v typech rekrutovaných jedinců.
Tazatelé	Skupina terénních tazatelů je použita v případě dotazníků vyplňovaných tazateli. V případě samovyplňovacích dotazníků či počítačových / online dotazníků nejsou tazatelé využiti.	Rozhovory vede obecně malá skupina (1 - 4) vysoce proškolených kognitivních tazatelů .
Prezentované materiály	Dotazník ve své finální podobě – nástroj pro sběr dat.	Průvodce kognitivním rozhovorem – skládá se z dotazníku, často v podobě prozatímního draftu, a seznamu <i>průzkumných</i> otázek, které mají být položeny.
Metoda	Doslovné provedení standardizovaného nástroje .	Flexibilní provedení , které silně spoléhá na průzkumné otázky, s cílem zdokonalit standardizovaný nástroj.
Analýza	Kvantitativní statistická analýza kódovaných odpovědí.	Kvalitativní analýza odpovědí na průzkumné otázky, založená na poznámkách tazatelů nebo na doslovných nahrávkách rozhovorů.

Zdroj tabulky: Willis 2015: 5 – 6, překlad autorka, zvýraznění původní

Z uvedené tabulky je patrné, že kognitivní rozhovory představují specifickou metodu pro ověřování validity vyvíjeného výzkumného nástroje. Oproti dotazníkovému šetření se u kognitivních rozhovorů setkáváme s poměrně malým výběrovým souborem. Cílem kognitivních rozhovorů není zajistit pravdivou odpověď na téma otázky

u co největšího počtu respondentů, ale je jím průzkum porozumění dané otázce v co největší možné hloubce. Vzhledem k tomu, že je během kognitivních rozhovorů zjišťováno porozumění předkládaným otázkám, je vcelku jednoznačné, že předkládaný dotazník je ve formě draftu, je tedy nedokončený a je otevřený dalšímu upřesňování a zlepšování. Při dotazníkovém šetření je dotazník samozřejmě již vytvořen finálně a nepodléhá dalším úpravám. Z těchto fundamentálních rozdílů také vyplývá odlišnost analýzy, která je u dotazníkového šetření zpravidla kvantitativní, zatímco u kognitivních rozhovorů kvalitativní.

V této části textu bych ráda adresovala jednotlivé prvky či lépe řečeno charakteristiky kognitivních rozhovorů a představila, jak byly řešeny v tomto výzkumu.

3.4.3.2 Cíl

Cílem prováděných kognitivních rozhovorů bylo validizovat nově vytvořený výzkumný nástroj – škálu zabývající se postoji respondentů ke zvířatům a jejich případnými zkušenostmi s týráním zvířat. Záměrem bylo odhalit chyby v tomto výzkumném nástroji a zjistit, které otázky jsou pro respondenty složité, nesrozumitelné či nejasné, jak komplikované pro ně je vybrat určitou odpověď či formulovat svou vlastní. Za použití seznamu průzkumných otázek byly doptávány jednotlivé pojmy, respondenti byli vyzýváni k vysvětlení vlastního chápání určitých pojmů či k popisování myšlenkových pochodů, které je vedly k dané odpovědi.

Zůstává otázkou, zda jsou kognitivní rozhovory dostačující pro testování validity nově vytvořeného výzkumného nástroje. Poměrně skepticky se na některé metody testování validity pomocí responsivních procesů dívají autoři Padilla a Benítez, kteří se zabývají otázkou toho, jak je která metoda vhodná pro testování validity, a shledávají, že právě kognitivní rozhovory „mohou být zvláště užitečné pro získávání důkazů o validitě založeném na responsivních procesech“ [Padilla, Benítez 2014: 140].

3.4.3.3 Velikost výběrového souboru

Otázka počtu potřebných rozhovorů není v kvalitativním výzkumu zodpověditelná tak snadno, jako ve výzkumu kvantitativním. Willis uvádí tři základní přístupy k řešení tohoto problému: první je možné nazvat realistickým, druhý klasickým a třetí statistickým.

Realistický přístup v zásadě říká „udělej, co můžeš“ a vychází z myšlenky, že jakékoliv testování je lepší než žádné a že je nejvhodnější pokusit se uskutečnit tolik rozhovorů, kolik nám naše zdroje dovolují a následně zjišťovat, co můžeme se získanými daty dělat dále. Naproti tomu klasický přístup uplatňuje metodu saturace. V tomto případě si výzkumník na začátku bádání nestanovuje žádné konkrétní číslo rozhovorů, které chce uskutečnit, ale zkrátka pokračuje do té doby, dokud mu nové rozhovory již nepřinášejí nové poznatky či do doby, kdy náklady na uskutečnění hovorů převyšují jejich přínosy. Statistický přístup je pak založen na snaze zajistit co největší množství rozhovorů. [srovnej Willis 2015: 48 – 49]

Willis v závěru diskutuje, jaké číslo je tedy vhodné či optimální a upozorňuje, že záleží také na záměru, který výzkum má. Pokud se výzkumník pokouší o odhalení problémů a nepřesností ve výzkumném nástroji předtím, než bude tento použit v terénu, může mu stačit i malé množství uskutečněných rozhovorů. Autor dále uvádí příklad vlastního výzkumu, který byl zaměřen na ženy, které přežily rakovinu prsu, a při kterém v rámci pouhých tří kognitivních rozhovorů odhalil zcela zásadní chybu v navrženém výzkumném nástroji. [srovnej ibid.: 50]

V této práci byl uplatněn klasický přístup, výzkum tedy probíhal se snahou dosáhnout saturace získaných informací. Počet rozhovorů byl celkem 14, a to ze dvou hlavních důvodů. Tím prvním je skutečnost, že cílem kognitivních rozhovorů je odhalit chyby a nepřesnosti v nově vytvořeném výzkumném nástroji. Proto není zcela zásadní dosáhnout velkého počtu rozhovorů. Druhým důvodem pro toto rozhodnutí byla skutečnost, že zdroje výzkumu (časové i finanční) byly bohužel omezené.

Je samozřejmě nutné uvědomovat si omezení výzkumu s nižším počtem rozhovorů. Vliv velikosti výběrového souboru diskutuje ve svém textu kolektiv autorů, který zjistil, že s narůstajícím počtem provedených kognitivních rozhovorů narůstá také počet odhalených unikátních problémů. Zatímco při provedení pěti rozhovorů výzkumníci odhalili 46 unikátních problémů testovaného nástroje, při 90 rozhovorech už to bylo celkem 210 identifikovaných unikátních problémů. [srovnej Blair et al. 2006: 3; Blair, Conrad 2011: 649 – 650] Na druhé straně je třeba také vidět, že počet odhalených unikátních problémů není úměrný počtu provedených rozhovorů. Je jistě vhodné vždy provést co nejvíce rozhovorů, ale je třeba pamatovat na skutečnost, že počet odhalených problémů nenarůstá úměrně s provedeným počtem rozhovorů a požadovanou velikost

výběrového souboru s ohledem na tuto skutečnost přizpůsobit. Ze studie je dále patrné, že největší rozdíl je pozorovatelný v případě provedení 5 a 15 rozhovorů, přičemž zde dochází k dvojnásobnému nárůstu odhalených problémů (u pěti provedených rozhovorů bylo odhaleno zmiňovaných 46 unikátních problémů, u patnácti provedených rozhovorů pak celých 93 unikátních problémů. [srovnej Blair et al. 2006: 3] Z tohoto důvodu byl výzkum koncipován tak, aby nebyl počet rozhovorů extrémně malý.

Výrazný rozdíl v odhalení problémů byl autory zaznamenán na totální úrovni – tedy v případě součtu všech výskytů unikátních problémů. Zde došlo k posunu z 68 odhalených totálních problémů u pěti provedených rozhovorů na celkových 665 odhalených totálních problémů v případě využití celkem padesáti kognitivních rozhovorů. [srovnej ibid.: 4] Zůstává tedy faktem, že využití více kognitivních rozhovorů není na škodu, avšak není možné říci, že by malý počet kognitivních rozhovorů nebyl schopen odhalit množství problémů zkoumaného výzkumného nástroje a že by tedy nemohl napomoci jeho dalšímu zlepšování.

3.4.3.4 Rekrutace

Proces rekrutace byl podřízen záměru dosáhnout co největší rozmanitosti výběrového souboru. Rekrutovány byly osoby starší 18 let, a to především s ohledem na téma výzkumu, které může být pro děti problematické a logistika provedení kognitivních rozhovorů s dětmi (a patrně za asistence rodičů) by byla velmi obtížná a navíc by mohla zkreslovat výsledky. Případné další uplatnění navrhované škály je navíc cílené na dospělou populaci.

Struktura výběrového souboru měla být co nejrozmanitější v základních sociodemografických charakteristikách, což měl zajistit kvótní výběr. Kromě pohlaví a vzdělání bylo zohledněno také bydliště účastníka, jelikož přístup ke zvířatům a také k jejich týrání bude patrně na vesnici a ve městech kontrastní. Původním záměrem bylo zařadit jako další kvótu také věk, ukázalo se však, že naplnit takový plán je nad rámec možností tohoto výzkumu. Detailní tabulku s použitými kvótami a také tabulku respondentů a jejich sociodemografických charakteristik uvádím dále v textu v kapitole *4.2 Respondenti*.

3.4.3.5 Tazatelé

Výzkum proběhl za využití jednoho tazatele, a sice autorky práce. S ohledem na skutečnost, že se jednalo o první kognitivní rozhovory jí prováděné, bylo třeba tento

aspekt v designu práce zohlednit. Problémem efektu tazatele bez zkušeností na kognitivní rozhovory se ve své práci zabývaly slovinské autorky Anja Mohorko a Valentina Hlebec. Ty zdůrazňují, že je důležité, aby se tazatelé důkladně seznámili s tématem výzkumu, protože zvláště při uplatnění přístupu průzkumných otázek je nutné, aby otázky, které se kognitivními rozhovory výzkumník pokouší validizovat, tazatelé chápali a rozuměli jim. [srovnej Mohorko, Hlebec 2014: 1904] V tomto směru byla tazatelka ve výhodě, protože neprováděla rozhovory ve výzkumu navrženém jiným autorem, ale ve výzkumu, který navrhla sama. Slovinské autorky dále apelují na další schopnosti tazatele: vybrat vhodné respondenty, poskytnout jim detailní a přesné informace o technice a průběhu dotazování, stimulovat a motivovat respondenty k přemýšlení nahlas, zajistit jim pohodlí a vyhnout se odpovědím ovlivněným sociální desirabilitou, být flexibilní a pohotově myslet a nakonec správně interpretovat výsledky a vyhodnotit slabá místa zkoumaného dotazníku. [srovnej ibid.: 1916]

Otázce vlivu chování tazatele na výsledky kognitivních rozhovorů se ve svém příspěvku věnovali také Beatty, Schechter a Whitaker. Tito autoři ve svém výzkumu identifikovali celkem pět typů tazatelských vyjádření: tradiční kognitivní průzkumné otázky, konfirmační průzkumné otázky, expanzivní průzkumné otázky, funkční poznámky a zpětnou vazbu. Tradiční kognitivní průzkumné otázky jsou použity v případě, kdy chceme porozumět respondentově interpretaci různých pojmů, porozumět jeho myšlenkovým procesům a tomu, jaké informace jsou pro něj důležité při formulování otázky (např. „O čem jste přemýšlel/a, když jste odpovídal/a na tuto otázku?“ nebo „Co pro Vás znamená tento pojem?“). Konfirmační průzkumné otázky kontrolují, zda je poskytnutá informace správná. Jednou z forem těchto otázek je tzv. zrcadlení, při kterém tazatel doslovně opakuje něco, co respondent řekl, s cílem získat potvrzení o pravdivosti informace. Expanzivní průzkumné otázky jsou kladeny s cílem získat další narativní informace, zacházejí více do detailů a navozují více konverzační tón rozhovoru (např. „Řekněte mi prosím o tomto problému víc, limituje Vás nějak ve Vašem životě?“). Funkční poznámky pak naopak mají za úkol vrátit respondentovu pozornost k původní otázce a jejím specifikům. Posledním typem tazatelského vyjádření je zpětná vazba, v rámci které se tazatel vyjadřuje k průběhu rozhovoru nebo přímo k podstatě respondentovy odpovědi na otázku (např. „Děkuji Vám, to je přesně informace, kterou potřebuji.“). [srovnej Beatty, Schechter, Whitaker 1997: 1066] V rámci tohoto výzkumu byly tazatelem nejčastěji využívány tradiční

kognitivní průzkumné otázky, uplatněny byly také konfirmační průzkumné otázky a v menší míře funkční poznámky a zpětná vazba.

3.4.3.6 *Prezentované materiály*

Při výzkumu byl využit Průvodce kognitivním rozhovorem, který se skládal celkem ze čtyř částí. Tou první byl krátký úvodní dotazník mapující sociodemografické charakteristiky jednotlivých respondentů. Dalším předloženým materiálem byl nově vytvořený výzkumný nástroj – škála zaměřená na problematiku postoje ke zvířatům a týrání zvířat. Po jeho vyplnění pak následoval samotný rozhovor založený na seznamu průzkumných otázek a celý proces byl uzavřen předložením kontrolního výzkumného nástroje, a sice přeložené, již dříve vytvořené škály – konkrétně škály PET^{21,22}.

Také vytvoření seznamu průzkumných otázek podléhá pravidlům. Dvěma nejčastějšími přístupy k vedení kognitivních rozhovorů je metoda myšlení nahlas a metoda verbálního průzkumu. [srovnej Willis 2015:17] Rozdíly mezi těmito dvěma přístupy (myšlení nahlas a verbální průzkum) uvádí ve svém textu Debbie Collins. Autorka srovnává přístupy na základě toho, kdo vede směr rozhovoru (u myšlení nahlas je to v podstatě respondent – účastník, nikoliv tazatel) a jak moc rozhovor při daném přístupu zatěžuje respondenta – účastníka a tazatele. Menší zátěž na respondenta je vyvíjena u verbálního průzkumu, jelikož je to tazatel, kdo klade jednotlivé otázky, čímž respondentovi rozhovor ulehčuje. [srovnej Collins 2003: 235] V této práci byl pro provedení kognitivních rozhovorů vybrán přístup verbálního průzkumu za použití seznamu průzkumných otázek. Hlavním důvodem pro toto rozhodnutí byl předpoklad, že účastníci rozhovorů by mohli mít s ohledem na téma výzkumu problém se spontánně rozhovořit pouze na základě jednoduché výzvy, například „Popište mi prosím vše, o čem přemýšlíte, když odpovídáte na tuto otázku.“. Vhodnější a pro respondenty přijatelnější bude zodpovídat jednotlivé průzkumné otázky. Tento přístup navíc umožní tazateli korigovat směr rozhovoru a postihnout všechny důležité aspekty jednotlivých výroků, kterých by si respondenti v případě uplatnění přístupu myšlení nahlas nemuseli sami všimnout. Pokládání jednotlivých otázek zkoumajících respondentovo porozumění výročkám či chápání jednotlivých výrazů a pojmů je v tomto případě žádoucí.

---

²¹ Zdůvodnění výběru škály PET viz *Kapitola 3.4.2.2 Kontrolní škála*, podkapitola *Výběr škály*.

²² Veškeré prezentované materiály viz Příloha č. 7.

Možností, jak vytvořit seznam průzkumných otázek je několik, jejich přehlednou sumarizaci uvádí Willis v tabulce.

Tabulka č. 3 Příklady kognitivních průzkumných otázek podle Willise

Průzkumné otázky zaměřené na význam: interpretace specifických pojmů <i>„Co je pro Vás ,etnický původ“?“</i>
Parafráze otázky <i>„Na co se ptá tato otázka?“</i>
Průzkumné otázky zaměřené na proces <i>„Jak jste došel/došla k této odpovědi?“</i>
Evaluační průzkumné otázky <i>„Připadá Vám tato otázka jednoduchá nebo složitá na zodpovězení?“</i>
Elaborační průzkumné otázky <i>„Proč jste řekl právě toto?“</i>
Hypotetické průzkumné otázky <i>„Za jaké situace byste řekl/a, že Vaše zdraví je vynikající?“</i>
Připomínací průzkumné otázky <i>„O jakém časovém období jste přemýšlel/a?“</i>

Zdroj tabulky: Willis 2015: 37, překlad autorka, zvýraznění původní

Příklady kognitivních průzkumných otázek ve svém textu uvádí také Debbie Collins, která ve svém rozdělení typů jednotlivých otázek do značné míry reflektuje dříve zmiňovaný Tourangeauův čtyřstupňový model. Typy průzkumných otázek totiž dělí do celkem pěti kategorií, přičemž první je obecná a je možné ji využít v případě uplatnění metody myšlení nahlas, zbylé čtyři pak reflektují čtyři stupně Tourangeauova modelu.

Tabulka č. 4 Příklady kognitivních průzkumných otázek podle Collins

Myšlení nahlas / Obecné	Co Vás vedlo při odpovídání na tuto otázku? Řeknete mi, na co myslíte? Všiml/a jsem si, že jste zaváhal/a, než jste odpověděl/a – o čem jste přemýšlel/a? Jak lehká nebo složitá Vám připadá tato otázka? Proč?
Porozumění	Co pro vás znamená pojem X? Jak chápete X?
Vyhledání	Jak si to pamatujete? Měl/a jste na mysli nějaké konkrétní časové období? Jak jste promyslel/a Vaši odpověď?
Posouzení	Jak dobře si toto pamatujete? Jak jistý/á jste si svou odpovědí?
Zodpovězení	Jak jste se cítil/a při odpovídání na tuto otázku? Byl/a jste schopný/á najít Vaši první odpověď na otázku v uvedené nabídce odpovědí?

Zdroj tabulky: Collins 2003: 235, překlad autorka, zvýraznění původní

Na základě studia těchto přístupů byl sestaven seznam průzkumných otázek, který mapoval jednak obecné vnímání škály respondenty, a dále se zaměřoval na konkrétní výroky a pojmy v nich užívané. Nejprínosnějším přehledem bylo při tvorbě seznamu průzkumných otázek výše uvedené schéma dle Collins (2003). Součástí rozhovorů bylo samozřejmě také důkladné seznámení jednotlivých respondentů s tématem výzkumu, jejich poučení o důsledné anonymizaci získaných dat, vysvětlení použití získaných dat a předložení informovaného souhlasu²³.

3.4.3.7 Metoda

Primárním cílem kognitivním rozhovorů bylo zdokonalení navrhovaného výzkumného nástroje a také prozkoumání porozumění používaných pojmů a termínů respondenty. Z tohoto důvodu byly rozhovory značně flexibilní, přestože jsem se v jejich rámci držela předpřipraveného seznamu průzkumných otázek. V momentě, kdy byly v rámci kognitivních rozhovorů odhaleny nové výklady pojmů, nová chápání

²³ Vzor informovaného souhlasu viz Příloha č. 7.1.

a nové podněty, byly tyto zařazeny do dalšího dotazování a byly v rámci dalších kognitivních rozhovorů adresovány.

3.4.3.8 *Analýza*

Také analytických přístupů existuje ke kognitivním rozhovorům hned několik. Z pěti modelů, které prezentuje ve svém textu Willis [srovnej Willis 2015: 60], byly v tomto výzkumu využity dva. Hned na počátku výzkumu byl v zásadě vyloučen model textové sumarizace, který spoléhá na slovní popis hlavních témat, poznatků a problémů, které byly v rozhovorech odhaleny. Tento přístup byl shledán jako příliš vágní pro potřeby prováděného výzkumu. Další dva modely reprezentují přístup přiřazování kódů získaným datům, a to buď prostřednictvím kódování kognitivních kategorií, při kterém se zaměřujeme především na respondentovo chování, a dále prostřednictvím kódování posuzování otázek, při kterém je hlavní důraz kladen na zkoumané otázky. Tyto dva modely v sobě pak spojuje hybridní kódování.

V tomto výzkumu bylo nejprve zamýšleno uplatnit právě systém hybridního kódování, který v sobě kombinuje systém kódování kognitivních kategorií a systém posuzování otázek, a jehož výhodou je slučování kategorií problémů, které přináší jak respondentovy kognitivní procesy týkající se dané otázky, tak i otázka samotná. [srovnej Willis 2015: 84 – 86] Jako výchozí kódování byl původně zamýšlen systém pro klasifikaci problémů dotazníku dle Levinea, Fowlera a Browna [srovnej Levine, Fowler, Brown 2005 in Willis 2015: 87], jehož shrnutí je uvedeno v následující tabulce:

Tabulka č. 5 Kódovací systém pro klasifikaci problémů dotazníku

Kódovací označení	Popis
1. Porozumění	Položky s nejasnými nebo nejednoznačnými pojmy; selhání konzistentního porozumění otázky
2. Znalost	Položky, pro které respondenti postrádají informace potřebné k zodpovězení otázky
3. Neaplikovatelné	Položky měřící konstrukt, který je pro mnoho respondentů neaplikovatelný (např. něco předpokládá)
4. Konstrukt	Položky, které neměří zamýšlený konstrukt
5. Detailnost	Položky, které tvoří diskriminaci, která je příliš detailní pro mnoho respondentů
6. Obecné	Několik dalších obecných problémů spojených s vývojem dotazníku

Zdroj tabulky: Levine, Fowler, Brown 2005 in Willis 2015: 87, překlad autorka

V průběhu výzkumu pak ale bylo přistoupeno k aplikaci modelů, které doslova „budují kódy z dat“ [Willis 2015: 60]. Jedná se o tematické a vzorové kódování. Tematické vytváří označení pro popis pozorovaných problémů, zatímco vzorové vyhledává spojení a asociace mezi jednotlivými odpověďmi. V tomto výzkumu bylo využito kódování tematické. Jeho předností je například to, že se nezaměřuje pouze na problémy výzkumného nástroje, ale také na aspekty, které v něm byly nastaveny správně a které jsou přínosné [srovnej ibid.: 101]

Detailně se otázkou tematického kódování zabývá ve své knize Boyatzis. Ten identifikuje tři způsoby tohoto kódování – vycházející z teorie, vycházející z předchozího výzkumu a vycházející z dat. [srovnej Boyatzis 1998: 38, 41] V tomto výzkumu byl (i s ohledem na autorčinu dřívější práci v oblasti sociologického výzkumu týraní zvířat) zvolen přístup kódování vycházejícího z dat. Data, ze kterých kódujeme, musí být v takovém případě podle Boyatzise snadno použitelná při revizi, je tedy vhodnější mít rozhovory přepsané a nikoliv pouze ve formě audiosouborů či videosouborů. [srovnej ibid.: 41] Samotné téma, tedy určitý sjednocující pojem, dle kterého kódujeme data, autor popisuje především jako určitý vzor v získaných informacích, který podle něj alespoň popisuje možná pozorování a nejlépe rovnou interpretuje pozorovaný fenomén. [srovnej Boyatzis 1998 in Fereday, Muir-Cochrane 2006: 83]

Z uvedených důvodů tedy byly veškeré rozhovory provedené v rámci tohoto výzkumu přepsány a následně bylo provedeno jejich kódování, přičemž byl uplatněn přístup tematického kódování.

3.4.4 Diskuze použitých metod

Stejně jako každá další metoda používaná v sociálněvědním výzkumu, také kognitivní rozhovory mají svá omezení a problémy. Zajímavým způsobem k limitům kognitivních rozhovorů přistupují ve svém textu Conrad a Blair. Ti uvádí, že byť jsou kognitivní rozhovory nástrojem, jak redukovat chybu měření, ony samy mají svou vlastní chybu tohoto druhu. Označují také její dva hlavní zdroje, kterými jsou rozdílnost verbálních reportů, která může vést k různorodé kvalitě jednotlivých zpráv, a dále rozdílná interpretace těchto reportů, která může vést k mylnému významu zprávy. [srovnej Conrad, Blair 2009: 33] V rámci svého výzkumu tito autoři vytvořili dvě skupiny tazatelů, z nichž jedna měla za úkol klást průzkumné otázky i v momentech,

kdy respondenti nevykazovali žádné problémy s kladenou otázkou, ale tazatelé měli dojem, že by otázka problematická být mohla – například na základě svých zkušeností z dřívějších rozhovorů. Tuto skupinu označili jako výběrovou. Druhá skupina tazatelů, označená jako podmíněná, směla klást průzkumné otázky pouze v momentě, kdy respondenti jednoznačně vykazovali známky problémů s kladenou otázkou. [srovnej ibid.: 33 – 34] Průzkumné otázky tedy mohou být buď oprostěné od kontextu, nebo založené na kontextu. [srovnej ibid.: 41] V případě výběrové skupiny tazatelů bylo na kontextu založeno pouze 13 % z položených průzkumných otázek. U skupiny podmíněné to bylo celkem 61 %. [srovnej ibid.: 42] Je zde tedy vidět patrný rozdíl mezi oběma skupinami, který samozřejmě může vést k rozdílným výsledkům provedených kognitivních rozhovorů.

Dalším problémem je pak interpretace verbálních reportů z kognitivních rozhovorů, ke které přispívají především dva faktory. Tím prvním je situace, kdy tazatel průzkumnou otázkou vyzve respondenta k odpovědi či výroku, pro které nemá respondent dostupné informace (zkrátka neví, jak odpovědět či vyhodnotit danou věc). V takové situaci respondent odpoví raději obecně než vůbec, ale velmi obecná odpověď zvětšuje prostor pro další interpretaci, a tedy i pro posunutí významu dané odpovědi. Dalším problémem je v podstatě samotné použití průzkumných otázek či různých pobídek. Při vyhodnocování totiž mohou na někoho působit jako faktor ovlivňující respondentovu odpověď, což může vést k odmítnutí nějakého z problémů jako pozůstatku po působení tazatele. Pro někoho jiného mohou být podobné tazatelovy výzvy nikoliv přítěžkem, ale naopak důkazem precizní práce, a tedy i důvěryhodným zdrojem informací o problému. [srovnej ibid.: 35]

U obou představených omezení kognitivních rozhovorů však nacházíme jeden důležitý aspekt, a sice ten, že design těchto výzkumů počítá s logisticky náročným dotazováním i analýzou, které s sebou přináší větší množství tazatelů a případně i analytiků. V těchto krocích pak dochází k problémům s odlišným přístupem k provádění rozhovorů (výběrové a podmíněné průzkumné otázky) a také k rozdílným pohledům na interpretaci jednotlivých verbálních reportů z rozhovorů.

V rámci tohoto výzkumu bylo využito pouze jednoho tazatele (autorky práce), který navíc získaná data i sám analyzoval, čímž došlo ke zmírnění efektů těchto limitů

metody kognitivních rozhovorů. Nejvýznamnějším omezením výzkumu tedy nadále zůstává především nezkušenost tazatele a také nižší počet provedených rozhovorů.

Použitelností kognitivních rozhovorů jako prostředků k testování výzkumného nástroje se zabývá také práce Pressera a Blaira, kteří porovnávají několik způsobů testování výzkumných nástrojů: konvenční způsoby pilotáže, behaviorální kódování, kognitivní rozhovory a expertní panely. [srovnej Presser, Blair 1994: 78 – 80] Nejvíce problémů dokázaly v jejich výzkumu odhalit expertní panely. [srovnej ibid.: 86] Co se však typů odhalených problémů týká, největší variabilitu ukázaly kognitivní rozhovory a konvenční pilotáže. Bohužel, kognitivní rozhovory nedokázaly identifikovat prakticky žádné problémy tazatelů, ale pouze problémy sémantické. Ovšem ani konvenční pilotáže nedokázaly odhalit širší spektrum problémů – jejich prostřednictvím šlo odhalit problémy tazatelů, ale naopak žádné analytické problémy. [srovnej ibid.: 88] Tuto skutečnost je proto nutné vzít při využití kognitivních rozhovorů jako způsobu testování výzkumného nástroje v potaz. Vhodným řešením se zdá kombinace aplikace konvenčních pilotáží, které by odhalily problémy tazatelů, a kognitivních rozhovorů, které by odhalily problémy sémantické. Rozsah tohoto výzkumu nedovolil provést oba tyto způsoby testování v dostatečné míře, při konstrukci výzkumného nástroje však k pilotáži v menší míře došlo a ve výzkumném nástroji byly na jejím základě provedeny patřičné změny.

Porovnáním různých metod k testování výzkumného nástroje se zabývali také Rothgeb, Willis a Forsyth. Tyto autorky a autor mezi sebou srovnávali expertní revizi, posouzení otázek a kognitivní rozhovory. [srovnej Rothgeb, Willis, Forsyth 2007: 9 – 10] V jejich výzkumu byla nejúspěšnější metoda posouzení otázek, která odhalila problém v 2.93 ze tří případů, zbylé dvě metody měly úspěšnost zhruba 50 %. [srovnej ibid: 11] V tento moment je jasně vidět, že různé metody jsou v různých výzkumech různě spolehlivé: Zatímco u Pressera a Blaira byl expertní panel metodou, která odhalila nejvíce problémů, v tomto výzkumu byla úspěšnější metoda posuzování otázek. Nezdá se tedy, že by kognitivní rozhovory byly při porovnání s ostatními metodami testování výzkumných nástrojů shledány nevhodnými, a jejich využití v tomto výzkumu tedy je možné považovat za přínosné.

4 Analytická část

4.1 Cíle kapitoly a struktura výkladu

V této kapitole nejprve stručně představím otázku rekrutovaných respondentů, popíši průběh rekrutace a také představím sociodemografické charakteristiky jednotlivých respondentů. Dále se budu věnovat popisu provedení analýzy a kódování.

Následně se již dostanu k představení obecných poznatků, jež kognitivní rozhovory přinesly, popíši také specifické problémy jednotlivých otázek a obecné problémy dotazníku jako celku.

Na závěr se pokusím navrhnout možná řešení identifikovaných problémů a také prodiskutuji přínosy provedeného výzkumu a další možné směry, kterými je možné se v rámci řešení tohoto tématu ubírat.

4.2 Respondenti

V rámci kognitivních rozhovorů je důležité snažit se o co největší rozmanitost respondentů, tak, aby byla skupina co nejroznorodější, aby jednotliví respondenti představovali zastoupení jiné skupiny.

Tabulka č. 6 Zamýšlené proporce rekrutované skupiny respondentů

Pohlaví	Vzdělání	Bydliště
	→ základní	→ vesnice
		→ město
muž	→ střední	→ vesnice
		→ město
	→ vysoké	→ vesnice
		→ město
	→ základní	→ vesnice
		→ město
žena	→ střední	→ vesnice
		→ město
	→ vysoké	→ vesnice
		→ město

Při rekrutaci jsem se tedy snažila o naplnění stanovených kvót. K naplnění nedošlo pouze u jediné, a sice u muže se základním vzděláním, který by bydlel ve městě. Jinak byly veškeré předem stanovené kvóty naplněny, některé dokonce více než jedním respondentem.

Původně měl být v rámci kvót zohledňován také věk respondentů, nicméně v průběhu výzkumu se ukázalo, že tolik skupin již není možné uspokojivě naplnit. Přesto je však dotázaná skupina respondentů věkově rozmanitá, takže se domnívám, že tato změna nebyla ke škodě.

Celkový počet rekrutovaných respondentů (a tedy také provedených rozhovorů) byl 14. Toto číslo se může zdát malé, ale jak již bylo několikrát řečeno v předchozím textu, kognitivní rozhovory se nepokouší o dosažení reprezentativity (tuto skutečnost zdůrazňují ve svém textu i Mohorko, Hlebec 2014: 1915), snaží se odhalit chyby ve výzkumném nástroji. Jedná se o kvalitativní přístup, proto cílem není dotázat co největší množství respondentů, ale spíše je dotazovat detailně a do hloubky. Záměrem není zobecňovat výskyt určitých problémů, ale adresovat skutečnost, že se problém vůbec objevil. Menší počet provedených rozhovorů, v tomto případě 14, tedy nevadí, nesmí však dojít k prezentaci výsledků jako platných pro základní soubor.

V rámci dotazování s narůstajícím číslem respondentů postupně docházelo k saturaci, proto jsem přesvědčena, že finální počet provedených rozhovorů je dostačující. Zároveň však samozřejmě přiznávám, že se domnívám, že s narůstajícím počtem respondentů by mohly být odhaleny ještě další problémy výzkumného nástroje, které zatím adresovány nebyly. Otázkou však je, zda by narůstající počet rozhovorů byl úměrný nárůstu odhalených chyb a problémů výzkumného nástroje. Jsem přesvědčena, že by tomu tak nebylo, proto je další dotazování poměrně nevýhodné.

Rekrutovaná skupina tedy vypadala následovně:

Tabulka č. 7 Respondenti

Jméno	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Bydliště
Antonie	žena	54	VŠ	město
Bohuslava	žena	85	SŠ s maturitou	město
Cecilie	žena	26	VOŠ	město
Dana	žena	24	SŠ s maturitou	vesnice
Emílie	žena	83	SŠ s maturitou	vesnice
Františka	žena	59	ZŠ	vesnice
Gabriel	muž	25	VŠ	město
Hubert	muž	58	SŠ s maturitou	město
Ivan	muž	27	SŠ s maturitou	vesnice
Julie	žena	42	VOŠ	vesnice
Karolína	žena	24	SŠ s maturitou	město
Libuše	žena	36	ZŠ	město
Miloš	muž	72	ZŠ	vesnice
Nikolas	muž	75	VŠ	vesnice

4.3 Provedení analýzy

Analýza byla provedena v online programu Q-Notes, který byl vyvinut speciálně pro analýzu kognitivních rozhovorů. Nejprve byl v programu založen samostatný projekt diplomové práce. K němu byly posléze přiřazovány otázky, které korespondovaly s připraveným seznamem průzkumných otázek ke kognitivním rozhovorům. K těm byly pak doplňovány odpovědi jednotlivých respondentů. Bohužel program má jistá omezení, například nedovoluje užití uvozovek nebo příliš dlouhé odpovědi. Tyto překážky však nebyly při zpracování analýzy významným problémem, který by ji zásadně omezoval.

Pro zpracování dat sebraných v jednotlivých dotaznících pak byl použit statistický software SPSS.

4.4 Kódování

Jak bylo avizováno již v kapitole 3.4.3 *Testování validity výzkumného nástroje: Kognitivní rozhovory*, v tomto výzkumu bylo uplatněno kódování tematické. O tom, jak bude kódování vypadat, jsem přemýšlela již v průběhu prepisování rozhovorů, následně

bylo kódování provedeno ve zmiňovaném online programu Q-Notes. V tom jsem jednak identifikovala pomocí kódů jednotlivé chyby a problémy, ale také opakující se motivy a témata, o kterých respondenti hovořili.

4.5 Obecné poznatky ke kognitivním rozhovorům

Velmi pozitivním zjištěním bylo, že kognitivní rozhovory pro respondenty vůbec nepředstavovaly problém, naopak se zdálo, že je možnost vysvětlit své odpovědi a zdůvodnit svůj názor do jisté míry uklidňovala.

Je přirozené, že se při rozhovoru lépe cítili ti respondenti, kteří žádnou zkušenost s týráním zvířat neměli, a především ti, kteří sami žádnému zvířeti nikdy neublížili. Přestože pro ně téma bylo náročné a smutné, vyrovnávali se s debatou nad jeho tématem lépe než respondenti, kteří se k určitým formám násilného chování v dotazníku doznali.

Co se samotného průběhu kognitivních rozhovorů týká, hlavním poznatkem bylo, že respondenty je nutné opravdu důsledně podněcovat k přemýšlení o kladených otázkách. Pokud jim byly kladeny jen obecné dotazy (např. „Doplnil/a byste do nabídky možností ještě nějakou další?“), příliš se nezamýšleli a považovali původní znění výzkumného nástroje za dostatečné. Pokud však byli dotázáni ještě nějakým konkrétním doplňujícím dotazem (např. „Nestalo se Vám, že (...)?“ nebo „Nemůže podle Vás nastat třeba situace, kdy (...)?“), zamysleli se důkladněji a navrhli vlastní doplňující připomínku či nový nápad. Nejvíce se tento jev objevoval při diskusi nad nabídkou možností odpovědi. Většina respondentů při dotazu, zda jim nějaké možnosti či situace v nabídce odpovědí chybí, tvrdila, že ne. Nabídka se jim zdála adekvátní a pokrývala podle nich jejich zážitky a zkušenosti zcela dostatečně. Pokud jim však byly navrženy další možné situace, často svůj názor změnili a zjišťovali, že by do nabídky možností ještě něco doplnili (často se však nejednalo o zmíněný návrh, ale o zcela nový podnět vycházející ze zkušenosti konkrétního respondenta).

„Ale jo, to máte pravdu, že tady vlastně vůbec není tohle... A přitom se to snadno může stát, že se člověk bojí, a tak nic neudělá. Tak to bych tam asi dala taky.“
(Emílie, u otázky č. 6a „Pokud jste někdy někoho viděl/a úmyslně ubližovat zvířeti, jak jste se zachoval/a?“)

S tímto jevem souvisí také to, že respondenti obecně v otázkách potřebovali co největší míru specifičnosti. Při prostém dotazu „Co jste tím myslel/a?“ často nebyli

schopni svoje myšlenkové pochody formulovat, někdy si ani nebyli jistí, co je takovou otázkou míněno. Jakmile však byli dotazováni na časové období, o kterém uvažovali, na zážitky, které je k jejich odpovědi vedly, apod., byli mnohem sdílnější a bez problému osvětlovali, jak k dané odpovědi došli.

Nečekaně dobře také fungovala v rámci kognitivního rozhovoru zpětná vazba, která respondentovu odpověď oceňovala a která dávala najevo, že jeho názor je pro výzkum důležitý. Snažila jsem se proto podobné motivační prvky do kognitivních rozhovorů ve vhodné míře začleňovat, abych respondenty podnítila k detailním výpovědím a k rozvíjení jejich myšlenek.

V rámci kognitivních rozhovorů byl kladen silný důraz na to, aby nebyly doplňující dotazy příliš sugestivní, či navádějící. Pokud bylo nutné respondenta podnítit k detailnější odpovědi, snažila jsem se o takovou formulaci otázky, která by jej nesměrovala k žádné konkrétní domněnce, ale pouze k jeho vlastnímu zamyšlení. Doplňující otázky byly vždy směřovány k tomu, aby respondenty rozmluvily, podnítily k dalšímu zamyšlení a ke zhodnocení jejich názorů, nikoliv aby jim něco vmlouvaly či aby jim podsouvaly určitou odpověď. Upřesňování, vyjasňování a podněcování rozvádění odpovědí respondentů však bylo při ověřování metodiky nezbytné.

4.6 Specifické problémy jednotlivých otázek

V této podkapitole se budu věnovat problémům konkrétních otázek nově vytvořeného dotazníku. U každé otázky se zaměřím nejprve na metodologické problémy (chyby respondentů, chyby v dotazníku – srozumitelnost, jednoznačnost, vyčerpávající možnosti odpovědí, atd.), a posléze také na významové problémy (chápání jednotlivých pojmů, porozumění výrazům, vnímání podobností a odlišností mezi použitými termíny).

Otázka č. 1 Měl/a jste nebo máte nějakého domácího mazlíčka?

Úvodní otázka v dotazníku sloužila pro zjišťování, zda vlastnictví domácího mazlíčka nějakým způsobem ovlivňuje vztahy respondentů ke zvířatům, fungovala tedy jako určitý třídící znak a jejím cílem bylo pouze zjistit, zda respondenti měli nebo mají domácího mazlíčka, a jak tato skutečnost ovlivňuje jejich další odpovědi. Původním předpokladem bylo, že ti respondenti, kteří někdy měli domácího mazlíčka, se k problematice úmyslného ubližování zvířatům budou stavět radikálněji,

než ti respondenti, kteří domácího mazlíčka nikdy neměli. V rámci výzkumu však byly provedeny rozhovory pouze s lidmi, kteří nějakého mazlíčka někdy měli, nebo mají i v současnosti. Tuto hypotézu tedy nebylo možno ověřit. Domnívám se také, že skutečnost, že všichni respondenti měli nějakou zkušenost s domácími mazlíčky, poukazuje na to, že k poskytnutí rozhovoru byli spíše svolní ti z oslovených, kteří měli sami nějakého domácího mazlíčka, než ti, kdo takovou zkušenost nemají, a díky tomu třeba nemají ke zvířatům tak kladný vztah a problematika jejich týrání je tedy nezajímá, nebo se o ní nechtějí bavit.

Metodologické problémy

Hned u první otázky se objevovaly chyby respondentů. Ti totiž nedočítali do konce nabízené možnosti odpovědi a v některých případech tak vybírali možnost, která pro ně nebyla zcela pravdivá.

„Aha, já tady zaškrtnla, že jsem měla mazlíčka v minulosti... Jenže já mám psa i teď. Tak to jsem měla dát to druhý, no. To jsem se spletla. Tak já to ještě předělám, přepíšu to, jo?“ (Karolína)

„Odpověděla jsem, že mám domácího mazlíčka. Ale já je měla v minulosti a mám i v současnosti.“ (Antonie)

Domnívám se, že by také bylo vhodné zvážit použití možnosti „b) ano, měl/a jsem v minulosti a mám v současnosti“. Tato možnost měla být vhodná pro ty respondenty, kteří měli v životě několik mazlíčků, a měla odlišit například celoživotní chovatelství od krátkodobé zkušenosti s chovem domácího zvířete. Přestože ji žádný z respondentů neoznačil za problematickou a mnozí ji využívali jako tu, která jim vyhovuje nejvíce, jejím využitím si nejsem zcela jistá. Může být zavádějící a může respondenty při odpovídání znejišťovat. V rámci monitorování toho, jaké zkušenosti má respondent s domácími mazlíčky, by proto patrně byly dostačující pouze tři možnosti odpovědi: v současnosti, v minulosti, vůbec nikdy.

Významové problémy

U první otázky bylo zjišťováno porozumění respondentů dvěma základním pojmům – pojmu „minulost“ a pojmu „domácí mazlíček“.

V chápání pojmu „minulost“ se respondenti u této otázky shodovali a všichni při odpovídání uvažovali o celém svém životě, nevyčleňovali například pouze několik

posledních let. Shoda nastala jak u respondentů z mladšího věkového spektra, tak u respondentů ve vyšším věku. Použití tohoto pojmu je proto možné označit za bezproblémové a jednoznačné.

Pojem „domácí mazlíček“ už je respondenty vnímán různoroději. Většina respondentů se shodla na tom, že domácím mazlíčkem může být v podstatě jakékoli zvíře, jehož pobyt je v běžné domácnosti technologicky možný.

„(Takže domácím mazlíčkem podle Vás může být jakékoliv zvíře?) No jako žraloka si domů nepořídím, že jo. Ale jinak cokoliv.“ (Antonie)

Za domácí zvířata jsou respondenty nejběžněji považováni psi, kočky, různí drobní hlodavci, ptáci i menší plazi, například hadi, chameleoni, různé druhy ještěrek, ale také koně. Při vymezování druhů domácích mazlíčků respondenti často vyjadřovali názor, že zvíře, které pro ně není domácím mazlíčkem, může pro jiného být, a naopak. Za domácího mazlíčka tak označovali i zvířata, která by si sami nechtěli či nemohli pořídit.

„(A třeba kůň je podle Vás domácím mazlíčkem?) Jako pro mě ne. Ale jsem přesvědčená, že někdo jiný koně jako takového miláčka má.“ (Emílie)

„(Může podle Vás třeba být domácím mazlíčkem kůň?) Může, může, a to mám dokonce případ, protože my jsme koupili chatu a sousedka měla koně. Měla normálně na zahradě koně. Takže tady vidím, že všechno je možný.“ (Františka)

Názory, že pod pojem „domácí mazlíček“ spadá jen úzký okruh druhů zvířat, se téměř neobjevily. Výjimku představoval jeden respondent, pro kterého domácího mazlíčka představoval pouze pes.

„Tak jediné pejska. Jinak mně je všechno nějak cizí. Srdcový můj přítel je pes. Pro někoho může být, ale pro mě ne.“ (Bohuslava)

Kromě diskuse o druzích zvířat chovaných jako domácí mazlíčci se také opakovalo téma domácího mazlíčka jako symbolu zodpovědnosti. Tento pojem v souvislosti s termínem domácí mazlíček uvedlo hned několik respondentů.

„Zvíře, které беру jako člena té domácnosti, o kterého se starám, se kterým mám nějakou radost a i nějakou zodpovědnost.“ (Cecílie)

„Rozhodně to znamená zodpovědnost. Já nevím, není to jen tak, že si člověk koupí zvíře a nechá ho jen tak být.“ (Gabriel)

Přestože se formulace otázky neukázala jako problémová a všichni respondenti ji pochopili ve smyslu, v jakém byla zamýšlena, navrhuji do budoucna její další specifikaci: „Měl/a jste nebo máte nějaké zvíře jako domácího mazlíčka?“ Tato úprava by v případném kvantitativním šetření měla zamezit rozdílným interpretacím této otázky.

Otázka č. 2 Bylo pro Vás někdy nějaké zvíře oporou v těžkých chvílích?

Tato otázka, týkající se respondentova vnímání zvířete jako bytosti, která mu může v určitých chvílích pomoci, která pro něj může být podporou a společníkem, byla do dotazníku zařazena s cílem zjišťovat, jaký postoj ke zvířatům respondent má.

Ukázalo se, že dle ní je opravdu do určité míry možné hodnotit respondentův celkový postoj ke zvířatům. Respondenti, kteří zvířeti nikdy úmyslně neublížili, se shodovali v tom, že pro ně zvíře někdy bylo oporou. Naopak respondent, který se k určité formě násilí na zvířatech přiznal, uvedl, že zvíře pro něj nemůže být oporou, protože není v jeho silách mu nějak pomoci při řešení obtížných situací.

Metodologické problémy

Tato otázka nevykázala v rámci kognitivních rozhovorů žádné metodologické problémy, respondenti neviděli v její formulaci ani v nabídce odpovědí nedostatky. Zodpovězení této otázky pro ně bylo jednoduché a bezproblémové.

Významové problémy

Prvním pojmem diskutovaným v rámci kognitivního rozhovoru byla „opora“. Respondenti se shodovali v tom, že opora pro ně znamená možnost uchýlit se do společnosti zvířete, které je v případných nesnázích a obtížných situacích psychicky podpoří.

„Že když mám nějaké strádání, tak že když není tam ten nejbližší člověk, který by mě pochopil, tak se obracím k pomazení k tomu zvířátku. Ta kočička to aspoň pochopí.“ (Emílie)

„V situaci, kdy se člověk cítí opuštěný, nebo přišel o člena rodiny, tak to zvíře může mít takový účinek, že toho člověka jako tak zklidní. Tak v tom vidím tu oporu.“ (Gabriel)

„Ono je to složité. Je evidentní, že to zvíře nemůže udělat nic, čím by takový chvilky vyřešilo, ale rozhodně je pro mě důležité, že mám za kým jít, když mi není nejlíp. Takže jo, považuju je za oporu a asi jí představujou hlavně jako tím, že jsou u mě, že nejsem sama.“ (Julie)

„Zvířata velmi dobře rozumí takové té nepohodě, napětí, neobvyklým situacím. Já jsem tam označil to rozhodně ano, protože si běžně se svými zvířaty povídám, když o něčem přemýšlím, když si nevím rady.“ (Nikolas)

Pojem „těžké chvíle“ se ukázal jako zcela bezproblémový, všichni respondenti jej chápali jako synonymum pro problémy, stres, obtíže, určité nepříjemnosti či nepohodu.

„Problémy v práci, rodině, hádky, nedorozumění.“ (Antonie)

„(...) hlavně ve chvílích, kdy jsem se prostě nacházela v nějaké složitější situaci, třeba s rodinou nebo takhle.“ (Dana)

Dalším důležitým bodem rozhovoru bylo zjišťování, co pro respondenty zvíře udělalo, nebo co by případně udělat muselo, aby jej považovali za oporu. Pokud respondenti považovali zvíře za schopné být oporou, shodovali se na tom, že v takovém případě nemusí dělat pro zlepšení dané situace vůbec nic a od zvířete nic také neočekávali. Respondentům postačovalo, že je zvíře u nich a že na něj mohou například mluvit.

„No, nemusí dělat nic. Stačí, že tam je a že poslouchá. Což mazlíčci dokážou.“ (Antonie)

„Jenom to, že tam je. Aby tam bylo. Je to živý tvor, který mě má rád a na ničem dalším vlastně nijak nezáleží. Prostě jen, že tam je. Nemusí pro mě dělat nic konkrétního.“ (Cecílie)

„Asi nic, no. No prostě... Já mám vždycky k těm svým zvířatům tak silné citové pouto, že pro mě prostě nemusí nic dělat.“ (Dana)

„Přijde mi to tak, že to zvíře nemusí udělat nic. Když vezmu ty kočky, tak když je mi blbě, tak jsem to já, kdo za tím zvířetem přijde.“ (Gabriel)

Respondenti, kteří zvíře za oporu nepovažovali, pak většinou nebyli schopni definovat,

co by pro ně zvíře muselo udělat, aby svůj názor změnili, případně byli přesvědčeni, že jednoduše není v silách a možnostech zvířete, aby bylo v těžkých chvílích člověku jakoukoli oporou.

„Že zapomenu na tu svoji tíži duševní, na tu starost že zapomenu. A že se v tu chvíli věnuju tomu zvířeti. No ale stejně ta starost, ta bolest nepomine. (A co by pro Vás nějaké zvíře muselo udělat, aby pro Vás bylo oporou v těžkých chvílích?) To nejde, to nejde.“ (Bohuslava)

„Hmm, (...), no asi jako jestli mi to zvíře pomohlo někdy s něčím. Ale jako já osobně tohle prostě nepociťuju, že by mi nějaké zvíře takhle pomohlo, tak jsem dal rozhodně ne. (A co by muselo udělat-?) Muselo by mi pomoci s něčím, jo? Když něco dělám, tak by mi muselo pomoci, a to žádný zvíře v podstatě nemůže.“ (Ivan)

Otázka č. 3 Bál/a jste se někdy nějakého zvířete?

Tato otázka měla za úkol zjišťovat, zda respondent prožil v minulosti nějakou situaci, ve které se cítil zvířetem ohrožen. Zjištění této skutečnosti by mohlo napomoci pochopení respondentova vztahu ke zvířatům a mohlo by například přispět k vysvětlení negativních postojů k nim. Na počátku výzkumu bylo také očekáváno, že respondenti, kteří se někdy nějakého zvířete báli, by mohli mít spíše sklon k násilí na zvířatech než ti respondenti, kteří žádnou podobnou situaci nikdy neprožili.

Nakonec se však ukázalo, že i ti respondenti, kteří mají ke zvířatům velmi blízký vztah a nikdy jim neublížili, se někdy zvířat bojí a pocíťují k nim respekt, někdy dokonce i strach. Naopak respondenti, kteří v dotazníku přiznávali určitou míru zkušeností s ubližováním zvířatům, spíše uváděli, že se žádného zvířete nikdy opravdu nebáli.

Metodologické problémy

Vyhodnotit, zda se někdy nějakého zvířete báli, nepředstavovalo pro respondenty závažný problém. Tím v této otázce bylo popisování situací, ve kterých se respondenti zvířete báli. Respondenti měli v případě, že odpověděli kladně na otázku, zda se někdy nějakého zvířete báli, odpovědět také na to, jakého zvířete se báli a v jaké situaci.

Problémem bylo, že někteří respondenti se v minulosti báli různých zvířat a z různých důvodů. Nevěděli pak, jak formulovat svou odpověď týkající se situace, zda stručně, či naopak obsáhle. Při vyplňování se tazatele ptali, zda mají popisovat konkrétní situaci, tedy co se přesně stalo, nebo zda mají popisovat spíše své pocity a zdůvodňovat, proč se zvířete v daném okamžiku báli. Někteří respondenti navíc ani přesně nevěděli, proč se daného zvířete báli, nedokázali identifikovat jednoznačný důvod či vybrat konkrétní situaci.

Významové problémy

S výše zmíněným metodologickým problémem dle mého názoru také souvisí hlavní významový problém otázky. Respondenti při odpovídání totiž často slučovali dvě věci, které se však dle mého názoru a dle původního zacílení otázky neshodují, a sice fobii ze zvířat a strach z určité situace. Slučovali tedy to, že se bojí zvířat pro to, k jakému druhu dané zvíře přísluší, a dále situaci, ve které se báli nějakého zvířete kvůli jeho chování. Původní zaměření otázky mělo za cíl zjišťovat, zda se respondenti někdy v určité situaci báli právě chování daného zvířete.

„Ale tak jako já se třeba bojím můr. Já jako vím, že mě nijak neohrožují, ale mně to zvíře prostě vadí. Když si odmyslíte ty křídla, tak je to přece úplně odporný, ne?“ (Cecílie)

„To bych řekla skoro... U zvířat, to slovo bát, to asi není to úplně ono, ale kam ta otázka cílila... spíš štitivost nebo mít respekt. Já tam třeba napsala had.“ (Františka)

„Já se prostě od dětství hrozně bojím psů, a paradoxně nejvíc těch malých. Když jsem byla malá, tak po mně skočil takový ten malý knírač, a já se od té doby psům prostě vyhýbám, no, i na ulici mi to není úplně příjemný, když ke mně třeba nějaký pes sám jde.“ (Julie)

„Já tam napsala hada, ale jako nemám konkrétní situaci. Já se prostě hadů bojím, všech a vždycky. A pavouků, to jsem tam nenapsala, to jsem si uvědomila teď. Pavouků taky, ale ty hadi mi vadí víc.“ (Libuše)

Při porovnávání toho, zda bát se znamená to samé, co mít strach, respondenti většinou uváděli, že se tyto dva pojmy shodují. Několik respondentů však v těchto pojmech rozdíl spatřovalo. Jimi popisované rozdíly však byly tak nenápadné a jemné, že nepovažují do budoucna za nutné tyto pojmy nějak významně odlišovat.

„No mít strach, to musí být opravdu aktivní nějaká hrozba, zatímco když se člověk bojí, tak to asi ještě není úplně konkrétní.“ (Antonie)

„Bát se a mít strach... Takhle. Jako řekla bych, že to je asi trošku něco jiného. Ale je to jako blízko sebe. Asi to bude něco trošinku jiného, ale bude to mít nějakou hranu.“ (Františka)

„Hmm... Dostat prostě strach z toho, že se mi může něco stát. (Takže bát se znamená to samé co mít strach?) Jakoby jo.“ (Gabriel)

V rámci diskuse nad strachem přímo ze zvířat bylo zmíněno především to, že respondenti se zvířat bojí v situacích, ve kterých nedokážou předvídat reakci zvířete, s pojmem „strach ze zvířete“ tedy nejčastěji spojovali výrazy jako „nevyzpytatelnost“, „nepředvídatelnost“, „neovladatelnost“, „něco neočekávaného / neočekávatelného“.

„To, že nedokážu odhadnout nějakou jejich reakci. Strach mám, když... Nevím, když nedokážu odhadnout to, jak se budou dál chovat. Když jdu kolem psa, který vlastně na mě štěká a který vypadá, že by mě klidně mohl třeba i napadnout, ale jsou to prostě náhodné věci. Třeba když prostě to zvíře vyrazí proti mně a já nevím, co bude dělat.“ (Cecílie)

„Znamená to pro mě, že se necítím pánem situace, že nemám pod kontrolou to, co se děje zrovna v tenhle moment. Že to nemůžu prostě kontrolovat.“ (Ivan)

„A ten strach bylo to, ne že by chtěli vědomě ublížit, ale to, že to nebylo prostě tak daleko a nedokázala jsem odhadnout, co udělají, no.“ (Dana)

„Když to zvíře projeví nějakou míru dominance. Ten element toho překvapení. Když někde za rohem, podle branky, vyběhne prostě agresivní pes...“ (Gabriel)

„Já si myslím, že ten lidský strach vždycky vychází z toho, jestli se bojíte zvíře. A zvíře se většinou bojí kvůli lidem. To je takový začarovaný kruh. Já se zvířata nebojím, ale zvířata se někdy bojí mě. A těch se pak trochu bojím i já, protože vím, že se budou chtít bránit. I jsem to tam napsal, na ten řádek, že se ošetřovaná zvířata někdy bojí. A z toho pak plynou i moje obavy.“ (Nikolas)

Otázka č. 4 Stresují Vás následující situace?

Tato otázka měla za cíl zjišťovat, nakolik respondenty stresují určité situace týkající se utrpení zvířat, ve kterých se však s jejich utrpením nesetkali přímo, nýbrž zprostředkovaně (spadaly sem možnosti vidět násilí na zvířatech v televizi, vidět násilí na zvířatech v novinách a vidět sražené zvíře u silnice). Na počátku výzkumu bylo předpokládáno, že ti respondenti, kteří se v dotazníku k nějakému násilí na zvířatech doznají, budou v této otázce demonstrovat u nabízených situací nižší míru stresu, tato domněnka se potvrdila. Míru pocíťovaného stresu také ovlivňuje zaměstnání respondenta a celkově jeho interakce se zvířaty. Jeden z respondentů v průběhu kognitivního rozhovoru odhalil, že pracuje jako veterinář, a tento také v dotazníku uváděl, že v daných situacích pocíťuje míru stresu, která byla nižší než u dalších respondentů.

Metodologické problémy

Patrně největším metodologickým problémem této otázky byla nejistota ohledně dostatečnosti nabídky možností, která panovala již před výzkumem. Ani během pilotáže však nebyly odhaleny žádné další možnosti, které by bylo možné k otázce doplnit.

Také během kognitivních rozhovorů většině respondentů v nabídce možností žádná nechyběla, a ani při vyzvání nebyli schopni zformulovat nějakou další. Někteří však přišli s konstruktivní nabídkou nových možných situací, které je stresují a které se týkají zvířecího utrpení. Na druhé straně je však pravdou, že když byly tyto nové možnosti následně konzultovány v rámci kognitivních rozhovorů s dalšími respondenty, často uváděli, že tuto možnost by do otázky nepřidávali.

První takovou probíranou situací byla otázka nutnosti utracení zvířete v případě, že je nemocné a trpí. Tuto možnost navrhla jedna z respondentek jako možnou situaci týkající se utrpení zvířete, která ji stresuje.

„(Je ještě něco, co vás stresuje, co byste k tomu přidala?) Ano, nemocné zvíře mě stresuje, bolí. Ovšem když mu není pomoci, tak bych se přikláníla k tomu ho uspat. Aby se netrápilo. I když by mě to bolelo. Ale kdyby to zvíře, dejme tomu to moje, tak když ho to bolí, tak bych se rozhodně přikláníla k té otázce uspat ho u veterináře. (Takže do téhle otázky podle Vás spadá třeba i otázka Vašeho nemocného zvířete...?) Ano, i to.“ (Bohuslava)

Doplnění této situace do nabídky bylo v rámci kognitivních rozhovorů probíráno s dalšími respondenty, většina se klonila k jejímu zařazení, ale našli se i odpůrci takovéto úpravy.

„(A stresuje Vás třeba to, když je nutné to zvíře uspat?) Tak jako to ne. To mě tady tohle nestresuje. Naopak si myslím, že když je k tomu důvod, tak že je to na místě. Aby to zvíře... aby se netrápilo. (A doplnila byste tam takovou možnost?) No, mně jako to nepřijde jako srovnatelné s násilím na zvířatech, no, tak nevím, jestli bych tam něco takového ještě doplňovala.“ (Dana)

Další navrženou možností bylo zařazení situace, kdy jsou zvířata využívána pro zábavu, v rámci které jsou stresována a nucena k činnostem, které pro ně nejsou přirozené a příjemné.

„Třeba bych do toho zapojila i cirkusy, ty úplně nesnáším. Nebo prostě zneužívání zvířat pro nějaké nesmyslné účely. Jakože typu, já nevím... Aby se jim barvily drápy, jo, a já nevím, prostě taková ta módní úprava. A takovéhle věci prostě. Jako... nucení zvířete k něčemu, k čemu není přirozeně směřovaný.“ (Dana)

Osobně se přikláním k variantě přidání všech zmiňovaných situací do nabídky. Její rozšíření podle mého názoru může napomoci důkladnějšímu poznání respondentova vztahu se zvířaty a nemůže být nijak na škodu.

Významové problémy

V rámci kognitivních rozhovorů bylo řešeno několik otázek významu jednotlivých pojmů a také obsahová náplň prezentovaných situací. Nejprve byli respondenti tázáni, co pro ně obecně znamená stres a jak se cítí, když jsou ve stresu. Dotazování se shodli na tom, že stres pro ně představují situace, které jsou jim nepříjemné, cítí se v nepohodě, kdy řeší nějaké složité situace, kdy nemají věci pod svou kontrolou.

„Pořád jsem stísněná, musím na to myslet, na tu věc, která mě stresuje, snažím se vymyslet nějaký způsob, abych to vyřešila, ale jsem smutná a neklidná. Nemůžu dobře pracovat.“ (Bohuslava)

„Nepříjemně. Nepříjemně, je to nějaká úzkostná situace.“ (Cecílie)

„Blbě. Prostě blbě no, není mi to příjemný, necítím se v pohodě.“ (Karolína)

„Ve stresu? No asi bych řekl, že pod tlakem. Když jsem ve stresu, jsem pod tlakem.“ (Nikolas)

Co se prezentovaných situací týká, kromě první byly zcela jednoznačné a respondenti je chápali prakticky stejně. Proto dle mého názoru druhé dvě navrhované situace nevyžadují žádné úpravy. První situace (tedy „vidět násilí na zvířatech v televizi“) však zcela jednoznačná nebyla.

Při dotazu, jaké věci a jaké situace vlastně do této odpovědi respondenti zahrnují, byli málokdy schopni odpovědět konkrétně a jmenovat různé možnosti. Většinou se omezili na parafrázi samotné situace vlastními slovy.

„No když vidím násilí na zvířatech v televizi, tak koukám na televizi... a tam ubližují chudákům zvířatům.“ (Antonie)

„Tak to vidět násilí na zvířatech v televizi, no tak když vidím prostě v televizi nějaký násilí na zvířatech, no.“ (Ivan)

„Násilí na zvířatech v televizi... Jak bych to popsal podle sebe. Je to prostě ve chvíli, kdy se dívám na televizi, a tam ukazují, jak ty zvířata teda trpí, no.“ (Miloš)

Když jim byly posléze navrženy různé možnosti, které by do dané situace mohly spadat, zahrnovali je do ní. Nicméně dělo se tak až po dotazu, respondenti sami od sebe většinou tyto možnosti nejmenovali. Pokud byli tedy vyzváni, zahrnovali pak respondenti do této situace televizní zpravodajství o týrání a o jakémkoliv dalším utrpení zvířat, dokumenty o jatkách, ale často také filmy, ve kterých nějaké zvíře trpí.

Právě filmy jsou zajímavým motivem v této navrhované situaci. Přestože nebyl podobný výsledek v počátku výzkumu očekáván, většina respondentů do možnosti „vidět násilí na zvířatech v televizi“ zahrnovala i filmy, jakožto fiktivní umělecká díla,

ve kterých nějaké zvíře určitým způsobem trpí. Respondentům nezáleželo na tom, že si při sledování filmu uvědomovali, že se jedná o fiktivní situaci a že dané zvíře ve skutečnosti patrně nedošlo žádné újmy. Pokud se cítili ve stresu z různých televizních reportáží, či dokumentů o praxi na jatkách, většinou je stresovalo i imaginární utrpení zvířat a pokud mu byli v nějakém filmu vystaveni, snažili se tento zážitek eliminovat.

Jak již bylo zmíněno výše v textu, další dvě možnosti (tedy „vidět násilí na zvířatech v novinách“ a „vidět sražené zvíře u silnice“) byly zcela bezproblémové. V dnešní digitální době všichni respondenti chápali noviny jako noviny ve své tištěné i elektronické podobě, do této situace tedy zahrnovali jak situaci, ve které by si o násilí na zvířatech přečetli v tištěných novinách, tak situace, ve kterých by se o stejné zpráve dozvídali z internetu. Poslední možnost pak byla zcela jednoznačná a respondenti ji chápali jako srozumitelnou a neobtěžnou, respondenti při jejím zodpovídání nespatovali rozdíl například mezi tím, zda by sražené zvíře bylo ještě živé či už mrtvé.

Otázka č. 5 Co si myslíte o lidech, kteří úmyslně ubližují zvířatům?

Další otázka byla otevřená a respondenti v ní měli za úkol na několika řádcích napsat několik vět o svém názoru na ty osoby, které se dopouštějí násilí na zvířatech. Naprosto všichni respondenti otázku pojali emocionálně a svoji odpověď založili na svých pocitech z takového jednání.

„(Takže jste to formulovala podle pocitů?) Jo, jo, to určitě. Já bych docela použila i nějaký vulgarismy, ale to jsem tam psát nechtěla. Kdybych se snažila to ale nějak víc strukturovat, tak by z toho asi vznikla nějaká slohová práce, což asi není úplně žádoucí. Takže jsem to tak nějak heslovitě napsala, podle pocitu.“
(Cecílie)

„Spíš jako emocionálně. Tohle je fakt jako nechutná činnost, kterou prostě zdravý člověk nemůže udělat a nemůže na to ani pomyslet. Jako tohle jsou nevinná zvířata... Já chápu tu sebeobranu, když Vám pes trhá ruce, ale když na Vás kouká jako na nejlepšího kamaráda...“ (Gabriel)

Respondenti, kteří nikdy zvířatům neublížili, formulovali své odpovědi hanlivěji a také emocionálně silněji a důrazněji, než respondenti, kteří měli dojem, že zvířeti někdy ublížili. Záměrně uvádím „měli dojem“, jelikož jeden respondent se k ubližování

zvířatům v dotazníku přiznal, ukázalo se však, že toto chování spočívalo v hrubém zacházení s drobným hmyzem v dětství. Respondenti, kteří dle svých slov zvířatům skutečně někdy ublížili, pak tuto otevřenou otázku zpravidla vynechávali a vůbec na ni neodpovídali.

„Jsou to hnusné psychopatické kreatury a já bych je mučila.“ (Bohuslava, nikdy zvířeti neublížila)

„Jsou zlí a hloupi.“ (Hubert, jako dítě údajně zabíjel drobný hmyz)

Metodologické problémy

U této otázky se neobjevily žádné problémy, všichni respondenti její zadání správně pochopili a otázku bez problémů vyplnili. Bez výjimky založili respondenti své odpovědi na emocích a pocitech z takového jednání a většinou byli ve svých názorech velmi přísní a nekompromisní.

Ti respondenti, kteří někdy zvířatům úmyslně ublížili a v dotazníku se k takovému jednání přiznali, tuto otázku zpravidla zcela přeskakovali a žádnou odpověď se formulovat nepokusili. Následně se o této otázce nechtěli příliš bavit ani v rámci kognitivního rozhovoru.

„Já na to neodpověděl. Já jsem tu otázku přeskočil.“ (Ivan, přiznal se k useknutí ocasu mrtvé kočky)

Významové problémy

V této otázce se na úrovni chápání významu pojmů řešily dvě hlavní věci, kterými bylo chápání pojmu „úmyslné ublížení zvířeti“ a dále rozdíly či podobnosti mezi pojmy „ublížit“ a „týrat“.

V chápání pojmu „úmyslné ublížení zvířeti“ se respondenti shodovali na tom, že klíčovým aspektem tohoto termínu je záměr, úmysl, nějaké rozhodnutí.

„Úmyslně si myslím, že je tam nějaký fyzický trest, nějaký trestání, neadekvátní té situaci. Neúmyslný... To si myslím, že je jako emocionální, že kvůli emocím zareagujete prostě třeba prudčeji. Stane se, že člověk zareaguje neadekvátně. Že ten pes prostě se zachová nečekaně, člověk se lekne a tak ho plácne silněji, než chtěl. (A když jsme se bavili o té výchově, tak když někdy člověk to zvíře kvůli výchově plácne, tak to nezahrnujete do nějakého úmyslného ublížení?) No já

si myslím, že když je to součástí výchovy a když to není bezúčelný, tak si myslím, že je to v pořádku.“ (Dana)

„(A jde podle Vás zvířeti teda ublížit neúmyslně? Jaký je ten rozdíl?) No jako asi to jde, já nevím, když prostě zakopnu o psa, tak ho nakopnu, ale nechtěl jsem to udělat. Takže jako myslím, že jde o ten naschvál, že když to člověk udělá naschvál, je v tom úmysl. Takhle, úmyslný je, když to člověk dělá naschvál.“ (Ivan)

Dále respondenti úmyslné ublížení zvířeti spojovali s různými druhy týrání zvířat, považovali ho za nemorální a odsouzeníhodné chování, které má za cíl nějakým způsobem uškodit (jakémukoliv) zvířeti.

„(Jak chápete úmyslné ublížení zvířeti?) No zle, úplně nemorálně, úplně hnusně, nemorálně. (A co pro Vás znamená, jaké chování se podle Vás pod tím skrývá?) No když někdo toho psa bezmyšlenkovitě mlátí nebo ho tahá nebo ho píchá nebo ho stahuje z kůže nebo něco takového, jak jsou ty všelijaký reportáže. Tak to je hnusný.“ (Bohuslava)

„To je široký pojem no. To v televizi nedávno bylo, nějaký chlápek zmlátil psa, do hlavy ho mlátil... A když ten pes vlastně přišel o vědomí, tak ho zahrabal do sněhu. Takže takovéhle příšernosti.“ (Emílie)

„Hmm... Asi jakože člověk fakt chce prostě tomu zvířeti ublížit. Že prostě... Že jako jde za tím s tím cílem, že mu něco udělá.“ (Ivan)

Zajímavé je, že přestože respondenti často při snaze o vlastní definici pojmu „úmyslné ublížení zvířeti“ používali i termín „týrání“, přinejmenším ho do vlastního vymezení pojmu zahrnovali (pokud tyto pojmy neslučovali), posléze spatřovali rozdíl mezi „úmyslným ublížením“ a „týráním“, pokud na něj byli konkrétně dotázáni.

Pojem „týrání“ častěji vnímali jako něco opakovaného, systematického, dlouhodobého. Zatímco ublížit zvířeti bylo podle většiny respondentů jednorázovou záležitostí, týrání mělo charakter návyku, něčeho, co se děje opakovaně a k čemu dochází pravidelně. Také bylo „týrání“ vnímáno jako horší, více zavrženíhodné a více hodné potrestání, než „ublížení“, které respondenti obecně vnímali mírněji.

„No týrání je horší. Týrání no... A ublížit. No když mu jednu seknu, tak trochu to rozlišuju. A týrání je dlouhodobé, také bych řekla. A ublížení, to je jednorázové, že mu prostě vrazím, že ho to bolí...“ (Bohuslava)

„Týrat na mě působí jako označení nějakého systematictějšího chování. Které může být i dlouhodobé, které ten člověk dělá nějak jako častěji, je to opakované. A ublížit vnímám jako něco, co se může stát víceméně nedopatřením, třeba v nějakém afektu.“ (Cecílie)

„Ne. Ublížit, to je jako jednorázové, a to týrat je dlouhodobé.“ (Františka)

„V podstatě jo, protože zvířata, když si je člověk přivlastní jako majetek, což je v dnešní době pořád asi platné, nebo bylo donedávna, že to je věc, tak ten jim nesmí ubližovat a ani je nesmí týrat, podle mě.“ (Antonie)

„To spíš ne. To ublížit, to je asi menší míra, než to týrat, to týrání je horší. A dlouhodobější. Mně přijde, že to ublížit, to se prostě stane. Ale týrání zvířat je, když se to stává pravidelně nebo opakovaně.“ (Ivan)

Otázka č. 6 Viděl/a jste někdy někoho, jak úmyslně ubližuje zvířeti?

Tato otázka měla za cíl zjišťovat, zda byl respondent někdy očitým svědkem nějakého násilného chování vůči zvířatům, zda byl vystaven této situaci. Dále také otázka ve formě další podotázky zjišťovala, jak se respondent v také situaci případně zachoval. O této podotázce budu hovořit dále v textu, v rámci analýzy byla vyčleněna jako samostatný parametr.

Metodologické problémy

Znění otázky a veškeré nabízené možnosti byly respondenty považovány za jednoznačné, poslední možnost „d) cizího člověka“ se však v průběhu kognitivních rozhovorů ukázala jako problematická. Někteří z respondentů totiž do této možnosti zahrnovali i situace, ve kterých viděli cizího člověka úmyslně ubližovat zvířeti či zvířatům v televizi. Při konstrukci dotazníku však byla tato otázka formulována se zaměřením na situace, které respondenti opravdu prožili či jich byli svědky „na vlastní oči“. Tento důležitý aspekt je proto zapotřebí do znění otázky doplnit, aby byla pro respondenty zcela jednoznačná.

„Zakroužkovala jsem jenom cizího člověka – rozhodně ano. Z toho titulu, že v podstatě jsem viděla něco v televizi.“ (Antonie)

„No já dala toho cizího člověka, protože to člověk občas fakt jako vidí v televizi. Nebo na youtube.“ (Karolína)

„Tak určitě jsem viděla někoho cizího, to je v televizi každou chvíli. Třeba teď pořád dávají ve zprávách toho Vondrušku.“ (Libuše)

„Ano, zahrnuju i televizi. Naštěstí jsem se nikdy k tomu nepřimotala na vlastní kůži. K něčemu takhle hroznému, že by někdo...“ (Antonie)

Kromě nutnosti vyjasnit tuto možnost odpovědi se však žádné další problémy neobjevily. Respondenti se zcela shodli na tom, že při odpovídání brali v úvahu celý svůj život, nikoli pouze určité období (například posledních pět či deset let, apod.).

Významové problémy

Pro zhodnocení respondentova porozumění otázce byli všichni dotázaní v rámci kognitivního rozhovoru vyzváni, aby vlastními slovy přeformulovali tuto otázku. Tento požadavek se ale brzy projevil jako poměrně komplikovaný, respondenti buď přesně nevěděli, jak otázku parafrázovat vlastními slovy, nebo ji přeřikali v podstatě doslovně. Smyslu otázky ale rozuměli a chápali jej.

„To nevím, jak bych přeformulovala. Na vlastní oči jsem asi nikoho neviděla. Víceméně, asi nějak zprostředkovaně v nějakém filmu, nebo něco takového. No nevím, jak jako...“ (Antonie)

„No jestli jsem někdy viděl to, jak někdo záměrně ubližuje zvířeti.“ (Hubert)

„Tak ptají se tady na to, jestli jsem někdy viděl... Jestli jsem někdy spatřil někoho, kdo by nějak ubližoval zvířeti.“ (Miloš)

Důležitým bodem bylo také rozlišení pojmů „známý“ a přítel“. Respondenti se na vymezení těchto dvou pojmů shodli, známého považovali za někoho, kdo jim není tak blízký jako přítel. Přátele respondenti označovali za někoho, kdo je dobře zná, komu se svěřují, s kým jsou v pravidelném kontaktu. Vztah ke známým byl u respondentů bez výjimky výrazně chladnější a odtažitější.

„No tak známých mám řadu a přátel mám asi pět, na jedné ruce. Přítel je někdo blízký, kterému se můžu svěřit, s kterým komunikuju. A známých mám hory, že jo. Akorát je pozdravím. Nebo kolegové, co jsou, taky známí.“ (Bohuslava)

„Přítel je pro mě někdo blízký, s kým trávím čas, kdo zná mě a já znám jeho a myslím si, že nemůžu... nebo nepřekousla bych u někoho, koho označuju za svého přítele, že by ubližoval, nebo týral ty zvířata. U toho známého bych s tím asi nic neudělala. Nebo, ne neudělala, jako ne ve smyslu, že bych tomu prostě přihlížela. Ale jako obecně bych prostě neměla tu možnost s tím něco udělat.“ (Cecílie)

„Přítel je někdo, kdo je mi prostě blízký. S kým se pravidelně stýkám, zatímco známý je někdo, koho znám, pozdravíme se... ale nestojí mi za... nebo nejdu s ním na kafe.“ (Dana)

„Na přítele se můžete spolehnout. Důkladněji Vás zná. Kdežto známý je člověk, kterého párkrát potkáte na ulici a promluvíte s ním.“ (Emílie)

„Hmm... Rozlišuju. A prostě přítel je jakoby bližší no. Přítel je kamarád. A známý, to jsou prostě, já nevím, lidi ze školy, a kolegové z práce a sousedi, které potkám a jen je pozdravím.“ (Ivan)

„Stoprocentně to rozlišuju. Přátelům se svěřuju, probírám s nimi všechno možné, spoustu věcí, o kterých bych se před známými rozhodně nešířila.“ (Karolína)

„Přítel je určitě někdo, kdo je mi bližší a komu důvěřuju. Mám přátele, které už považuju za rodinu. Známí... To jsou sousedi, kolegové, takový ty lidi, se kterými občas něco prohodím, ale nezvu je na návštěvu.“ (Nikolas)

Otázka č. 6a Pokud jste někdy někoho viděl/a úmyslně ubližovat zvířeti, jak jste se zachoval/a?

V případě, že respondent odpověděl, že někdy byl svědkem násilného chování jiného člověka či jiných lidí vůči zvířatům, měl odpovědět také na podotázku týkající se toho, jak se v dané situaci zachoval.

Metodologické problémy

Někteří respondenti považovali za vhodné doplnit do nabízených možností („a) pokusil/a jsem se ho v jeho jednání zadržet“ a „b) nevšiml/s jsem si ho“) ještě jednu, a sice „chtěl/a jsem dotyčnému v jeho jednání zabránit, ale nemohl/a jsem“ nebo „chtěl/a jsem dotyčnému v jeho jednání zabránit, ale bál/a jsem se“.

„Já viděla pána, jak teda dost neurvale táhne pejska, takového jezevčíka, vůbec mu nestačil. No a on ho tahal za to vodítko a tak s ním jako smýkal. A já mu chtěla jít něco říct, ale on tak jako pokřikoval na všechny kolemjdoucí, tak jsem se bála se ozvat. Ale pejska mi teda bylo líto, to byla taková chudinka.“ (Julie)

Případné zařazení této možnosti pak bylo s dalšími respondenty v kognitivních rozhovorech probíráno, někteří však takovéto doplnění nabídky možností nepovažovali za nutné, neboť dle jejich názoru původní dvě možnosti společně se škálou možných odpovědí (rozhodně ano – spíše ano – spíše ne – rozhodně ne) postihovaly možné scénáře dané situace dostatečně a bylo na nich možné vyjádřit i případnou situaci, v níž respondent chtěl dotyčnému v jeho jednání zabránit, ale nemohl.

„Já bych to tam asi nedávala. Jako ta otázka je dobře postavená. A ty možnosti jsou dobré.“ (Františka)

Není dle mého názoru nutné doplňovat možnost pouze „nemohla jsem“, která by připadala v úvahu jako vhodná pro ty, kdo viděli podobnou situaci v televizi. Právě případy, kdy respondent viděl týrání zvířat pouze v televizi, by měly být úpravou předchozí otázky eliminovány, a tudíž není potřeba doplňovat do této otázky další možnost, která by se zmiňovanou situací korespondovala.

„Já vůbec nevěděla, co tady zaškrtnout, protože jak jsem to viděla v té televizi, tak já prostě nic dělat nemohla, že jo. Prostě to už bylo hotový. Ale kdybych mohla, tak... já nevím no. Možná bych se docela bála. Ale myslím si, doufám, že bych se snažila tomu člověku v tom zabránit. Tady jsem teda ale dala to rozhodně ne, no, protože jsem prostě nemohla.“ (Karolína)

„Já dala to rozhodně ne u toho, že jsem ho zadržela a rozhodně ano u toho, že jsem si toho nevšimla. Protože jsem u toho nebyla.“ (Libuše)

Osobně se přikláním k možnosti doplnit první zmiňovanou možnost („chtěl/a jsem dotyčnému v jeho jednání zabránit, ale nemohl/a jsem“) do nabídky. Původní dvě možnosti dle mého názoru nepostihují možné situace dostatečně a není možné je slučovat se situací, v níž by respondent skutečně chtěl dotyčnému v jeho jednání zabránit, ale nemohl. Takovému záměru ani jedna ze dvou původních možností plně neodpovídá. Další možnost, prostě „nemohl/a jsem“, není dle mého názoru nutné zařazovat, protože situace, na které by se tato možnost případně vztahovala, by měly být eliminovány úpravou formulace předchozí otázky, jak popisují výše.

Významové problémy

Ve významové rovině nebyly v této otázce zaznamenány žádné problémy, otázka byla pro respondenty jasná a srozumitelná.

Otázka č. 7 Vyhrožoval Vám někdy někdo ublížením či zabitím zvířete?

Tato otázka měla zjišťovat respondentovu zkušenost s případným vyhrožováním či ohrožením jeho zvířete ze strany ostatních lidí. Podobné události se dějí například v rodinách, ve kterých dochází k domácímu násilí, jak je uvedeno v předchozím textu.

Užití této otázky se v rámci kognitivních rozhovorů ukázala jako poměrně nadbytečné, protože téměř žádný respondent podobnou zkušenost neměl, a proto se respondenti nemohli k takové situaci konkrétně vyjadřovat.

Metodologické problémy

Vzhledem k tomu, že většina respondentů zkušenosti s vyhrožováním neměla, je obtížné dostatečně hodnotit případné metodologické problémy otázky. Respondenti však s jejím zodpovězením neměli problém, rozuměli jí a bez komplikací na ni odpověděli. Jeden z respondentů zkušenosti s vyhrožováním měl a i pro něj byla otázka bezproblémová.

„No tak nám jeden místní blbec vyhrožoval, že nám otráví psa, fenu, jestli nepřestane štěkat. Řval na nás přes plot, tak jsem ho poslal do příslušných míst no. A jako báli jsme se no, ale dlouho se nic nedělo, tak jsme si říkali ‚dobrý je to‘, no a pak za pár měsíců nám tu Āapinu fakt někdo otrávil no. Jestli to byl on, to já netuším, ale psy už teď přes noc venku nenecháváme. (...) (A byla pro Vás ta otázka jednoznačná, srozumitelná?) Jo. (A ta nabídka odpovědi? Našel jste ihned tu, která odpovídá Vaší situaci?) Jo, jo, myslím, že bez problému.“ (Miloš)

Významové problémy

Význam pojmu „vyhrožovat“ byl s respondenty v rámci kognitivních rozhovorů řešen v hypotetické rovině. Respondenti byli dotazováni, co by dotyčný (vyhrožující) musel dělat, nebo říkat, aby byli jeho chováním znepokojeni, aby se obávali a aby se cítili ohroženi. Respondenti se shodovali na tom, že v takové situaci by za dostatečně výhružný považovali i pouhý slovní útok, projev úmyslu ublížit jejich zvířeti.

„No že by mně někdo hrozil tím, že mi psa zastřelí, nebo že mi ho otráví, nebo něco takového.“ (Antonie)

„Asi by stačila nějaká slovní hrozba. Myslím si, že třeba i na ulici, v tom afektu, kdyby na mě někdo řval. Kdyby říkal, že tomu psovi něco udělá, tak už bych to asi tak vnímala, no.“ (Cecílie)

„No já jsem odpověděla, že ne, ale jako přemýšlela jsem nad tím, a myslím si, že jsem se s tím jako fakt nikdy nesečkala, ale asi by mi stačilo málo. Asi by mi stačilo prostě, já nevím, kdyby někdo to řekl prostě i jen náhodně, prostě už jenom to, že by ho to napadlo, to by mi stačilo, aby mi to bylo nepříjemný a abych se bála.“ (Dana)

„Vyhrožovat? Tak vyhrožovat pro mě znamená, když mi někdo řekne: ‚Udělej to nebo...‘, ‚Udělej něco nebo...‘ Já si myslím, že tohle záleží na představitosti člověka. Mně by nejspíš stačilo, kdyby mi někdo řekl, že něco tomu zvířeti udělá, když já něco neudělám.“ (Gabriel)

Co se významu otázky týká, je možné konstatovat, že je zde vše v pořádku a respondenti otázce rozumí dle předpokladů, všichni navíc velmi podobně.

Otázka č. 8 Ublížil/a jste někdy úmyslně zvířeti?

Tato otázka, která byla pro respondenty, kteří na ni odpověděli záporně, v dotazníku poslední, měla za úkol zjistit, zda respondent někdy nějakému zvířeti úmyslně ublížil. U respondentů vyvolávala asi nejvíce emocí a dokonce se k ní již při vyplňování verbálně vyjadřovali (jejich reakce jsem si poznamenávala).

„No to rozhodně ne, absolutně ne!“ (Bohuslava)

„Ježišmarjá, no to nepřichází v úvahu.“ (Emílie)

Metodologické problémy

Na metodologické úrovni nebyla tato otázka pro respondenty obtížná, s jejím zodpovězením neměli problém, považovali ji za jasnou a jednoznačnou. Mnohem zajímavější je však významová rovina této otázky, které se budu věnovat v následující části textu.

Významové problémy

Pojem úmyslné ublížení zvířeti respondenti v českém jazyce nechápou stejně jako týrání zvířat. (Tento fakt jsem uváděla již v předchozím textu, sami respondenti sice týrání do úmyslného ublížení zvířeti zahrnují, ale považují ho vlastně za jakýsi „poddruh“. Při přímém dotazu, zda jde o jedno a totéž, odpovídají, že ne.) V rámci diskuze nad touto otázkou však byla odhalena jedna zajímavá skutečnost: Pod pojmem „úmyslně ublížit“ si ve vztahu ke svojí osobě někteří představují například výchovné tresty zvířat či sebeobranu, což však zároveň rozhodně nepovažují za týrání. Tento pojem (úmyslné ublížení zvířeti) byl do škály přejet z anglických výzkumných nástrojů, po provedení kognitivních rozhovorů je patrné, že je nutná velmi pečlivá distinkce těchto dvou pojmů, jelikož respondenti je chápou velmi odlišně a také na ně rozdílně reagují v různých otázkách. V otázce, která nebyla cílená na ně samotné, úmyslné ublížení a týrání zvířat určitým způsobem spojují, avšak v otázce zaměřené přímo na jejich osobu už tyto dva pojmy striktně oddělují.

„Ale prostě za to týrání třeba nepovažuju to, když někdo třeba toho psa trestá drsnějším způsobem, když ho vychovává. Myslím si, že třeba i my psa vychováváme na někoho drsnějším způsobem. My ho třeba vezmeme i proutkem, ale neuvažuju o tom jako o týrání. A myslím si jako, že... no, asi tak.“ (Dana)

„Třeba zrovna v té sebeobraně. To jako víte, že tomu zvířeti můžete ublížit, ale bránit se prostě musíte.“ (Gabriel)

V rámci kognitivních rozhovorů byl dále diskutován pojem „neúmyslné ublížení zvířeti“, respondenti byli dotazováni, zda je podle nich možné zvířeti ublížit i neúmyslně a co si případně pod tímto pojmem představují. Dotázaní se shodli na tom, že neúmyslně ublížit rozhodně možné je a klíčový rozdíl spatřovali v záměru, v úmyslu, v rozhodnutí.

„Úmyslně, prostě mám teď úmysl toho psa trápit. Nebo to zvíře, mu ublížit, úmyslně. No a neúmyslně... Že ho nechám očkovat, nebo že mu zavážu ránu nebo něco, že ho to bolí v ten moment, ale pracuju pro jeho dobro.“ (Bohuslava)

„Je tam vždycky nějaká ta možnost té volby. Myslím, že to je... Že se to nedá úplně oddělit. Prostě ta hranice je velice tenká, a když třeba ublížím zvířeti v nějaké sebeobraně, prostě... Tak to už není týrání, že jo.“ (Cecílie)

„Tam není ten záměr, když se to stane neúmyslně, tak to ten člověk dopředu neplánuje, prostě se to tak stane.“ (Hubert)

„Řekla bych, že jde prostě o to, že v tom úmyslným se ten člověk přímo rozhodne, že tomu zvířeti něco udělá.“ (Julie)

Jeden z respondentů také poukazoval na složitost pojmu „úmyslné ublížení“ a na to, že jak se tento pojem může zdát jednoznačný a odsouzeníhodný, nemusí tomu tak ve skutečnosti být.

„Víte co, to je takové složité. Já tady označil, že jsem zvířeti rozhodně nikdy úmyslně neublížil. Ale když to vezmeme do důsledků, součástí mého povolání je utrácení zvířat. Ostatně, jezdím i na zabijačky, porážet prasata. Tak nevím, jestli bych nakonec neměl zaškrtnout, že jsem zvířeti ublížil. Jenže furt si říkám, že to je prostě něco jiného. Nikdy jsem zvíře neuhodil, nikdy jsem neudělal nic, co by nemělo nějaký důvod. Rozumíte, zvíře je nemocné, tak se utratí. Pašík je určený na porážku, tak se porazí. Ale nikdy bych prostě nešel a nepraštil jen tak, pro nic za nic, psa nebo kočku. Nebo jakékoliv zvíře, když na to přijde. Tohle je asi důležité nějak odlišit. Já věděl, že to zvíře usmrcuju, bylo to úmyslný, ale přesto je to něco jiného. (...) No, jak říkám, myslím, že tohle je složité.“ (Nikolas)

Otázka č. 9 Pokud jste někdy úmyslně ublížil/a zvířeti, stalo se tak, když jste byl/a:

Tato otázka měla za cíl zjišťovat, zda se respondent případného násilí na zvířatech dopustil sám, či s někým dalším.

Metodologické problémy

Jako mírně problematická se ukázala nabídka možností „b) s jednou další osobou“ a „c) se skupinou osob“. Jeden z respondentů totiž jednu osobu vnímal jako podmnožinu skupiny, a podle toho také volil výběr své odpovědi.

„No, dobře. Já si to pamatuju, prostě jsem byl s partou. Já jsem nevěděl, tak jsem dal, že spíše ano s jednou osobou, a rozhodně ano se skupinou, když nás bylo víc. Ale teď zpětně si tak jako uvědomuju, že se to vylučuje vlastně. Že bych měl dát s jednou další osobou rozhodně ne, protože nás bylo víc. Já jsem to vzal jako podmnožinu té skupiny, tak jsem dal spíš ano a u skupiny rozhodně ano.“
(Ivan)

Kromě tohoto nedostatku se v otázce žádné jiné metodologické problémy neobjevily.

Významové problémy

Pokud jde o významové problémy, tato otázka se ukázala jako zcela bezproblémová, byla jednoznačná a srozumitelná. Respondenti, kteří na ni odpovídali, neměli výhrady ani ke znění otázky, ani k vnímání nabízených možností odpovědí.

Otázka č. 10 Pokud jste někdy úmyslně ublížil/a zvířeti, jakým způsobem:

Tato otázka měla za cíl monitorovat způsoby úmyslného ublížení zvířeti, jehož se respondent případně dopustil. Kategorizace jednotlivých způsobů týrání vychází především ze škály PET [srovnej Baldry 2004], aby bylo v budoucnu možné srovnání dosažených skóre. V jednotlivých kategoriích však docházelo k úpravám.

Metodologické problémy

Vybraná kategorizace, která vycházela ze studia škál používaných ve výzkumu týrání zvířat a která byla podrobena před začátkem výzkumu několika kontrolám a důslednému ověřování, se ukázala jako velmi uspokojivá. Respondenti, kteří na tuto sekci otázek odpovídali, ji považovali za jednoznačnou a úplnou, při odpovídání neměli problém své odpovědi zařadit.

„Já si myslím, že to je jako úplně jednoznačný, no, neváhal jsem.“ (Hubert)

Atypickou situací, která se v rámci kognitivních rozhovorů objevila, a která nebyla v kategorizaci dostatečně pokryta, bylo páchaní násilí na již mrtvém zvířeti, ke kterému se přiznal jeden z respondentů. Ten přiznal, že si nebyl zcela jistý, jak v této otázce odpovídat, jelikož situace, kdy by došlo k násilí na již usmrceném zvířeti, v kategoriích situací nebyla.

„Já jsem u toho mrtvého zvířete jako moc nevěděl... co zaškrtnout. Tak... a pak jsem dal spíše ano u toho éčka. (Takže... že jste ten ocas usekli-) Ale jako to zvíře bylo mrtvý, takže já fakt nevím, jestli je to takhle dobře vyplněný, no. (A jsou pro vás ty kategorie srozumitelné... a jednoznačné? Věděl jste, kam to zařadit?) Jo, to jako jo. No jako kdyby ta kočka byla živá, tak bych věděl. Takhle jsem nevěděl, protože tam to mrtvý zvíře není, v těch možnostech. Ale jo, já si myslím, že jo, že to je srozumitelný.“ (Ivan)

Považuji tento jev za natolik ojedinělý, že není nutné mu v kategorizaci odpovědi věnovat velký prostor – není tedy nutné například rozlišovat různé způsoby týrání. Avšak pro budoucí pokrytí všech možných situací považuji za vhodné doplnit obecnou možnost ubližování již mrtvému zvířeti do této kategorizace. Jistě se dá namítnout, že mrtvé zvíře již nic necítí, a že mu tudíž hrubé zacházení nemusí vadit, avšak je nutné si uvědomit, že přinejmenším právní vymezení zvířat prošlo v posledních letech výraznými změnami a zvířata již nejsou považována za věci. Zacházet bez hrubosti i s jejich mrtvými těly proto vnímám jako důležitý ukazatel lidského chování a postojů ke zvířatům.

Významové problémy

S pochopením jednotlivých kategorií neměli respondenti žádný problém, byly vymezeny jasně. Při konstrukci výzkumného nástroje bylo uvažováno také o zařazení možnosti „obtěžování zvířat“, tato se objevuje například ve škále PET. Nakonec bylo rozhodnuto, že v nově konstruovaném nástroji využita nebude. Tento krok hodnotím velmi kladně, škála PET totiž byla užita jako kontrolní škála a právě u výroku týkajícího se obtěžování zvířat se respondenti často pozastavovali a ptali se, jak je vlastně myšlen. Nevěděli, co si mají pod pojmem „obtěžování zvířete“ představit a nechápali, jak by se takového chování mohli dopustit.

Otázka č. 11 Pokud jste někdy zvířeti úmyslně ublížil/a, jak jste se potom cítil/a? Prosím, popište:

V této otázce měli respondenti za úkol popsat na několika řádcích to, jak se cítili poté, co ublížili nějakému zvířeti. Otázka vyplývá ze škály CAI [srovnej Dadds et al. 2004], je však formulována tak, aby respondenty v jejich odpovědi neovlivňovala. Původní znění otázky ve škále CAI („Pokud jste úmyslně ublížil/a

zvířeti, cítil/a jste velkou lítost a byl/a jste velmi smutný/á, že jste zvířeti ublížil/a?“ – překlad autorka) bylo svou formulací pro respondenty navádějící.

Odpovědi na tuto otázku byly velmi různorodé, a to především díky tomu, že se v dotazníku k ublížení zvířeti přiznali i respondenti, jejichž chování nebylo nijak zákeřné a nemělo za cíl zvířatům ublížit.

Metodologické problémy

Problémy, které se v otázce vyskytly, souvisely především s tím, že někteří respondenti se v dotazníku doznali k úmyslnému ublížení zvířeti, které se však v žádném případě nedá slučovat s týráním zvířat. Jeden z respondentů se doznal ke kopání do zvířete, další k mučení a zabití. V těchto případech se však v rámci kognitivních rozhovorů ukázala, že situace byla problematictější. První respondent totiž omylem nakopnul svého psa v rámci hry, následně se v této otázce vyjádřil, že se cítil špatně a že zvířeti ublížit nechtěl, šlo o nehodu. Druhý respondent se přiznal k tomu, že v dětství přestříhával vosy. Vzhledem k tomu, že byl o této skutečnosti informován pouze svými rodiči a sám si něco podobného vlastně vůbec nepamatoval, okomentoval tuto otázku pouze tím, že se tak stalo v dětství.

Tyto metodologické problémy, tedy skutečnost, že respondenti vlastně neodpověděli na položenou otázku, tedy plynuly výhradně z toho, že respondenti vyhodnotili svoje chování jako závažnější, než ve skutečnosti bylo, a přiznali se k úmyslnému ublížení zvířeti i přesto, že sami nevěděli, zda ho spáchali.

„Tak to je zase ono, jo, já si to nepamatuju, já to znám jen z vyprávění. Takže ani nevím, jak jsem se cítil. Já jsem tam napsal, že to bylo v dětství, ale víc nevím, tak jsem tam žádný pocity nepopisoval.“ (Hubert)

U respondenta, jehož jím popsané chování se nejvíce blížilo úmyslnému ublížení zvířeti, představovala největší problém značná citlivost této otázky. Proto se také rozhodl na ni vůbec neodpovědět a přeskočil ji.

„Já jsem tam neodpovídal. Já jsem tuhle otázku přeskočil... A jako nechci to asi rozvádět úplně.“ (Ivan)

Významové problémy

Ve významové rovině tato otázka nevykazovala žádné problémy. Respondenti buď pro odpověď neměli dostatečné informace, nebo na otázku odpovědět nechtěli, protože je velmi citlivá. S její formulací a tím, co chce zjišťovat, však žádné potíže nenastaly.

4.7 Obecné problémy dotazníku jako celku

Obecně bylo při vyplňování dotazníku zaznamenáno malé množství problémů. Dotazník byl koncipován jednoduše a respondenti se při jeho hodnocení shodovali na tom, že je na vyplnění nenáročný, že je srozumitelný a že jednotlivé otázky i nabídky možností odpovědí jsou jednoznačné.

Také smysl škály a to, co má za úkol zjišťovat, byl pro respondenty jasný a srozumitelný. Při přímém dotazu na to, co podle nich má předložený dotazník za úkol zjišťovat, jmenovali týrání zvířat, vztahy se zvířaty, či postoje k nim. Původně zamýšlený smysl celé škály tak odhadli zcela přesně.

„Je to výzkum zaměřený na týrání zvířat.“ (Antonie)

„Aby se zjišťoval postoj člověka ke zvířeti, vůbec všeobecně.“ (Bohuslava)

„Jak se lidi chovají ke zvířatům. Jestli se k nim chovají slušně, nebo jestli je dokážou trápit. A jakým způsobem, no.“ (Emílie)

„Řekl bych, že tam jde o týrání zvířat a o moje vztahy ke zvířatům. Jde o moje chování, co jsem viděl, a tak.“ (Gabriel)

„Asi můj postoj ke zvířatům. A zkušenosti s tím, jak se k nim chovají ostatní.“ (Miloš)

Vzhledem k tomu, že tato práce se zaměřuje na několik problémů sociologického výzkumu týrání zvířat, z nichž jeden spočívá v nemožnosti srovnávat získaná data, byl celý tento výzkumný nástroj pojat tak, aby vycházel z původních anglických dotazníků a aby tak bylo možné případné srovnání získaných dat. Zároveň však byl tento dotazník o něco obecnější, a to z toho důvodu, aby kromě týrání zvířat zjišťoval také obecné postoje respondentů ke zvířatům a nejen jejich zkušenost s velmi specifickými způsoby týrání. Byl tedy celkově obecnější a komplexnější, pokrýval více úhlů pohledu na vztahy mezi zvířaty a lidmi, a to z toho důvodu, aby bylo na jeho základně například

možné zjišťovat, jestli násilí na zvířatech nějakým způsobem souvisí se strachem ze zvířat, s vlastnictvím domácího mazlíčka, apod.

Největším a na první pohled nejnápadnějším problémem celého dotazníku je samozřejmě jeho značná citlivost, která vyplývá již z povahy zkoumaného problému. Pro respondenty je toto téma samozřejmě nepříjemné, navíc u některých zasáhlo i do jejich svědomí.

„No... Jako... Nevěděl jsem prostě, jestli tam mám napsat to s těmi vosami. A člověku se... Já nevím, já si myslím, že kdo je normální, a já se za normálního člověka zatím ještě považuju, tak si myslím, že kdo je normální, tak tomu se jako blbě přiznává k tomu, že někdy – byť jako dítě, a byť jako takhle... Nezabil jsem psa, že jo. Tak si myslím, že se blbě člověku k tomuhle přiznává. Ale jako jsem rád, že pak po tom je ten rozhovor, že to můžu vysvětlit. Že prostě kdybych to jen vyplnil, tak bych si pak říkal, co si o mně ten, kdo to zkoumá, pomyslí, jo. Bych si říkal, že si o mně budete myslet, že týrám zvířata.“ (Hubert)

Téma je citlivé nejen pro ty, kdo se nějakého násilí na zvířatech dopustili, ale také pro respondenty, kteří žádnou takovou zkušenost nemají. Pro ty, kdo žádnému zvířeti nikdy neublížili, je patrně stresující dotazník vůbec pročitat a zamýšlet se nad jednotlivými odpověďmi. Všichni se však shodli na tom, že přestože je téma nepříjemné, dotazník není stresující příliš a jeho vyplnění pro ně tedy nepředstavovalo zásadní problém.

„Člověk obecně nerad odpovídá na zvědavé otázky asi. Ale nedělalo mi to nějakou zásadní potíž.“ (Antonie)

„Tak problematické to nebylo, téma bylo smutné, to jako jsem těžce nesla, ty otázky některé. Ale vyplnit to? Tak přece jsem vyplňovala různé dotazníky, tak to bylo v pohodě.“ (Bohuslava)

„Hodně jsem zpytovala svědomí a vlastně mě překvapovalo a šokovalo, když jsem si uvědomila... Trošku mě překvapilo, když jsem si uvědomila, kolik jsem toho asi zabila a tak.“ (Cecílie, hovořila o tom, kolik asi za svého života zabila hmyzu jen tím, že chodí po zemi)

„No... Tak jako nic úplně hrozného to není no. Ale jako není to milé téma, to rozhodně ne.“ (Ivan)

„Nemůžu říct, že bych z toho tématu byla nadšená, ale tak co se dá dělat, tohle se prostě děje, tak se to i zkoumá, no.“ (Libuše)

„Tak jako neříkám, že nejsem trochu nervózní tady z toho rozhovoru, je to přece jenom jako téma, který je dost osobní nebo tak. Ale tak jako, ke zvířatům mám kladný vztah, takže jako v pohodě.“ (Gabriel)

„Tohle asi nemůže být příjemné pro nikoho, ale mluvit se o tom rozhodně musí.“ (Nikolas)

Je třeba také zdůraznit, že právě citlivost tématu byla problémem již ve fázi rekrutace, jelikož právě téma bylo faktorem, který ovlivňoval míru odmítnutí účasti na výzkumu, která byla poměrně vysoká.

Pozitivně hodnotím také skutečnost, že respondenti nově vytvořený výzkumný nástroj vnímali lépe než použitou kontrolní škálu (přeloženou škálu PET). U nového výzkumného nástroje jim zvláště vhodné připadaly možnosti odpovědi („rozhodně ano – spíše ano – spíše ne – rozhodně ne“), mezi kterými se respondentům odpověď vybírala lépe, než mezi možnostmi použitými v kontrolní škále („nikdy – sotva někdy – občas – často – velmi často“).

4.8 Návrh řešení zaznamenaných problémů

Bohužel, největší problém škály, tedy její citlivost, není možné odstranit. Tato skutečnost vyplývá již ze samotného tématu výzkumu, a proto se můžeme pokoušet citlivost pouze umenšovat. Její naprostá eliminace je však vyloučená.

U konkrétních otázek navrhuji do budoucna několik změn.

U první otázky („Měl/a jste nebo máte nějakého domácího mazlíčka?“) navrhuji vyjasnit nabízené možnosti odpovědí. Hned v této otázce totiž respondenti často chybovali, a to jednak kvůli své nepozornosti, ale také kvůli nabídce odpovědí, která pro ně nebyla dostatečně rozlišitelná. Navrhuji proto zachovat pouze tři možnosti.

Dále u otázky č. 3 („Bál/a jste se někdy nějakého zvířete?“) navrhuji upravit formulaci

na „Bál/a jste se někdy chování nějakého zvířete?“. Touto úpravou by bylo dle mého názoru možné eliminovat situaci, kdy do své odpovědi respondent zahrne fobie z určitých druhů zvířat. Zahrnutí takové situace je nežádoucí, otázka má za cíl zjišťovat, zda se respondent někdy cítil nějakým zvířetem pro to, co dané zvíře dělalo a jak se chovalo.

U otázky č. 4 („Stresují Vás následující situace?“) dále navrhuji zpracovat do předkládaných situací, které mohou respondenty potenciálně stresovat, také dvě nové možnosti, které vplynuly v rámci kognitivních rozhovorů. Jedná se o možnost „nemoc zvířete“ a „zneužívání zvířat pro lidskou zábavu“.

Otázka č. 4 jako celek vyvolává ještě další možnosti úprav. Bude zapotřebí zvážit, zda by jednotlivé předkládané situace nebylo vhodné rozdělit do několika specifitějších kategorií, tedy například situaci s násilím na zvířatech v televizi rozdělit do možností týkajících se separátně televizního zpravodajství, dokumentů, filmů, atd. Otázkou však zůstává, zda by byla tato detailní kategorizace ve skutečnosti přínosná a zda by takováto data přinesla nějaké obohacení. Osobně se domnívám, že nikoli, a proto navrhuji ponechat předkládané situace v obecné rovině a pouze v dotazníku provést doplnění a dovysvětlení, co všechno se pod každou ze situací může skrývat.

Jako další úpravu navrhuji rozlišení pojmů „úmyslně ublížit“ a „týrat“. Respondenti se shodovali na tom, že tyto dva pojmy neznamenaají to samé. Většina dotázaných zvířata nikdy netýrala, přesto se někteří shodli na tom, že se dopustili jednání, které by při doslovném výkladu mohlo být považováno za úmyslné ublížení (např. specifické metody výchovy). Do budoucna je tedy nutná distinkce těchto dvou pojmů.

Pokud se zaměříme na otázku nabízených možností odpovědí u každé otázky (rozhodně ano – spíše ano – spíše ne – rozhodně ne), tuto bych nechala nezměněnou. Při přímých dotazech se respondenti shodovali na tom, že jim tato nabídka přijde zcela v pořádku a že jim nečiní problém si v ní vybrat svou odpověď. Navíc tuto nabídku považují za vhodnější, jednoznačnější a vyváženější, než je například nabídka možných odpovědí u škály PET (never – hardly ever – sometimes – often – very often, do češtiny přeloženo jako nikdy – sotva někdy – občas – často – velmi často), která není vyvážená, a některé možnosti jsou nejednoznačné. Zvláště pojmy „sotva někdy“, „občas“ a „často“ byly pro respondenty obtížně rozlišitelné. Pro každého znamená „občas“ něco úplně

jiného. Dvě zbylé možnosti byli respondenti schopni odlišit snáze, a to proto, že se jednalo o krajní možnosti, a jako takové byly logicky srozumitelnější.

4.9 Diskuze přínosu provedeného výzkumu

Je evidentní, že provedený výzkum nepřestavuje dosažení cíle, ale naopak se stává výchozím bodem pro další zkoumání. V české sociologii je tematika týrání zvířat ještě značně nerozšířená a jakýkoliv výzkumný nástroj zde doposud absolutně chyběl, ať již navržený přímo pro české prostředí, nebo do českého prostředí adaptovaný. V rámci tohoto výzkumu jsem se pokusila o vytvoření první původní české škály zaměřující se na lidské postoje ke zvířatům a na zkušenosti s jejich týráním a tento nástroj jsem se za pomoci kognitivních rozhovorů pokusila validizovat. Z předchozího textu je patrné, že škála vyžaduje ještě množství úprav, než bude zcela připravena k širšímu použití. Bezpodmínečné bude také otestování její reliability, například paralelním měřením, opakováním v různých časových obdobích, ale také statistickým testováním reliability.

Za důležitý krok a posun do budoucna považuji kromě finalizace škály především její použití na různých datech, tedy ve výzkumech s použitím kontrolních skupin. Právě tato cesta se totiž zdá jako nejlogičtější a nejpřínosnější, jak již bylo diskutováno v předchozím textu.

Za největší přínos provedeného výzkumu považuji vznik prvního původního výzkumného nástroje zaměřeného na tuto problematiku v českém jazyce. Vzhledem k tomu, že téma týrání zvířat je v české sociologii ještě značně nevyužité, domnívám se, že vytvoření nové škály určené pro použití v českém jazykovém prostředí je krokem kupředu. Zároveň bych pozitivně hodnotila také to, že nově zkonstruovaná škála má širší a komplexnější zaměření než některé její zahraniční alternativy, a že je možné ji využít i k obecnému zkoumání postojů ke zvířatům, a následně samozřejmě také ke zkoumání zkušeností s jejich týráním. Toto komplexnější zaměření mi přijde zajímavější a také slibnější než strohé zjišťování, zda dotyčný zvíře týral či netýral bez prozkoumání jeho dalších charakteristik, bez zjišťování proč se tak stalo a jakou historii má konkrétní respondent za sebou.

Propojení dat získaných o vztazích člověka ke zvířatům a dat získaných o jeho zkušenostech s týráním je dle mého názoru slibným základem pro další zkoumání tohoto fenoménu.

Na závěr bych podotkla, že nově zkonstruovaná škála vychází ze zahraničních výzkumných nástrojů, a jako taková by měla umožňovat i jistou míru mezinárodního srovnání získaných dat. Jak jsem však zmiňovala v úvodu této podkapitoly, takové použití této škály ještě vyžaduje mnohé úpravy a zdokonalování.

Tento nový výzkumný nástroj má samozřejmě také mnohá omezení. O velké části z nich jsem již hovořila v části textu zaměřené na konkrétní problémy jednotlivých otázek a také v návrhu jejich řešení.

V obecnější rovině je výzkum týrání zvířat problematický především pro svou značnou citlivost. Jedná se o téma pro respondenty nepříjemné a stresující. Bohužel, eliminovat tento problém zkrátka není vzhledem k povaze tématu možné.

Při rekrutaci respondentů se také ukázalo, že na člověka, který týral zvířata, není možné narazit snadno. Proto je v budoucnu asi nejvhodnějším řešením využití kontrolních skupin, z nichž jedna bude reprezentovat obecnou populaci a druhá populaci specifickou. Podobné uspořádání výzkumu patrně bude mít potenciál přinést zajímavé výsledky.

5 Závěr

Předkládaná diplomová práce se věnovala otázce sociologického zkoumání týrání zvířat, konkrétně specifickým problémům, které tento typ výzkumu provázejí. V rámci práce byly tyto základní problémy identifikovány (problém definice, problém výběrového souboru, problém metody sběru dat a výzkumného nástroje) a bylo navrženo jejich řešení, kterým se v oboru zdají být specializované škály. Dále byl vytvořen nový výzkumný nástroj, který se inspiroval v již existujících škálách, ale byl konstruován s ohledem na uplatnění v českém prostředí. Za pomoci kognitivních rozhovorů pak proběhl pokus o jeho validizaci. Výzkumné cíle práce, tedy identifikace problémů, které jsou se sociologickým výzkumem týrání zvířat spjaty a které je třeba v rámci dalšího rozvíjení tohoto tématu odstranit, navržení možnosti jejich řešení a pokus o vytvoření nového výzkumného nástroje pro sociologické zkoumání týrání zvířat, který by umožňoval důkladné studium tohoto fenoménu v českém prostředí, tak byly naplněny.

V rámci jednotlivých výzkumných otázek bylo zjištěno následující:

Se sociologickým zkoumáním týrání zvířat souvisí tři hlavní problémy, na jejichž odstranění je třeba pracovat. Prvním problémem je nedostatečnost definice, která by jednotlivé studie sjednocovala a ohraničovala. Přestože je patrně nemožné dojít v této věci bezvýhradného konsensu, je nutné důsledně dbát na to, aby byl pojem výzkumu vždy pečlivě a důkladně definován. Druhým problémem pak je otázka výběrového souboru. Některé doposud provedené studie se opíraly o značně problematický výběrový soubor, na základě kterého nebylo možné činit zobecňování a nebyl přínosný pro zkoumání této problematiky u celé populace. Řešením tohoto problému by mohlo být uplatnění kontrolních skupin a porovnávání dat získaných na kontrastních výběrových souborech (na výběru z populace specifické, například z vězňů, a na výběru z populace celé). Uplatnění škál je v takovém případě příhodné, jelikož umožňují například srovnávání dosažených skóre. Třetím problémem pak je metoda sběru dat a výzkumný nástroj. Téma týrání zvířat silně podléhá sociální desirabilitě a je pro respondenty obecně velmi citlivé až problematické. Je proto nutné přizpůsobit těmto skutečnostem užívaný výzkumný nástroj. I s ohledem na tento problém škály působí jako nejvhodnější způsob řešení. Svědčí o tom také jejich časté uplatnění v zahraničních výzkumech, ve kterých dokáží poskytnout zajímavá data. Z těchto důvodů tedy byla v rámci tohoto výzkumu konstruována nová škála zaměřující se na problematiku týrání

zvířat určená pro použití v českém jazykovém a kulturním prostředí. Tato nová škála byla pojata mírně obecněji, než některé zahraniční škály, jelikož si klade za cíl nezjišťovat prostou skutečnost, zda respondent má zkušenosti s týráním zvířat, případně s jakým druhem týrání, ale zasadit tato zjištění do širšího kontextu respondentova vztahu ke zvířatům a jeho zkušeností s nimi. Právě proto konstrukce zcela nového nástroje představuje přínos – nejen, že v českém prostředí ještě neproběhl pokus o konstrukci nového výzkumného nástroje zaměřeného na sociologický výzkum týrání zvířat, ale tento nový nástroj se navíc zaměřuje na širší souvislosti důležité pro důkladné prozkoumání tohoto fenoménu.

Hlavní analytický důraz byl v této práci kladen na validizaci nově vytvořeného výzkumného nástroje, která byla provedena prostřednictvím kognitivních rozhovorů. Ty odhalily především významové nepřesnosti, z nichž nejzávažnější asi představuje nejasné porozumění pojmům „úmyslné ublížení zvířeti“ a „týrání zvířete“. Přestože v určité fázi rozhovoru respondenti tyto dva termíny slučovali, ukázalo se, že jim rozumí odlišně. Do budoucna je tedy nutná precizní distinkce těchto pojmů. Jako celek se nově zkonstruovaný výzkumný nástroj ukázal jako poměrně kvalitní, respondenti s jeho vyplněním neměli žádné zásadní problémy a málokdy se při jeho vyplňování dopouštěli omylů.

Přesto však zatím není tento nástroj zcela připraven k použití v kvantitativním šetření. Nejen, že vyžaduje provedení několika úprav (rozšíření nabídky možností, úprava použitých pojmů, jasné vymezení ústředních termínů), ale musí také projít dalším testováním reliability.

Po uskutečnění těchto kroků by mohl představovat první českou škálu zaměřenou na postoje ke zvířatům a na zkušenosti s jejich týráním. Jeho použití při kvantitativním šetření by mohlo otevřít dveře zpracování zajímavých dat, která by, díky zohlednění formulací zahraničních škál při konstrukci tohoto nového nástroje, mohla být vhodná i pro účely mezinárodního srovnání.

Summary

The aim of this diploma thesis was to identify issues related to the sociological research of animal abuse and suggest possible solutions. Three basic issues have been identified: the problem of unclear definition of the central term, the problem of sampling and the problem of the data collection method and the research tools used. The main focus was on the last two mentioned problems.

The use of scales was evaluated as the most appropriate approach to solving these problems, and a new research tool was constructed on the basis of this finding. This tool has been conceived more generally than previously developed research tools, in order to try to reveal several factors influencing the issue of animal abuse. Subsequently, an attempt was made to validate the newly created research tool, using cognitive interviews.

These interviews revealed some inaccuracies and ambiguities, partly methodological, but mainly semantic and linguistic. These limit the research tool in its present form and therefore need to be eliminated before the tool is used in quantitative research. The most important issue to solve will be a precise distinction between "animal cruelty" and "deliberate harm to an animal," among which respondents found a fundamental difference, although at first glance it may seem that they are different denominations of the same thing. Otherwise, the new research tool proved to be useful, respondents found it easy to understand and administer.

However, this newly constructed research tool must undergo further modifications before it becomes fully applicable in the context of a larger quantitative survey. Further methodological and semantic adjustments must be made and the tool's reliability must also be verified. Following these steps, the proposed research tool could be a useful basis for research on the issue of animal abuse in the Czech Republic and could be beneficial for the analysis of the tendencies towards violent behavior.

Použitá literatura a zdroje

ALLEYNE, Emma, Laura TILSTON, Charlotte PARFITT, Roxanne BUTCHER. 2015. „Adult-perpetrated Animal Abuse: Development of a Proclivity Scale.“ *Psychology, Crime, & Law*. [online] v tisku [cit. 10. 12. 2016] Dostupné z:

<[https://kar.kent.ac.uk/48700/1/Alleyne%20et%20al.%20\(in%20press\).pdf](https://kar.kent.ac.uk/48700/1/Alleyne%20et%20al.%20(in%20press).pdf)> ISSN 1477-2744

ARLUKE, Arnold, Eric MADFIS. 2014. „Animal Abuse as a Warning Sign of School Massacres: A Critique and Refinement.“ *Homicide Studies* [online] 18 (1): 7 – 22 [cit. 27. 1. 2017] Dostupné z: <<http://hsx.sagepub.com/content/18/1/7>> ISSN 1088-7679

ASCIONE, Frank R. 1998. „Battered Women’s Reports of Their Partners’ and Their Children’s Cruelty to Animals.“ *Journal of Emotional Abuse* [online] 1 (1): 119 – 133 [cit. 1. 2. 2017] Dostupné z: <<http://vawnet.org/sites/default/files/assets/files/2016-09/BWPetCruelty.pdf>> ISSN 1092-6798

ASCIONE, Frank R., Claudia V. WEBER a David S. WOOD. 1997. „Final Report on the Project Entitled: Animal Welfare and Domestic Violence.“ [online] Originally submitted to The Geraldine R. Dodge Foundation, April 25, 1997. [cit. 1. 2. 2017] Dostupné z: <<http://vawnet.org/sites/default/files/assets/files/2016-09/AnimalWelfareDV.pdf>> ISBN nepřirazeno

BAKER, Lawrence W. 2015. *Animal Rights and Welfare: A Documentary and Reference Guide* [online] Santa Barbara, CA: ABC-CLIO. [cit. 17. 2. 2017] Dostupné z: <<https://books.google.cz/books?id=bpK5BwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>> ISBN 9781610699432

BALDRY, Anna C. 2004. „The Development of the P.E.T. Scale for the Measurement of Physical and Emotional Tormenting Against Animals in Adolescents.“ *Society & Animals* [online] 12 (1): 1 – 17 [cit. 27. 1. 2017] Dostupné z: <<https://www.animalsandsociety.org/wp-content/uploads/2015/03/P-E-T-Scale.pdf>> ISSN 1568-5306

BARAD, Judith. 1988. „Aquinas' Inconsistency on the Nature and the Treatment of Animals.“ *Between the Species* [online] 4 (2): 102 – 111 [cit. 27. 9. 2016] Dostupné z: <<http://digitalcommons.calpoly.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1692&context=bts>> ISSN 1945-8487

BEATON, Dorcas E., Claire COMBARDIER, Francis GUILLEMIN, Marcos Bosi FERRAZ. 2000. „Guidelines for the Process of Cross-Cultural Adaptation of Self-Report Measures.“ [online] *SPINE* 25 (24): 3186 - 3191 [cit. 29. 12. 2016] Dostupné z: <<http://staff2.ui.ac.id/upload/andisk/material/guidelinesfortheprocessofcrossculturaladaptation.pdf>> ISSN 1528-1159

BEATTY, Paul C., Gordon B. WILLIS. 2007. „Research Synthesis: The Practice of Cognitive Interviewing.“ *Public Opinion Quarterly* [online] 71 (2): 287 – 311 [cit. 8. 12. 2016] Dostupné z: <<https://poq.oxfordjournals.org/content/71/2/287.full.pdf+html>> ISSN 1537-5331

BEATTY, Paul, Susan SCHECHTER, Karen WHITAKER. 1997. „Variation in Cognitive Interviewer Behavior - Extent and Consequences.“ [online] Proceedings of the Section on Survey Research Methods. Washington, D. C.: American Statistical Association: 1064 – 1068 [cit. 5. 1. 2017] Dostupné z: <http://ww2.amstat.org/sections/SRMS/Proceedings/papers/1997_183.pdf> ISSN nepřirazeno

BEIRNE, Piers. 2004. „From Animal Abuse to Interhuman Violence? A Critical Review of the Progression Thesis.“ *Society & Animals* [online] 12 (1): 39 – 65 [cit. 2. 2. 2017] Dostupné z: <<http://digitalcommons.usm.maine.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=criminology>> ISSN 1568-5306

BLAIR, Johnny, Frederick CONRAD, Allison CASTELLANO ACKERMANN, Greg CLAXTON. 2006. „The Effect of Sample Size on Cognitive Interview Findings.“ [online] Proceedings of the Section on Survey Research Methods. Washington, D. C.: American Statistical Association: 1 – 6 [cit. 3. 1. 2017] Dostupné z: <http://www.abtassoc.us/presentations/AAPOR06_Sample_Size_Cognitive_Interviews.pdf> ISSN nepřirazeno

BLAIR, Johnny, Frederick G. CONRAD. 2011. „Sample Size for Cognitive Interview Pretesting.“ [online] *The Public Opinion Quarterly* 75 (4): 636 – 658 [cit. 5. 1. 2017] Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/41288411>> ISSN 1537-5331

BOAT, Barbara W., Erica PEARL, Jaclyn E. BARNES, Linda RICHEY, Denise CROUCH, Drew BARZMAN, Frank W. Putnam. 2011. „Childhood Cruelty to Animals: Psychiatric and Demographic Correlates.“ *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma* [online] 20 (7): 812 – 819 [cit. 6. 3. 2017] Dostupné z: <[http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,u](http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,url&db=sxi&AN=66696384&lang=cs&site=ehost-live) id,url&db=sxi&AN=66696384&lang=cs&site=ehost-live> ISSN 1545-083X

BOAT, Barbara. 1998. *Boat Inventory on Animal-Related Experiences*. [online] [cit. 8. 12. 2016] Dostupné z: <<http://coloradolinkproject.com/wp-content/uploads/2013/05/Boat-Inventory.pdf>>

BOAT, Barbara. 2008. *The Childhood Trust Survey on Animal Related Experiences*. [online] [cit. 8. 12. 2016] Dostupné z: <<http://www.odvn.org/training/Documents/form-ctsare-pet-survey.pdf>>

BOS, Abraham P. 2010. „Aristotle on the Differences Between Plants, Animals, and Human Being and on the Elements as Instruments of the Soul (De Anima 2.4.415b18).“ *The Review of Metaphysics* [online] 63 (4): 821 – 841 [cit. 26. 9. 2016] Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/25681173>> ISSN 0034-6632

BOYATZIS, Richard E. 1998. *Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development*. [online] London: SAGE. [cit. 9. 1. 2017] Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=_rfCIWRhIKAC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false> ISBN 9780761909613

Code of Ethics and Policies and Procedures of the ASA Committee on Professional Ethics. 1999. [online] Washington, DC: American Sociological Association [cit. 19. 4. 2017] Dostupné z: <http://www.asanet.org/sites/default/files/code_of_ethics.pdf> ISBN nepřiděleno

COHEN, Jacob. 2013. *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. [online] London: Routledge. [cit. 3. 2. 2017] Dostupné z: <http://books.google.co.in/books?id=cIJH0IR33bgC&dq=Statistical+power+analysis+for+the+behavioral+sciences&hl=cs&source=gbp_navlinks_s> ISBN 1134742770

COLLINS, Debbie. 2003. „Pretesting Survey Instruments: An Overview of Cognitive Methods.“ *Quality of Life Research* [online] 12 (3): 229 - 238 [cit. 28. 12. 2016] Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/4038871>> ISSN 1573-2649

CONRAD, Frederick G., Johnny BLAIR. 2009. „Sources of Error in Cognitive Interviews.“ [online] *The Public Opinion Quarterly* 73 (1): 32 – 55 [cit. 2. 12. 2016] Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/25548061>> ISSN 1537-5331

COTTINGHAM, John. 1978. „'Brute to the Brutes?': Descartes' Treatment of Animals.“ *Philosophy* [online] 53 (206): 551 – 559 [cit. 27. 9. 2016] Dostupné z: <<http://people.whitman.edu/~herbrawt/classes/339/Descartes.pdf>> ISSN 1469-817X

DADDS, Mark R., Clare WHITING, David J. HAWES. 2006. „Associations Among Cruelty to Animals, Family Conflict, and Psychopathic Traits in Childhood.“ *Journal of Interpersonal Violence* [online] 21 (3): 411 – 429 [cit. 5. 3. 2017] Dostupné z: <http://www.researchgate.net/publication/7329428_Associations_among_cruelty_to_animals_family_conflict_and_psychopathic_traits_in_childhood> ISSN 1552-6518

DADDS, Mark R., Clare WHITING, Paul BUNN, Jennifer A. FRASER, Juliana H. CHARLSON, Andrew PINOLA-MERLO. 2004. „Measurement of Cruelty in Children: The Cruelty to Animals Inventory.“ *Journal of Abnormal Child Psychology* [online] 32 (3): 321 – 334 [cit. 10. 12. 2016] Dostupné z:

<<http://www.necha.org/resources/cruelty%20paper.Inventory.pdf>> ISSN 1573-2835

DEGUE, Sarah, David DiLILLO. 2009. „Is Animal Cruelty a "Red Flag" for Family Violence?: Investigating Co-Occurring Violence Toward Children, Partners, and Pets.“ *Journal of Interpersonal Violence* [online] 24 (6): 1036 – 1056 [cit. 29. 1. 2017]

Dostupné z: <<http://jiv.sagepub.com/content/24/6/1036>> ISSN 1552-6518

DOUGLAS, Susan P., C. Samuel CRAIG. 2007. „Collaborative and Iterative Translation: An Alternative Approach to Back Translation.“ [online] *Journal of International Marketing* 15 (1): 33 – 43 [cit. 6. 1. 2017] Dostupné z: <

<http://www.jstor.org/stable/25049073>> ISSN 1069-031X

FEBRES, Jeniimarie, et al. 2012. „Adulthood Animal Abuse among Women Court- Referred to Batterer Intervention Programs.“ *Journal of Interpersonal Violence* [online] 27 (15): 3115 – 3126 [cit. 3. 2. 2017] Dostupné z:

<<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3454863/pdf/nihms385614.pdf>> ISSN 1552-6518 Retrieved from authors' manuscript.

FELTHOUS, Alan R. 1980. „Aggression against Cats, Dogs, and People.“ *Child Psychiatry and Human Development* [online] 10 (3): 169 – 177 [30. 1. 2017] Dostupné z: <<http://link.springer.com/article/10.1007/BF01433629#page-1>> ISSN 1573-3327

FEREDAY, Jennifer, Eimear MUIR-COCHRANE. 2006. „Demonstrating Rigor Using Thematic Analysis: A Hybrid Approach of Inductive and Deductive Coding and Theme Development.“ [online] *International Journal of Qualitative Methods* 5 (1): 80 – 92 [cit. 2. 1. 2017] Dostupné z:

<<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=ed64eba1-1d58-4154-8e39-6a33f567ccee%40sessionmgr2>> ISSN 1609-4069

FLYNN, Clifton P. 2000. „Why Family Professionals Can No Longer Ignore Violence Toward Animals.“ *Family Relations* [online] 49 (1): 87 – 95 [22. 1. 2017] Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/585705>> ISSN 0197-6664

FRENCH, William. 2005. „Francis of Assisi.“ Pp. 670 – 672 in Bron TAYLOR (ed.). *Encyclopedia of Religion and Nature*. [online] London & New York: Continuum. [cit. 8. 3. 2017] Dostupné z: <<http://www.religionandnature.com/ern/sample/French--FrancisOfAsissi.pdf>> ISBN 9781843711384

FUJII, Lee Ann. 2012. „Research Ethics 101: Dilemmas and Responsibilities.“ [online] *PS: Political Science and Politics* 45 (4): 717 – 723 [cit. 15. 2. 2017] Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/41691414>> ISSN 1537-593

GERREK, Monica L. 2004. „Hume and Our Treatment of Animals.“ [online] *Essay in Philosophy* 5 (2): článek 13 [cit. 28. 2. 2017] Dostupné z: <<http://commons.pacificu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1151&context=eip>> ISSN 1526-0569

GIRAUD, Raymond. 1985. „Rousseau and Voltaire: The Enlightenment and Animal Rights.“ [online] *Between the Species* 1 (1): 4 – 24 [cit. 1. 3. 2017] Dostupné z: <<http://digitalcommons.calpoly.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1392&context=bts>> ISSN 1945-8487

GUYMER, Elise C., David MELLOR, Ernest S. L. LUK, Vicky PEARSE. 2001. „The Development of a Screening Questionnaire for Childhood Cruelty to Animals.“ *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines* [online] 42 (8): 1057 – 1063 [cit. 12. 12. 2016] Dostupné z: <<http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=4fb5a79b-e73b-4b4d-9bda-8eefd28c43d0%40sessionmgr4007&hid=4209>> ISSN 1469-7610

HENDL, Jan. 2006. *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál. ISBN 8073671239

HENRY, Bill C. 2004. „The Relationship between Animal Cruelty, Delinquency, and Attitudes toward the Treatment of Animals.“ *Society & Animals* [online] 12 (3): 185 – 207 [cit. 1. 3. 2017] Dostupné z: <<https://www.animalsandsociety.org/wp-content/uploads/2015/11/henry.pdf>> ISSN 1568-5306

HENRY, Bill C., Cheryl E. SANDERS. 2007. „Bullying and Animal Abuse: Is There a Connection?“ *Society & Animals* [online] 15 (2): 107 – 126 [cit. 1. 3. 2017] Dostupné z: <<https://www.animalsandsociety.org/wp-content/uploads/2016/04/henry.pdf>> ISSN 1568-5306

HENSLEY, Christopher, Suzanne E. TALLICHET, Erik L. DUTKIEWICZ. 2009. „Recurrent Childhood Animal Cruelty: Is There a Relationship to Adult Recurrent Interpersonal Violence?“ *Criminal Justice Review* [online] 34 (2): 248 – 257 [cit. 1. 2. 2017] Dostupné z: <<http://cjr.sagepub.com/content/34/2/248>> ISSN 1556-3839

HENSLEY, Christopher, Suzanne E. TALLICHET, Erik L. DUTKIEWICZ. 2010. „Childhood Bestiality: A Potential Precursor to Adult Interpersonal Violence.“ *Journal of Interpersonal Violence* [online] 25 (3): 557 – 567 [cit. 1. 2. 2017] Dostupné z: <<http://jiv.sagepub.com/content/25/3/557>> ISSN 1552-6518

HENSLEY, Christopher, Suzanne E. TALLICHET, Erik L. DUTKIEWICZ. 2011. „Examining Demographic and Situational Factors on Animal Cruelty Motivations.“ *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* [online] 55 (3): 492 – 502 [cit. 25. 2. 2017] Dostupné z: <<http://ijo.sagepub.com/content/55/3/492>> ISSN 1552-6933

HENSLEY, Christopher, Suzanne E. TALLICHET. 2008. „The Effect of Inmates' Self-Reported Childhood and Adolescent Animal Cruelty Motivations on the Number of Convictions for Adult Violent Interpersonal Crimes.“ *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* [online] 52 (2): 175 – 184 [cit. 27. 2. 2017] Dostupné z: <<http://ijo.sagepub.com/content/52/2/175>> ISSN 1552-6933

HENSLEY, Christopher, Suzanne E. TALLICHET. 2009. „Childhood and Adolescent Animal Cruelty Methods and Their Possible Link to Adult Violent Crimes.“ *Journal of Interpersonal Violence* [online] 24 (1): 147 – 158 [cit. 1. 2. 2017] Dostupné z: <<http://jiv.sagepub.com/content/24/1/147>> ISSN 1552-6518

HESS, Ursula, Pascal THIBAUT. 2009. „Darwin and Emotion Expression.“ [online] *American Psychologist* 64 (2): 120 – 128 [cit. 8. 3. 2017] Dostupné z: <<http://www.ursulakhess.de/resources/HT09.pdf>> ISSN 1935-990X

HOLTGRAVES, Thomas. 2004. „Social Desirability and Self-Reports: Testing Models of Socially Desirable Responding.“ *Personality and Social Psychology Bulletin* [online] 30 (2): 161 – 172 [cit. 22. 1. 2017] Dostupné z: <http://www.researchgate.net/profile/Thomas_Holtgraves/publication/8669989_Social_desirability_and_selfreports_testing_models_of_socially_desirable_responding/links/09e41500965144c7c6000000> ISSN 1552- 7433

KORSGAARD, Christine. 2004. „Fellow Creatures: Kantian Ethics and Our Duties to Animals. [online] *Tanner Lectures on Human Values* 24: 77 – 110 [cit. 6. 3. 2017] Dostupné z: <https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/3198692/korsgaard_FellowCreatures.pdf?sequence=2> ISSN nepřirazeno

LEARY, Mark R., Robin M. KOWALSKI, Laura SMITH a Stephen PHILIPS. 2003. „Teasing, Rejection, and Violence: Case Studies of the School Shootings.“ *Aggressive Behavior* [online] 29 (3): 202 – 214 [1. 3. 2017] Dostupné z: <http://www15.uta.fi/arkisto/aktk/projects/sta/Leary_Kowalski_Smith_Phillips_2003_Teasing-Rejection-and-Violence.pdf> ISSN 1098-2337

MARSHALL, Peter. 2015. *Nature's Web- Rethinking Our Place on Earth.* [online] London: Routledge. [cit. 26. 9. 2016] Dostupné z: <<https://books.google.cz/books?id=ZGumBgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>> ISBN 1317463978

McEWEN, Fiona S., Terrie E. MOFFITT, Louise ARSENEAULT. 2014. „Is Childhood cruelty to Animals a Marker for Physical Maltreatment in a Prospective Cohort Study of Children?“ *Child Abuse & Neglect* [online] 38 (3): 533 – 543 [6. 3. 2017] Dostupné z: <http://ac.els-cdn.com.ezproxy.is.cuni.cz/S0145213413003219/1-s2.0-S0145213413003219-main.pdf?_tid=eccf6a92-65fa-11e4-9d79-00000aacb35d&acdnat=1415309091_4d5585d68ed0e862466c2f8709ea972d> ISSN 0145-2134

MERZ-PEREZ, Linda, Kathleen M. HEIDE, Ira J. SILVERMAN. 2001. „Childhood Cruelty to Animals and Subsequent Violence Against Humans.“ *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* [online] 45 (5): 556 - 573. [29. 1. 2017] Dostupné z: <<http://ijo.sagepub.com/content/45/5/556>> ISSN 0306-624X

MOHORKO, Anja, Valentina HLEBEC. 2014. „Effect of a First-time Interviewer on Cognitive Interview Quality.“ [online] *Quality & Quantity* 49 (5): 1897 – 1918 [cit. 2. 1. 2017] Dostupné z: <<http://link.springer.com/article/10.1007/s11135-014-0081-0>> ISSN 1573-7845

NEYELOFF, Jeruza L., Sandra C. FUCHS, Leila B. MOREIRA. 2012. „Meta-analyses and Forest plots using a microsoft excel spreadsheet: step-by-step guide focusing on descriptive data analysis.“ *BMC Research Notes* [online] 5 (52) [cit. 20. 1. 2017] Dostupné z: <<http://www.biomedcentral.com/1756-0500/5/52>> ISSN 1756-0500

PADILLA, José-Luis, Isabel BENÍTEZ. 2014. „Validity Evidence Based on Response Processes.“ [online] *Psicothema* 26 (1): 136 – 144 [cit. 7. 1. 2017] Dostupné z: <<http://www.unioviado.es/reunido/index.php/PST/article/viewFile/10228/9860>> ISSN 0214-9915

PAGANI, Camilla, Francesco ROBUSTELLI, Frank R. ASCIONE. 2007. „Italian Youths‘ Attitudes toward, and Concern for, Animals.“ *Anthrozoös* 20 (3): 275 – 293. ISSN 1753-0377

PAGANI, Camilla, Francesco ROBUSTELLI, Frank R. ASCIONE. 2010.

„Investigating Animal Abuse: Some Theoretical and Methodological Issues.“

Anthrozoös 23 (3): 259 – 276. ISSN 1753-0377

PATTERSON-KANE, Emily G., Heather PIPER. 2009. „Animal Abuse as a Sentinel for Human Violence: A Critique.“ *Journal of Social Issues* [online] 65 (3): 589 – 614 [cit. 17. 11. 2016] Dostupné z:

<<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=ca4e06c3-f953-4f51-843c-19c316ea8025%40sessionmgr113&hid=118>> ISSN 1540-4560

PRESSER, Stanley, Johnny BLAIR. 1994. „Survey Pretesting: Do Different Methods Produce Different Results?“ [online] *Sociological Methodology* 24: 73 – 104 [cit. 2. 12. 2016] Dostupné z: < <http://www.jstor.org/stable/270979> > ISSN 1467-9531

PRESSER, Stanley, Mick. P. COUPER, Judith T. LESSLER, Elizabeth MARTIN, Jean MARTIN, Jennifer M. ROTHGEB, Eleanor SINGER. 2004. „Methods for Testing and Evaluating Survey Questions.“ [online] *The Public Opinion Quarterly* 68 (1): 109 – 130 [cit. 2. 12. 2016] Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/3521540>> ISSN 1537-5331

PROCTOR, Helen. 2012. „Animal Sentience: Where Are We and Where Are We Heading?“ [online] *Animals* 2 (4): 628 – 639 [cit. 8. 3. 2017] Dostupné z: <<http://www.mdpi.com/2076-2615/2/4/628/pdf>> ISSN 2076-2615

PURYEAR, Stephen. 2017. „Shopenhauer on the Rights of Animals.“ [online] *European Journal of Philosophy* 24 (4): 1 – 26 [cit. 8. 3. 2017] Dostupné z: <<https://philpapers.org/archive/PURSOT.pdf>> ISSN 1468-0378

Q-Notes User Guide. 2015. [online] Atlanta, GA: Centers for Disease Control and Prevention. [cit. 24. 3. 2017] Dostupné z:

<https://www.cdc.gov/qnotes/Help/QNotes_user_guide.pdf> ISBN nepřiděleno

ROTHGEB, Jennifer, Gordon WILLIS, Barbara FORSYTH. 2007. „Questionnaire Pretesting Methods: Do Different Techniques and Different Organizations Produce Similar Results?“ [online] *Bulletin de Méthodologie Sociologique* 96: 5 - 31 [cit. 5. 1. 2017] Dostupné z: <<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/075910630709600103>> ISSN 2070-2779

RYAN, Katherine, Nora GANNON-SLATER, Michael J. CULBERTSON. 2012. „Improving Survey Methods With Cognitive Interviews in Small- and Medium-Scale Evaluations.“ *American Journal of Evaluation* [online] 33 (3): 414 - 430 [cit. 28. 12. 2016] Dostupné z: <<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1098214012441499>> ISSN 1557-0878

SANDERS, Cheryl E., Bill C. HENRY, Christine N. GIULIANI, Lisa N. DIMMER. 2013. „Bullies, Victims, and Animal Abusers: Do They Exhibit Similar Behavioral Difficulties?“ *Society & Animals* [online] 21 (3): 225 – 239 [cit. 6. 3. 2017] Dostupné z: <<https://www.animalsandsociety.org/wp-content/uploads/2016/05/sanders.pdf>> ISSN 1568-5306

TALLICHET, Suzanne E., Christopher HENSLEY. 2009. „The Social and Emotional Context of Childhood and Adolescent Animal Cruelty: Is There a Link to Adult Interpersonal Crimes?“ *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* [online] 53 (5): 596 – 606 [cit. 30. 12. 2016] Dostupné z: <<http://ijo.sagepub.com/content/53/5/596>> ISSN 1552-6933

TEDESCHI, Philip. 2015. „Methods for Forensic Animal Maltreatment Evaluations.“ Pp. 309 – 331 in Lacey LEVITT, Gary PATRONEK, Thomas GRISSO (eds.). *Animal Maltreatment: Forensic Mental Health Issues and Evaluations*. [online] Oxford: Oxford University Press. [cit. 4. 1. 2017] Dostupné z: <http://hs.sbcounty.gov/CN/Presentations%20%20Handouts%202016/B-6%20Methods%20for%20Maltreatment%20Investigations%20Tedeschi%202015.pdf?Mobile=1&Source=%2FCN%2F_layouts%2Fmobile%2Fview.aspx%3FList%3Dc2eef036%252D80cb%252D440c%252D84b6%252D6d6940b8078e%26View%3D99f166eb%252D3e0e%252D4a12%252D9798%252D5f54efdc5304%26CurrentPage%3D1> ISBN 9780199360901

THOMPSON, Kelly L., Eleonora GULLONE. 2003. „The Children’s Treatment of Animals Questionnaire (CTAQ): A Psychometric Investigation.“ *Society & Animals* [online] 11 (1): 1- 15 [cit. 9. 12. 2016] Dostupné z: <<https://www.animalsandsociety.org/wp-content/uploads/2015/11/thompson.pdf>> ISSN 1568-5306

TIPLADY, Catherine M., D. B. WALSH, C. J. C. PHILLIPS. 2012. „Intimate Partner Violence and Companion Animal Welfare.“ *Australian Veterinary Journal* [online] 90 (1 – 2): 48 – 53 [cit. 2. 3. 2017] Dostupné z: <<http://www.forensicvet.com/media/uploads/AVJ%20article%20Tiplady,%20Walsh%20and%20Phillips%20Jan%202012.pdf>> ISSN 1751-0813

TIPLADY, Catherine. 2013. *Animal Abuse: Helping Animals and People*. [online] Oxford: CABI. [cit. 29. 12. 2016] Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=8eDP4tBUmWMC&hl=cs&source=gbs_navlinks_s> ISBN 1845939832

TOURANGEAU, Roger. 1984. „Cognitive Sciences and Survey Methods.“ Pp. 73 – 100 in Thomas B. JABINE, Miron L. STRAF, Judith M. TANUR, Roger TOURANGEAU (eds.). *Cognitive Aspects of Survey Methodology: Building a Bridge Between Disciplines*. [online] Washington, D. C.: National Academy Press. [cit. 28. 12. 2016] Dostupné z: <<https://www.nap.edu/read/930/chapter/1>> ISBN nepřiráženo

VAUGHN, Michael G., Qiang FU, Matt DELISI, Kevin M. BEAVER, Brian E. PERRON, Katie TERRELL, Matthew O. HOWARD. 2009. „Correlates of cruelty to animals in the United States: Results from the National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions.“ *Journal of Psychiatric Research* [online] 43 (15): 1213 – 1218 [cit. 6. 3. 2017] Dostupné z: <http://ac.els-cdn.com.ezproxy.is.cuni.cz/S0022395609000909/1-s2.0-S0022395609000909-main.pdf?_tid=0b655b8c-65fc-11e4-be1d-00000aacb35e&acdnat=1415309572_ebb43257c75c960638644ceadb18a75d> ISSN 0022-3956

VERLINDEN, Stephanie, Michel HERSEN, Jay THOMAS. 2000. „Risk Factors in School Shootings.“ *Clinical Psychology Review* [online] 20 (1): 3 – 56 [1. 3. 2017]

Dostupné z:

<http://www15.uta.fi/arkisto/aktk/projects/sta/Verlinden_Hersen_Thomas_2000_Risk-Factors-in-School-Shootings.pdf> ISSN 0272-7358

VOLANT Anne M., Judy A. JOHNSON, Eleonora GULLONE, Grahame J. COLEMAN. 2008. „The Relationship Between Domestic Violence and Animal Abuse: An Australian Study.“ *Journal of Interpersonal Violence* [online] 23 (9): 1277 – 1295

[cit. 31. 12. 2016] Dostupné z:

<<http://www.sagepub.com/bartol3e/study/articles/Volant.pdf>> ISSN 1552-6518

WILLIS, Gordon B. 2015. *Analysis of the Cognitive Interview in Questionnaire Design*. [online] New York, NY: Oxford University Press. [cit. 4. 12. 2016] Dostupné z:

<<https://www.researchgate.net/file.PostFileLoader.html?id=5631f4596307d977348b4567&assetKey=AS%3A289838910722048%401446114389706>> ISBN 9780199957750

WONG, Jessica, David MELLOR, Xioayan XU, Ben RICHARDSON. 2013. „Confirmatory Factor Analyses of the Children’s Attitudes and Behaviors Towards Animals Scale in Two Eastern Cultural Contexts.“ *Quality & Quantity* [online] 47 (1): 2569 – 2575 [cit. 8. 1. 2017] Dostupné z:

<<https://link.springer.com/article/10.1007/s11135-012-9672-9>> ISSN 1573-7845

Seznam příloh

Příloha č. 1: Výstupy metaanalýzy

Příloha č. 1.1: Tabulka vstupních dat v programu CMA

Příloha č. 1.2: Tabulka z-skórů a p-hodnot pro jednotlivé studie

Příloha č. 1.3: Effect size a intervaly spolehlivosti pro jednotlivé studie

Příloha č. 1.4: Forest plot zobrazující hodnoty efektů účinku a intervaly spolehlivosti pro jednotlivé studie

Příloha č. 1.5: Tabulka z-skórů a p-hodnot pro jednotlivé studie při rozdělení do podskupin aktivní „A“ a pasivní „P“

Příloha č. 1.6: Effect size a intervaly spolehlivosti pro jednotlivé studie při rozdělení do podskupin aktivní „A“ a pasivní „P“

Příloha č. 1.7: Forest plot zobrazující hodnoty efektů účinku a intervaly spolehlivosti pro jednotlivé studie při rozdělení do podskupin aktivní „A“ a pasivní „P“

Příloha č. 2: Přehled kategorií výroků zastoupených ve využitých škálách

Příloha č. 3: Zastoupení kategorií výroků v původních škálách a v nově vytvořené škále

Příloha č. 4: Porovnání skórů respondentů

Příloha č. 5: Grafické znázornění dosažených skórů

Příloha č. 6: Překlad PET škály

Příloha č. 6.1: PET Scale – Původní znění

Příloha č. 6.2: PET Scale – Překlad 1

Příloha č. 6.3: PET Scale – Překlad 2

Příloha č. 6.4: PET Scale – Diskuze nad překladem

Příloha č. 6.5: PET Scale – Finální znění přeložené škály

Příloha č. 7: Prezentované materiály

Příloha č. 7.1: Vzor informovaného souhlasu

Příloha č. 7.2: Sociodemografický dotazník

Příloha č. 7.3: Finální znění nově zkonstruované škály

Příloha č. 7.4: Finální znění škály PET

Příloha č. 8: Seznam průzkumných otázek

Přílohy

Příloha č. 1: Výstupy metaanalýzy

Příloha č. 1.1: Tabulka vstupních dat v programu CMA

	Study name	Subgroup within study	Events	Sample size	Event rate	Logit event rate	Std Err
1	Arluke, Madfis 2014	A	10	23	0,435	-0,262	0,421
2	Tallichet, Hensley 2009	A	112	261	0,429	-0,285	0,125
3	Tiplady, Walsh, Phillips 2012	P	20	26	0,769	1,204	0,465
4	DeGue, DiLillo 2009a	A	34	860	0,040	-3,190	0,175
5	DeGue, DiLillo 2009b	P	197	860	0,229	-1,214	0,081
6	Febres et al. 2012	A	7	87	0,080	-2,436	0,394
7	Dadds, Whiting, Hawes 2006	P	59	131	0,450	-0,199	0,176
8	Hensley, Tallichet, Dutkiewicz 2011	A	103	180	0,572	0,291	0,151
9	Volant et al. 2008a	P	4	102	0,039	-3,199	0,510
10	Volant et al. 2008b	P	67	102	0,657	0,649	0,209
11	Boat et al. 2011	A	60	1069	0,056	-2,822	0,133
12	Felthous 1980	A	18	346	0,052	-2,903	0,242
13	Merz-Perez, Heide 2001a	A	25	45	0,556	0,223	0,300
14	Merz-Perez, Heide 2001b	A	9	45	0,200	-1,386	0,373
15	Verlinden, Hersen, Thomas 2000	A	5	10	0,500	0,000	0,632
16	Leary et al. 2003	A	3	15	0,200	-1,386	0,645
17	Wright, Hensley 2003	A	75	354	0,212	-1,314	0,130
18	Ascione, Weber, Wood 1997a	P	10	60	0,167	-1,609	0,346
19	Ascione, Weber, Wood 1997b	P	53	101	0,525	0,099	0,199
20	Ascione 1998	P	16	38	0,421	-0,318	0,329
21	Flynn 2000	P	20	107	0,187	-1,470	0,248
22	Pagani, Robustelli, Ascione 2007	A	144	800	0,180	-1,516	0,092
23	Vaughn et al. 2009	A	728	43093	0,017	-4,064	0,037
24	Henry, Sanders 2007	A	55	185	0,297	-0,860	0,161
25	Sanders et al. 2013	A	76	250	0,304	-0,828	0,137
26	Henry 2004	A	30	169	0,178	-1,533	0,201

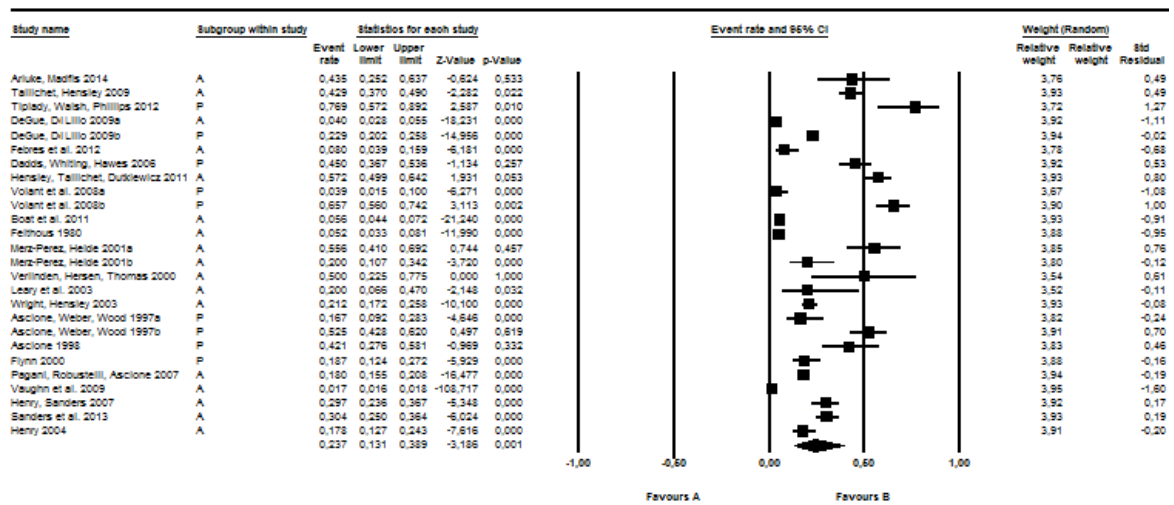
Příloha č. 1.2: Tabulka z-skórů a p-hodnot pro jednotlivé studie

Model	Study name	Subgroup within study	Statistics for each study				
			Event rate	Lower limit	Upper limit	Z-Value	p-Value
	Arluke, Madfis 2014	A	0,435	0,252	0,637	-0,624	0,533
	Tallichet, Hensley 2009	A	0,429	0,370	0,490	-2,282	0,022
	Tiplady, Walsh, Phillips 2012	P	0,769	0,572	0,892	2,587	0,010
	DeGue, DiLillo 2009a	A	0,040	0,028	0,055	-18,231	0,000
	DeGue, DiLillo 2009b	P	0,229	0,202	0,258	-14,956	0,000
	Febres et al. 2012	A	0,080	0,039	0,159	-6,181	0,000
	Dadds, Whiting, Hawes 2006	P	0,450	0,367	0,536	-1,134	0,257
	Hensley, Tallichet, Dutkiewicz 2011	A	0,572	0,499	0,642	1,931	0,053
	Volant et al. 2008a	P	0,039	0,015	0,100	-6,271	0,000
	Volant et al. 2008b	P	0,657	0,560	0,742	3,113	0,002
	Boat et al. 2011	A	0,056	0,044	0,072	-21,240	0,000
	Felthous 1980	A	0,052	0,033	0,081	-11,990	0,000
	Merz-Perez, Heide 2001a	A	0,556	0,410	0,692	0,744	0,457
	Merz-Perez, Heide 2001b	A	0,200	0,107	0,342	-3,720	0,000
	Verlinden, Hersen, Thomas 2000	A	0,500	0,225	0,775	0,000	1,000
	Leary et al. 2003	A	0,200	0,066	0,470	-2,148	0,032
	Wright, Hensley 2003	A	0,212	0,172	0,258	-10,100	0,000
	Ascione, Weber, Wood 1997a	P	0,167	0,092	0,283	-4,646	0,000
	Ascione, Weber, Wood 1997b	P	0,525	0,428	0,620	0,497	0,619
	Ascione 1998	P	0,421	0,276	0,581	-0,969	0,332
	Flynn 2000	P	0,187	0,124	0,272	-5,929	0,000
	Pagani, Robustelli, Ascione 2007	A	0,180	0,155	0,208	-16,477	0,000
	Vaughn et al. 2009	A	0,017	0,016	0,018	-108,717	0,000
	Henry, Sanders 2007	A	0,297	0,236	0,367	-5,348	0,000
	Sanders et al. 2013	A	0,304	0,250	0,364	-6,024	0,000
	Henry 2004	A	0,178	0,127	0,243	-7,616	0,000
Random			0,237	0,131	0,389	-3,186	0,001

Příloha č. 1.3: Effect size a intervaly spolehlivosti pro jednotlivé studie

Model	Effect size and 95% interval			
Model	Number Studies	Point estimate	Lower limit	Upper limit
Random	26	0,237	0,131	0,389

Příloha č. 1.4: Forest plot zobrazující hodnoty efektů účinku a intervaly spolehlivosti pro jednotlivé studie

Meta Analysis

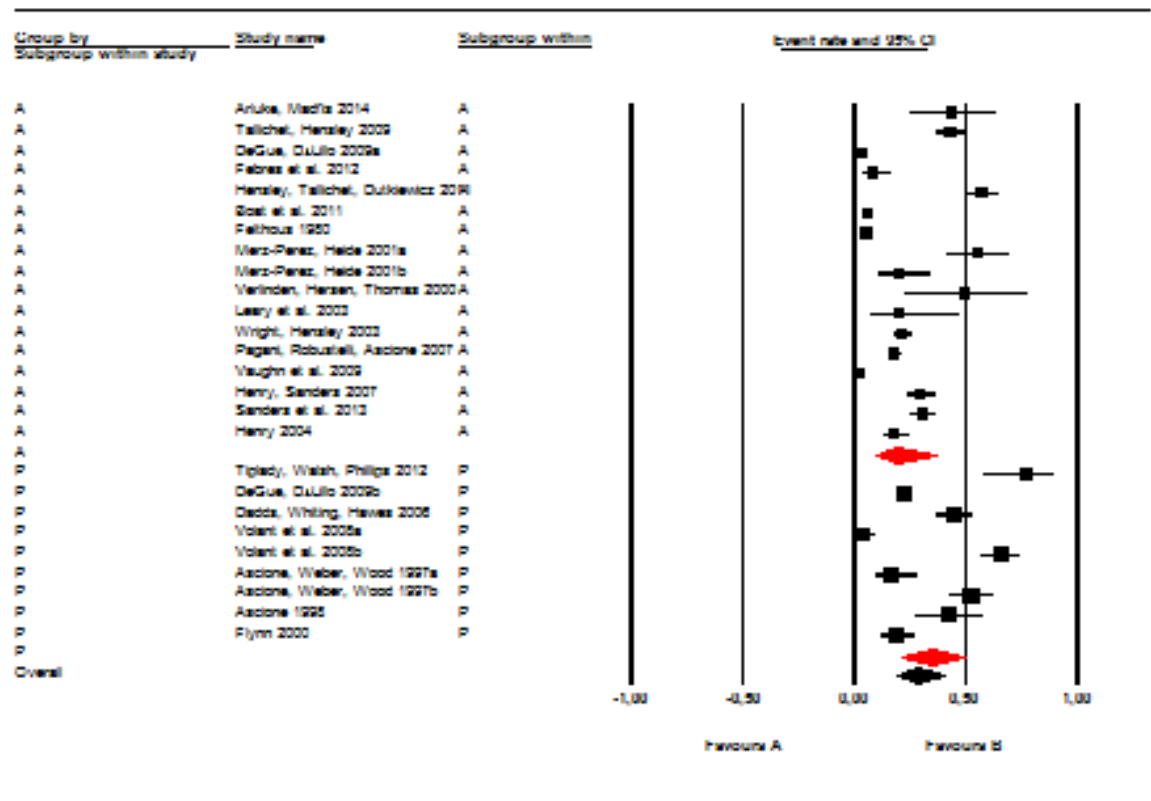
Příloha č. 1.5: Tabulka z-skórá a p-hodnot pro jednotlivé studie při rozdělení do podskupin aktivní „A“ a pasivní „P“

Model	Group by Subgroup	Study name	Subgroup within study	Statistics for each study				
				Event rate	Lower limit	Upper limit	Z-Value	p-Value
A	A	Arluke, Madfis 2014	A	0,435	0,252	0,637	-0,624	0,533
A	A	Tallichet, Hensley 2009	A	0,429	0,370	0,490	-2,282	0,022
A	A	DeGue, DiLillo 2009a	A	0,040	0,028	0,055	-18,231	0,000
A	A	Febres et al. 2012	A	0,080	0,039	0,159	-6,181	0,000
A	A	Hensley, Tallichet, Dutkiewicz 2011	A	0,572	0,499	0,642	1,931	0,053
A	A	Boat et al. 2011	A	0,056	0,044	0,072	-21,240	0,000
A	A	Felthous 1980	A	0,052	0,033	0,081	-11,990	0,000
A	A	Merz-Perez, Heide 2001a	A	0,556	0,410	0,692	0,744	0,457
A	A	Merz-Perez, Heide 2001b	A	0,200	0,107	0,342	-3,720	0,000
A	A	Verlinden, Hersen, Thomas 2000	A	0,500	0,225	0,775	0,000	1,000
A	A	Leary et al. 2003	A	0,200	0,066	0,470	-2,148	0,032
A	A	Wright, Hensley 2003	A	0,212	0,172	0,258	-10,100	0,000
A	A	Pagani, Robustelli, Ascione	A	0,180	0,155	0,208	-16,477	0,000
A	A	Vaughn et al. 2009	A	0,017	0,016	0,018	-108,717	0,000
A	A	Henry, Sanders 2007	A	0,297	0,236	0,367	-5,348	0,000
A	A	Sanders et al. 2013	A	0,304	0,250	0,364	-6,024	0,000
A	A	Henry 2004	A	0,178	0,127	0,243	-7,616	0,000
Random	A			0,192	0,088	0,367	-3,155	0,002
P	P	Tiplady, Walsh, Phillips 2012	P	0,769	0,572	0,892	2,587	0,010
P	P	DeGue, DiLillo 2009b	P	0,229	0,202	0,258	-14,956	0,000
P	P	Dadds, Whiting, Hawes 2006	P	0,450	0,367	0,536	-1,134	0,257
P	P	Volant et al. 2008a	P	0,039	0,015	0,100	-6,271	0,000
P	P	Volant et al. 2008b	P	0,657	0,560	0,742	3,113	0,002
P	P	Ascione, Weber, Wood 1997a	P	0,167	0,092	0,283	-4,646	0,000
P	P	Ascione, Weber, Wood 1997b	P	0,525	0,428	0,620	0,497	0,619
P	P	Ascione 1998	P	0,421	0,276	0,581	-0,969	0,332
P	P	Flynn 2000	P	0,187	0,124	0,272	-5,929	0,000
Random	P			0,344	0,218	0,497	-1,994	0,046
Random	Overall			0,287	0,193	0,403	-3,452	0,001

Příloha č. 1.6: Effect size a intervaly spolehlivosti pro jednotlivé studie při rozdělení do podskupin aktivní „A“ a pasivní „P“

Groups		Effect size and 95% interval		
Group	Number Studies	Point estimate	Lower limit	Upper limit
Mixed effects analysis				
A	17	0,192	0,088	0,367
P	9	0,344	0,218	0,497
Total between				
Overall	26	0,287	0,193	0,403

Příloha č. 1.7: Forest plot zobrazující hodnoty efektů účinku a intervaly spolehlivosti pro jednotlivé studie při rozdělení do podskupin aktivní „A“ a pasivní „P“

Meta Analysis

Příloha č. 2: Přehled kategorií výroků zastoupených ve využitých škálách

Kategorie	Počet výroků spadajících do kategorie	Procento zastoupení kategorie
násilí na zvířatech – zkušenosti	40	50,6 %
vztah ke zvířatům ²⁴	14	17,7 %
vlastnictví zvířat	10	12,7 %
násilí na zvířatech – postoje	7	8,9 %
ztráta zvířete	5	6,3 %
strach ze zvířat	3	3,8 %
Celkem	79	100 %

---

²⁴ Je třeba poznamenat, že zvláště v kategorii „vztah ke zvířatům“ je vyšší procentuální zastoupení způsobeno faktem, že totožné výroky spadající do této kategorie se objevily ve dvou škálách – BIARE a z ní vycházející CTSARE.

Příloha č. 3: Zastoupení kategorií výroků v původních škálách a v nově vytvořené škále

číslo výroku	kategorie	zdrojová škála / škály	zastoupení kategorie v nové škále	zastoupení kategorie ve zdrojových škálách
1	vlastnictví zvířat	PET, CABTA, BIARE, CTSARE	9,1 %	12,7 %
2	vztah ke zvířatům	BIARE, CTSARE	18,2 %	17,7 %
3	strach ze zvířete	CABTA, BIARE, CTSARE	9,1 %	3,8 %
4	vztah ke zvířatům	BIARE	18,2 %	17,7 %
5	násilí na zvířatech – postoje	CAI	9,1 %	8,9 %
6	násilí na zvířatech – zkušenosti	PET, BIARE, CTSARE	54,5 %	50,6 %
7	násilí na zvířatech – zkušenosti	BIARE	54,5 %	50,6 %
8	násilí na zvířatech – zkušenosti	PET, CABTA, CAI BIARE, CTSARE	54,5 %	50,6 %
9	násilí na zvířatech – zkušenosti	PET, CABTA, CAI BIARE, CTSARE	54,5 %	50,6 %
10	násilí na zvířatech – zkušenosti	PET, CABTA, CAI BIARE, CTSARE	54,5 %	50,6 %
11	násilí na zvířatech – zkušenosti	CAI	54,5 %	50,6 %

Příloha č. 4: Porovnání skóre respondentů

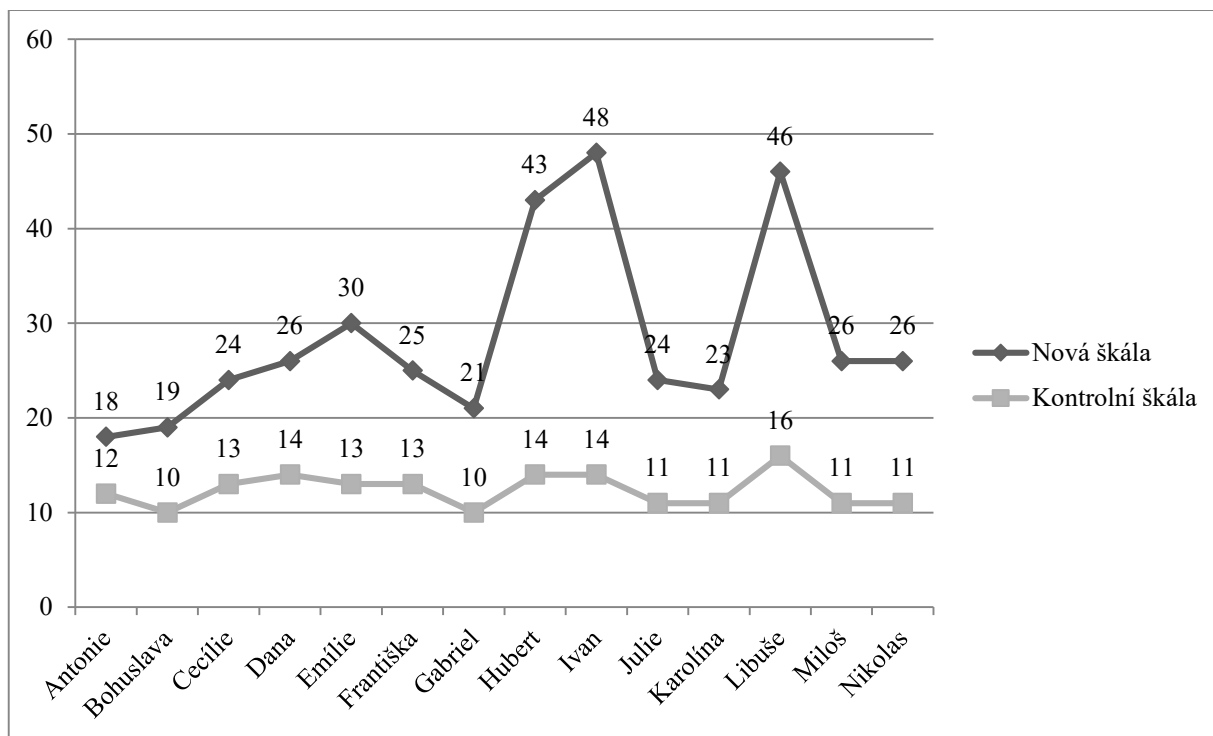
Jméno	Dosažený skóre u nově vytvořené škály²⁵	Dosažený skóre u kontrolní škály²⁶
Antonie	18	12
Bohuslava	19	10
Cecílie	24	13
Dana	26	14
Emílie	30	13
Františka	25	13
Gabriel	21	10
Hubert	43	14
Ivan	48	14
Julie	24	11
Karolína	23	11
Libuše	46	16
Miloš	26	11
Nikolas	26	11

---

²⁵ Minimální možný dosažený skóre = 16, maximální možný dosažený skóre = 88.

²⁶ Minimální možný dosažený skóre = 9, maximální možný dosažený skóre = 45.

Příloha č. 5: Grafické znázornění dosažených skóre²⁷

²⁷ Porovnávání skóre je problematické, protože pokus o validizaci nového výzkumného nástroje přinesl poznání, že je třeba výzkumný nástroj ještě dále upravovat a zdokonalovat. Porovnávat dosažené skóre v této fázi přípravy výzkumného nástroje je proto pouze orientačním krokem, který slouží jako podklad pro další úpravy nástroje.

Příloha č. 6: Překlad PET škály

Příloha č. 6.1: PET Scale – Původní znění

The P.E.T. Scale (Physical and Emotional Tormenting Against Animals)

Please read the following questions and check a box according to your own experience. Remember that there are no right or wrong answers; we are interest in what has happened to you or what you have seen; only you can tell us about it!

The questionnaire is completely anonymous so you can feel free to answer according to what has really happened without any fear of being identified.

- *Have you ever had any animals at home?*
  - Yes (which _____) No
- *Sometimes friends enjoy themselves by harming animals, have you ever seen a friend or a school mate hurting an animal in same way?*
  - Never Hardly ever Sometimes Often Very often²⁸
- *Have you ever bothered animals that you had at home or any other animal (if you did, please describe how _____)?*
- *Have you ever hurt them (by kicking them, pulling their tail, or hair)?*
- *Have you ever tormented them, for example by not letting them sleep, or by removing the food when eating?*
- *Have you ever been cruel to them, enjoying yourself by seeing the suffering?*
- *Have you ever hit them in some way either with your hands, or stick or with a belt?*
- *Sometimes adults also hurt animals, have you ever seen an adult hurting an animal?*
- *Have you ever seen your father hurting an animal?*
- *Have you ever seen your mother hurting an animal?*

Thank you for your collaboration!

---

²⁸ U všech výroků byla využita stejná škála, proto její překlad u dalších nebudu znovu uvádět.

Příloha č. 6.2: PET Scale – Překlad 1

Prosím, přečtěte si následující otázky a zvolte odpověď založenou na vašich vlastních zkušenostech. Pamatujte, že zde nejsou žádné správné či špatné odpovědi, zajímá nás, co se Vám přihodilo a čeho jste byli svědky, a jenom Vy nám o tom můžete povědět.

Dotazník je naprosto anonymní, takže můžete odpovídat podle skutečnosti bez jakýchkoliv obav, že byste byl/a identifikován/a.

- *Měl/a jste někdy doma nějaká zvířata?*
  - Ano (jaká _____) Ne
- *Někdy přátele baví ubližovat zvířatům, viděl/a jste někdy přítele nebo spolužáka ublížit jakýmkoliv způsobem nějakému zvířeti?*
  - Nikdy Stěží někdy Občas Často Velmi často²⁹
- *Trápil/a jste někdy zvířata, která jste měli doma, nebo nějaká jiná zvířata (pokud ano, popište prosím jak _____)?*
- *Ublížil/a jste jim někdy (kopáním, taháním za ocas či srst)?*
- *Trápil/s jste je někdy, například tím, že jste je nenechal/a spát, nebo že jste jim bral/a jídlo během krmení?*
- *Byl/a jste k nim někdy krutý/á, užíval/a jste si sledovat jejich utrpení?*
- *Uhodil/a jste je někdy nějakým způsobem, Vašima rukama, holí, či páskem?*
- *Někdy také dospělí ubližují zvířatům, viděl/a jste někdy dospělého ubližovat nějakému zvířeti?*
- *Viděl/s jste někdy Vašeho otce ubližovat nějakému zvířeti?*
- *Viděl/a jste někdy Vaši matku ubližovat nějakému zvířeti?*

Děkuji za Vaši spolupráci!

---

²⁹ U všech výroků byla využita stejná škála, proto její překlad u dalších nebudu znovu uvádět.

Příloha č. 6.3: PET Scale – Překlad 2

Prosím, přečtěte si následující otázky a vyznačte v obdélníčkích své vlastní zkušenosti. Pamatujte, že zde nejsou správné nebo špatné odpovědi, my se jen zajímáme o to, co se přihodilo Vám, nebo co jste viděly. Jen Vy nám o tom můžete říci!

Dotazník je zcela anonymní, takže máte úplnou volnost v odpovědích podle toho, co se opravdu stalo, bez obav, že budete identifikováni.

- *Měli jste někdy nějaké zvíře doma?*
  - Ano (jaké _____) Ne
- *Někdy se přátelé baví trápením zvířat. Viděli jste někdy přítele nebo spolužáka nějakým způsobem trápit zvíře?*
  - Nikdy Stěží někdy Někdy Často Velmi často³⁰
- *Obtěžovali jste někdy zvířata, která máte doma, nebo jakékoli jiné zvíře – jestliže ano, prosím, popište jak _____*
- *Ubližovali jste jim (kopáním, taháním za ocas nebo srst)?*
- *Trýznili jste je někdy, např. že jste je nenechali spát, nebo že jste jim odejmuli potravu, když jedla?*
- *Byli jste k nim někdy krutí a bavili jste se pohledem na jejich utrpení?*
- *Udeřili jste je někdy buď rukama, nebo holí, nebo řemenem?*
- *Někdy též dospělí trápí zvířata, viděli jste někdy dospělého, jak trápí zvíře?*
- *Viděli jste někdy svého otce trápit zvíře?*
- *Viděli jste někdy svou matku trápit zvíře?*

Díky za spolupráci!

---

³⁰ U všech výroků byla využita stejná škála, proto její překlad u dalších nebudu znovu uvádět.

Příloha č. 6.4: PET Scale – Diskuze nad překladem

The P.E.T. Scale (Physical and Emotional Tormenting Against Animals)

Please read the following questions and check a box according to your own experience. Remember that there are no right or wrong answers; we are interest in what has happened to you or what you have seen; only you can tell us about it!

The questionnaire is completely anonymous so you can feel free to answer according to what has really happened without any fear of being identified.

- **P1:** Prosím, přečtěte si následující otázky a zvolte odpověď založenou na vašich vlastních zkušenostech. Pamatujte, že zde nejsou žádné správné či špatné odpovědi, zajímá nás, co se Vám přihodilo a čeho jste byli svědky, a jenom Vy nám o tom můžete povědět.
- Dotazník je naprosto anonymní, takže můžete odpovídat podle skutečnosti bez jakýchkoliv obav, že byste byl/a identifikován/a.
- **P2:** Prosím, přečtěte si následující otázky a vyznačte v obdélníčcích své vlastní zkušenosti. Pamatujte, že zde nejsou správné nebo špatné odpovědi, my se jen zajímáme o to, co se přihodilo Vám, nebo co jste viděli. Jen Vy nám o tom můžete říci!
- Dotazník je zcela anonymní, takže máte úplnou volnost v odpovědích podle toho, co se opravdu stalo, bez obav, že budete identifikováni.
- **Diskuze:** Při konzultaci překladu bylo rozhodnuto o několika úpravách. Tou první byla formulace „vyznačte odpověď dle vaší vlastní zkušenosti“, která byla shledána jako nejvýstižnější s ohledem na původní výrok. Další znění úvodní formulace je syntézou obou překladů.
- **Finální znění:** Prosím, přečtěte si následující otázky a vyznačte odpověď dle Vaší vlastní zkušenosti. Pamatujte, že zde nejsou žádné správné či špatné odpovědi, zajímáme se jen o to, co se Vám přihodilo nebo co jste viděl/a. Jen Vy nám o tom můžete říci.
- Dotazník je zcela anonymní, takže máte úplnou volnost odpovídat dle skutečnosti, bez jakýchkoliv obav, že byste byl/a identifikován/a.

Have you ever had any animals at home?

Yes (which _____) No

- **P1:** *Měl/a jste někdy doma nějaká zvířata?*
Ano (jaká _____) Ne
- **P2:** *Měli jste někdy nějaké zvíře doma?*
Ano (jaké _____) Ne
- **Diskuze:** Ve finálním znění byl použit výrok, ve kterém nebylo užito množné číslo slovesa mít (měli jste), ale genderově korektní jednotné číslo (měl/a jste). Také bylo rozhodnuto o použití jednotného čísla slova „zvíře“, protože otázka

zjišťuje, zda respondent měl jakékoliv zvíře a při použití množného čísla by mohl dotazovaný nabýt dojmu, že se dotazník ptá, zda měl zvířat více.

- **Finální znění:** *Měl/a jste někdy doma nějaké zvíře?*

Ano (jaká _____) Ne

Sometimes friends enjoy themselves by harming animals, have you ever seen a friend or a school mate hurting an animal in same way?

Never Hardly ever Sometimes Often Very often

- **P1:** *Někdy přátele baví ubližovat zvířatům, viděl/a jste někdy přítele nebo spolužáka ublížit jakýmkoliv způsobem nějakému zvířeti?*

Nikdy Stěží někdy Občas Často Velmi často

- **P2:** *Někdy se přátelé baví trápením zvířat. Viděli jste někdy přítele nebo spolužáka nějakým způsobem trápit zvíře?*

Nikdy Stěží někdy Někdy Často Velmi často

- **Diskuze:** Je nutné poznamenat, že tento dotazník byl původně navržen pro výzkum problematiky u dětí, zatímco výzkum prováděný v rámci této diplomové práce je zaměřen na dospělé. Proto v překladu dotazníku nebylo použito slovo „spolužák“, ale pouze přítel. Pojem „spolužák“ byla nahrazen pojmem „známý“, které vhodně koresponduje se sociální rolí spolužáka v dětském světě.

- **Finální znění:** *Někdy se přátelé baví trápením zvířat, viděl/a jste někdy přítele nebo známého ublížit jakýmkoliv způsobem nějakému zvířeti?*

Nikdy Sotva někdy Občas Často Velmi často

Have you ever bothered animals that you had at home or any other animal (if you did, please describe how _____)?

- **P1:** *Trápil/a jste někdy zvířata, která jste měli doma, nebo nějaká jiná zvířata (pokud ano, popište prosím jak _____)?*

- **P2:** *Obtěžovali jste někdy zvířata, která máte doma, nebo jakékoliv jiné zvíře – jestliže ano, prosím, popište jak _____?*

- **Diskuze:** Jako finální byl vybrán druhý překlad, který lépe vystihoval smysl původního výroku.

- **Finální znění:** *Obtěžoval/a jste někdy zvířata, která jste měl/a doma, nebo jakékoliv jiné zvíře (jestliže ano, prosím, popište jak _____)?*

Have you ever hurt them (by kicking them, pulling their tail, or hair)?

- **P1:** *Ublížil/a jste jim někdy (kopáním, taháním za ocas či srst)?*

- **P2:** *Ublížovali jste jim (kopáním, taháním za ocas nebo srst)?*

- **Diskuze:** U tohoto výroku se v překladech objevila téměř doslovná shoda, použit byl první překlad.

- **Finální znění:** *Ublížil/a jste jim někdy (kopáním, taháním za ocas či srst)?*

Have you ever tormented them, for example by not letting them sleep, or by removing the food when eating?

- **P1:** *Trápil/s jste je někdy, například tím, že jste je nenechal/a spát, nebo že jste jim bral/a jídlo během krmení?*

- **P2:** *Trýznili jste je někdy, např. že jste je nenechali spát, nebo že jste jim odejmuli potravu, když jedla?*

- **Diskuze:** Tento výrok byl v rámci diskuze dále upravován, protože původní překlad ani v jednom případě nerefletoval originální znění dle představ překládajících. Jako výchozí však byl pro další úpravy vybrán druhý překlad, a to především kvůli použití slovesa „trýznit“, které vyznělo jako vhodnější.

- **Finální znění:** *Trýznil/a jste je někdy, například tím, že jste je nenechal/a spát, nebo že jste jim odebíral/a potravu, když jedla?*

Have you ever been cruel to them, enjoying yourself by seeing the suffering?

- **P1:** *Byl/a jste k nim někdy krutý/á, užíval/a jste si sledovat jejich utrpení?*

- **P2:** *Byli jste k nim někdy krutí a bavili jste se pohledem na jejich utrpení?*

- **Diskuze:** U tohoto výroku byl vybrán jako vhodnější druhý překlad, který nejenže lépe refletoval původní význam výroku, ale také byl elegantnější a srozumitelnější.

- **Finální znění:** *Byl/a jste k nim někdy krutý/á a bavil/a jste se pohledem na jejich utrpení?*

Have you ever hit them in some way either with your hands, or stick or with a belt?

- **P1:** *Uhodil/a jste je někdy nějakým způsobem, Vašima rukama, holí, či páskem?*

- **P2:** *Udeřili jste je někdy buď rukama, nebo holí, nebo řemenem?*

- **Diskuze:** Tento výrok byl vytvořenou syntézou obou překladů.

- **Finální znění:** *Udeřil/a jste je někdy nějakým způsobem – buď rukama, holí, či řemenem?*

Sometimes adults also hurt animals, have you ever seen an adult hurting an animal?

- **P1:** *Někdy také dospělí ubližují zvířatům, viděl/a jste někdy dospělého ubližovat nějakému zvířeti?*

- **P2:** *Někdy též dospělí trápí zvířata, viděli jste někdy dospělého, jak trápí zvíře?*

- **Diskuze:** Stejně jako jeden z výroků výše je i tento formulován s ohledem na použití u dětí. V překladu proto byla vynechána úvodní část věty, která u dětí měla za cíl představení situace, což při použití u dospělých není nutné.

- **Finální znění:** *Viděl/a jste někdy někoho dospělého ubližovat nějakému zvířeti?*

Have you ever seen your father hurting an animal?

- **P1:** *Viděl/a jste někdy Vašeho otce ubližovat nějakému zvířeti?*

- **P2:** *Viděli jste někdy svého otce trápit zvíře?*
- **Diskuze:** Při diskuzi byl jako finální vybrán první překlad, který lépe vystihoval znění původního výroku.
- **Finální znění:** *Viděl/a jste někdy Vašeho otce ubližovat nějakému zvířeti?*

Have you ever seen your mother hurting an animal?

- **P1:** *Viděl/a jste někdy Vaši matku ubližovat nějakému zvířeti?*
- **P2:** *Viděli jste někdy svou matku trápit zvíře?*
- **Diskuze:** Při diskuzi byl jako finální vybrán první překlad, který lépe vystihoval znění původního výroku.
- **Finální znění:** *Viděl/a jste někdy Vaši matku ubližovat nějakému zvířeti?*

Thank you for your collaboration!

- **P1:** *Děkuji za Vaši spolupráci!*
- **P2:** *Díky za spolupráci!*
- **Diskuze:** Při diskuzi bylo poděkování za respondentovu účast na dotazníku ještě dále upraveno, aby bylo co nejvřelejší a nejosobnější.
- **Finální znění:** *Děkuji Vám za Vaši spolupráci!*

Příloha č. 6.5: PET Scale – Finální znění přeložené škály

The P.E.T. Scale (Physical and Emotional Tormenting Against Animals)

Prosím, přečtěte si následující otázky a vyznačte odpověď dle Vaší vlastní zkušenosti. Pamatujte, že zde nejsou žádné správné či špatné odpovědi, zajímáme se jen o to, co se Vám přihodilo nebo co jste viděl/a. Jen Vy nám o tom můžete říci.

Dotazník je zcela anonymní, takže máte úplnou volnost odpovídat dle skutečnosti, bez jakýchkoliv obav, že byste byl/a identifikován/a.

- *Měl/a jste někdy doma nějaká zvířata?*
  - Ano (jaká _____) Ne
- *Někdy se přátelé baví trápením zvířat, viděl/a jste někdy přítele nebo známého ublížit jakýmkoliv způsobem nějakému zvířeti?*
  - Nikdy   Sotva někdy   Občas   Často   Velmi často³¹
- *Obtěžoval/a jste někdy zvířata, která jste měl/a doma, nebo jakékoliv jiné zvíře (jestliže ano, prosím, popište jak _____)?*
- *Ublížil/a jste jim někdy (kopáním, taháním za ocas či srst)?*
- *Trýznil/a jste je někdy, například tím, že jste je nenechal/a spát, nebo že jste jim odebíral/a potravu, když jedla?*
- *Byl/a jste k nim někdy krutý/á a bavit/a jste se pohledem na jejich utrpení?*
- *Udeřil/a jste je někdy nějakým způsobem – buď rukama, holí, či řemenem?*
- *Viděl/a jste někdy někoho dospělého ubližovat nějakému zvířeti?*
- *Viděl/a jste někdy Vašeho otce ubližovat nějakému zvířeti?*
- *Viděl/a jste někdy Vaši matku ubližovat nějakému zvířeti?*

Děkuji Vám za Vaši spolupráci!

---

³¹ U všech výroků byla využita stejná škála, proto její překlad u dalších nebudu znovu uvádět.

Příloha č. 7: Prezentované materiály

Příloha č. 7.1: Vzor informovaného souhlasu

Souhlas s účastí na výzkumu – Souhlas s rozhovorem

Stvrzuji svým podpisem, že jsem byl/a seznámen/a se všemi níže uvedenými náležitostmi výzkumu a že dobrovolně souhlasím s účastí na rozhovoru pro diplomovou práci Bc. Kristýny Obermajerové, studentky magisterského programu Sociologie na Institutu sociologických studií na FSV UK (vedoucí diplomové práce PhDr. Martin Cejp, CSc.).

- Tématem výzkumu je validizace výzkumného nástroje zaměřeného na zkoumání problematiky týrání zvířat. Se všemi metodami a postupy použitými v rámci výzkumu jste byl/a seznámen/a.
  - Rozhovor je anonymní – Vaše jméno nebude nikde uváděno a nebude spojováno s konkrétními výroky.
  - Vaše účast na rozhovoru je zcela dobrovolná a máte právo odmítnout zodpovězení otázek, na které nechcete odpovídat, či rozhovor kdykoli v jeho průběhu ukončit.
  - Získaná data budou použita pouze v rámci výzkumných účelů a budou zcela anonymizována. Bude možné je publikovat v diplomové práci, odborném článku, apod., a to včetně anonymizovaných citací.
  - Průběh celého rozhovoru bude nahráván a nahrávka bude následně přepsána. V přepisu rozhovoru budou provedeny v případě potřeby úpravy, které zajistí, aby přepis neobsahoval informace, dle kterých by bylo možné Vás identifikovat. Nahrávka bude ihned po přepsání rozhovoru smazána.
  - Máte právo vyžádat si přepis Vašeho rozhovoru a také závěrečnou zprávu z výzkumu (v tomto případě text diplomové práce).

Tento souhlas je vyhotoven ve dvou stejnopisech, každý s platností originálu, z nichž jeden obdrží moje osoba a druhý řešitelka diplomové práce.

V _____ dne _____

Podpis řešitelky diplomové práce: _____

Podpis účastníka/účastnice rozhovoru: _____

Kontakt na řešitelku diplomové práce:

Bc. Kristýna Obermajerová

e-mail:

telefon:

Příloha č. 7.2: Sociodemografický dotazník**Profil respondenta**

Nyní bych Vás ráda poprosila o vyplnění krátkého profilačního dotazníku, který je důležitý pro vyhodnocování výsledků výzkumu. Dotazník je zcela anonymní a nebude nijak spojován s Vaším jménem.

U každé otázky prosím zvolte jednu odpověď a vyznačte ji zakroužkováním, případně svou odpověď vypište.

1. Jste:

a) muž.....	1
b) žena.....	2

2. Uveďte prosím rok Vašeho narození:

_____

3. Uveďte prosím místo Vašeho bydliště:

_____

4. Váš rodinný stav:

a) svobodný/á.....	1
b) ženatý/vdaná.....	2
c) v registrovaném partnerství.....	3
d) rozvedený/á.....	4
e) vdovec/vdova.....	5

5. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

a) neukončené základní.....	1
b) základní.....	2
c) vyučen/a bez maturity.....	3
d) vyučen/a s maturitou.....	4
e) středoškolské bez maturity.....	5
f) středoškolské s maturitou.....	6
g) vyšší odborné.....	7
h) vysokoškolské.....	8

Příloha č. 7.3: Finální znění nově zkonstruované škály**Postoje ke zvířatům a zkušenosti s jejich týráním****1. Měl/a jste nebo máte nějakého domácího mazlíčka?**

a)	ano, měl/a jsem v minulosti.....	1
b)	ano, měl/a jsem v minulosti a mám v současnosti.....	2
c)	ano, mám v současnosti.....	3
d)	ne.....	4

2. Bylo pro Vás někdy nějaké zvíře oporou v těžkých chvílích?

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

3. Báł/a jste se někdy nějakého zvířete?

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

Jakého zvířete jste se báł/a? Prosím, uveďte:

Prosím popište situaci, ve které jste se zvířete báł/a:

---

4. Stresují Vás následující situace?

- a) vidět násilí na zvířatech v televizi

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

- b) číst o násilí na zvířatech v novinách

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

- c) vidět sražené zvíře u silnice

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

5. Co si myslíte o lidech, kteří úmyslně ubližují zvířatům? Prosím, napište několik vět:

---

6. Viděl/a jste někdy někoho, jak úmyslně ubližuje zvířeti?

a) člena rodiny

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

b) někoho z okruhu přátel

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

c) známého

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

d) cizího člověka

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

6a. Pokud jste někdy někoho viděl/a úmyslně ubližovat zvířeti, jak jste se zachoval/a?

a) pokusil/a jsem se ho v jeho jednání zadržet

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

b) nevšímal/a jsem si ho

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

7. Vyhrožoval Vám někdy někdo ublížením či zabitím zvířete?

a) člen rodiny

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

b) někdo z okruhu přátel

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

c) známý

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

d) cizí člověk

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

8. Ublížil/a jste někdy úmyslně zvířeti?

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

Pokud jste vybral/a odpověď 'spíše ne' či 'rozhodně ne', dotazník zde pro Vás končí. Děkuji Vám za Váš čas a spolupráci.

9. Když jste úmyslně ublížil/a zvířeti, stalo se tak, když jste byl/a:

a) sám/sama

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

b) s jednou další osobou

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

c) se skupinou osob

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

10. Pokud jste někdy úmyslně ublížil/a zvířeti, jakým způsobem:

a) zraňováním (kopání, tahání za ocas, uši, srst)

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

b) trýzněním (bránění spánku, odebírání jídla během krmení)

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

c) bitím (rukama, holí, páskem, řemenem, apod.)

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

d) krutostí, doprovázenou pobavením nad jejich utrpením

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

e) mučením (škracení, dušení, bodání, řezání)

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

f) zabitím

rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1	2	3	4

11. Jak jste se cítil/a poté, co jste úmyslně ublížil/a zvířeti? Prosím, popište:

Zde dotazník končí. Děkuji Vám za Váš čas a spolupráci.

Příloha č. 7.4: Finální znění škály PET**The P.E.T. Scale (Physical and Emotional Tormenting Against Animals)**

Prosím, přečtěte si následující otázky a vyznačte odpověď dle Vaší vlastní zkušenosti. Pamatujte, že zde nejsou žádné správné či špatné odpovědi, zajímáme se jen o to, co se Vám přihodilo nebo co jste viděl/a. Jen Vy nám o tom můžete říci.

Dotazník je zcela anonymní, takže máte úplnou volnost odpovídat dle skutečnosti, bez jakýchkoliv obav, že byste byl/a identifikován/a.

Měl/a jste někdy doma nějaká zvířata?

Ano (jaká _____) Ne

Někdy se přátelé baví trápením zvířat, viděl/a jste někdy přítele nebo známého ublížit jakýmkoliv způsobem nějakému zvířeti?

Nikdy	Sotva někdy	Občas	Často	Velmi často
-------	-------------	-------	-------	-------------

Obtěžoval/a jste někdy zvířata, která jste měl/a doma, nebo jakékoli jiné zvíře (jestliže ano, prosím, popište jak _____)?

Nikdy	Sotva někdy	Občas	Často	Velmi často
-------	-------------	-------	-------	-------------

Ublížil/a jste jim někdy (kopáním, taháním za ocas či srst)?

Nikdy	Sotva někdy	Občas	Často	Velmi často
-------	-------------	-------	-------	-------------

Trýznil/a jste je někdy, například tím, že jste je nenechal/a spát, nebo že jste jim odebíral/a potravu, když jedla?

Nikdy	Sotva někdy	Občas	Často	Velmi často
-------	-------------	-------	-------	-------------

Byl/a jste k nim někdy krutý/á a bavit/a jste se pohledem na jejich utrpení?

Nikdy	Sotva někdy	Občas	Často	Velmi často
-------	-------------	-------	-------	-------------

Udeřil/a jste je někdy nějakým způsobem – buď rukama, holí, či řemenem?

Nikdy	Sotva někdy	Občas	Často	Velmi často
-------	-------------	-------	-------	-------------

Viděl/a jste někdy někoho dospělého ubližovat nějakému zvířeti?

Nikdy	Sotva někdy	Občas	Často	Velmi často
-------	-------------	-------	-------	-------------

Viděl/a jste někdy Vašeho otce ubližovat nějakému zvířeti?

Nikdy	Sotva někdy	Občas	Často	Velmi často
-------	-------------	-------	-------	-------------

Viděl/a jste někdy Vaši matku ubližovat nějakému zvířeti?

Nikdy	Sotva někdy	Občas	Často	Velmi často
-------	-------------	-------	-------	-------------

Děkuji Vám za Vaši spolupráci!

Příloha č. 8: Seznam průzkumných otázek

Seznam průzkumných otázek

Obecné otázky ohledně škály jako celku

- Po přečtení a vyhodnocení všech otázek a výroků, co je podle Vás smyslem této škály? Co má za úkol měřit?
- Jak obtížné pro Vás bylo zodpovězení jednotlivých otázek?
- Byl pro Vás dotazník srozumitelný? Byly Vám jasné všechny instrukce v dotazníku?

Obecné otázky k jednotlivým výrokům

- Bylo pro Vás zodpovězení toho výroku jednoduché, nebo složité?
- Jak jste se při odpovídání na tuto otázku cítil/a?
- Jak jste o odpovědi na tuto otázku přemýšlel/a? Co Vás při odpovídání napadalo?

Konkrétní otázky

1. Měl/a jste nebo máte nějakého domácího mazlíčka?

- Pokud hovoříte o minulosti, o jaké časové periodě uvažujete? Vzpomínáte, zda jste mazlíčka měl/a vůbec někdy, nebo třeba jen v posledních letech?
- Co pro Vás znamená pojem „domácí mazlíček“?
- Jaké zvíře považujete za domácího mazlíčka? Je pro Vás hlídací pes uvázaný u boudy domácím mazlíčkem? Může podle Vás být třeba kuň domácím mazlíčkem?

2. Bylo pro Vás někdy nějaké zvíře oporou v těžkých chvílích?

- Co pro Vás znamená v tomto výroku slovo „opora“?
- Jak rozumíte pojmu „těžké chvíle“?
- Co si představíte pod pojmem „opora v těžkých chvílích“?
Co pro Vás zvíře udělalo, nebo co by případně muselo udělat, abyste jej považoval/a za oporu?

3. Bál/a jste se někdy nějakého zvířete?

- Co pro Vás znamená pojem „bát se“? Je to to samé co „mít strach“?
- Co ve Vás u zvířat vyvolává pocity strachu?
- Znamená pro Vás štěkající pes ohrožení?

4. Stresují Vás následující situace?

- Co pro Vás znamená „stresovat se“?
- Jak se cítíte, pokud jste ve stresu?
- Co si představíte pod jednotlivými situacemi? Můžete je prosím popsat?
- Jaké situace byste zahrnul/a do odpovědi „vidět násilí na zvířatech v televizi“? (Spadají sem podle Vás reportáže o týrání zvířat ve zprávách? Dokumenty o praxi na jatkách? Filmy, ve kterých je zvířatům ubližováno?)
- A jaké situace byste zahrnul/a do možnosti „číst o násilí na zvířatech v novinách“?
- Stresují Vás nějaké jiné situace týkající se utrpení zvířat, které nejsou v možnostech odpovědi zahrnuty?

5. Co si myslíte o lidech, kteří úmyslně ubližují zvířatům?

- Můžete mi prosím popsat, jak jste formuloval/a Vaši odpověď na tuto otázku?
- Jak chápete „úmyslné ublížení zvířeti“? Co to pro Vás znamená? Jaké chování se pod těmito slovy skrývá?
- Znamená pro Vás „ublížit“ to samé jako „týrat“?

6. Viděl/a jste někdy někoho, jak úmyslně ubližuje zvířeti?

- Můžete prosím vlastními slovy přeformulovat tuto otázku?
- O jakém časovém období jste při odpovídání uvažoval/a?
- Našel/našla jste svou odpověď v nabídce možností?
- Kdo je pro Vás „přítel“? Kdo je pro Vás „známý“? Rozlišujete mezi „přáteli“ a „známými“?

6a. Pokud jste někdy někoho viděl/a úmyslně ubližovat zvířeti, jak jste se zachoval/a?

- Vyhovuje Vám nabídka možností odpovědi?
- Řešil/a jste vzniklou situaci nějakým jiným způsobem?
- Doplnil/a byste do nabízených možností i nějaký jiný způsob řešení?

7. Vyhrožoval Vám někdy někdo ublížením či zabitím zvířete?

- Jak rozumíte slovu „vyhrožovat“?
- V případě, že máte tuto zkušenost, jak Vám dotyčný vyhrožoval? Co dělal nebo říkal? Proč jste cítil/a ohrožený/á?

8. Ublížil/a jste někdy úmyslně zvířeti?

- Co pro Vás znamená „úmyslně ublížit“?
- Ublížil/a jste někdy zvířeti neúmyslně? Jaký je podle Vás mezi tím rozdíl?
- Jak jste se cítil/a při odpovídání na tuto otázku?

9. Pokud jste někdy úmyslně ublížil/a zvířeti, stalo se tak, když jste byl/a:

- Jak si toto pamatujete?
- Co jste si vybavil/a, když jste formuloval/a Vaši odpověď na tuto otázku?

10. Pokud jste někdy úmyslně ublížil/a zvířeti, jakým způsobem:

- Byl/a jste schopný/á najít Vaši první odpověď na otázku v uvedené nabídce odpovědí?
- Jsou pro Vás jednotlivé kategorie odpovědí srozumitelné? Jsou jednoznačné? Věděl/a jste hned, kam svoji odpověď zařadit?

11. Pokud jste někdy zvířeti úmyslně ublížil/a, jak jste se potom cítil/a? Prosím, popište:

- Jakým způsobem jste formuloval/a tuto odpověď?
- Snažil/a jste se vybatvit si okamžik, kdy jste zvířeti ublížil/a, nebo pouze své pocity poté, co k tomu došlo?
- Jak jste se cítil/a při odpovídání na tuto otázku?